Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

6112
N 1170

ԴԱՍԱԳԻՐՔ
ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՄ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ ՄԱՆԿԱՆՑ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

ՍՏԵՓԱՆ Գ. ՊՕՂՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

ՎԱՒԵՐԱՑԵԱԼ

ՅԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ. ՄԻՒՀԵՆԴԻՍԵԱՆ

1866

9938

6112

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՄ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ ՄԱՆԿԱՆՑ

9938

ԴԱՍԱԳԻՐՔ
ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՄ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ ՄԱՆԿԱՆՑ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

ՍՏԵՓԱՆ Պ. ՊՕՂՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

ՎԱՒԵՐԱՑԵԱԼ

ՅԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ. ՄԻՒՀԷՆՏԻՍԵԱՆ

1866

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. Տ. ՊՕՂՈՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԱԶԴ

Սկիզբէն ի վեր մեր Ազգային վարժարանաց մէջ գործածուած ընթերցանութեան դասագրքերն եղած են գրաբառ լեզուով գրքեր, Սաղմոս, Գործոց, Նարեկ: Վերջերս ընթերցանութեան համար պատրաստուեցան քանի մը աշխարհաբառ գրքեր, և մանաւանդ ուրիշ լեզուէ թարգմանութիւններ:

Մենք այս երկուքին մէջ միջին ընթացք մը բռնելով՝ ներկայ Ընթերցարանս պատրաստեցինք, ոչ բոլորովին գրաբառ և ոչ աշխարհաբառ, այլ խառն: Գրաբառ լեզուն գրաւոր և հնչման անանկ յատկութիւններ ունի, որ աշխարհաբառի մէջ չկան. ուստի և տղայք անոր մէջ ալ վարժուելու կարօտութիւն ունին. աշխարհաբառ գրուած մ'ալ տղայոց հասկնալի ըլլալուն օգուտներն ունի:

Այս պատճառներուն համար արժան դատեցինք մեր Ընթերցարանը աշխարհաբառ և գրաբառ խառն ընել, և մեծ մասը աշխարհաբառ: Գրաբառ մէկ մասին աշխարհաբառ թարգմանութիւնները դնել մանաւանդ Ընթերցարանիս սկիզբը. որ մի և նոյն կամ փոխուած բառերու կրկնութենէն տղայոց ընթերցմանն օգնութիւն ըլլայ: Նիւթերն ալ մինչև ցարդ եղած ընթերցարաններէն քիչ մը տարբերեցինք. Ս. Գրքէն բարոյական և քրիստոնէական խօսքեր, երևելի հեղինակներու առածներ, հատընտիր բանուածքներ, քաջ ու յարմար պատասխաններ, որոնք թէպէտ տղայք չեն կրնար հասկնալ. ըստ որում փորձուած է որ տղայք աշխարհաբառ գրուածներն ալ շատ անգամ մեքենաբար կը կարդան. բայց գոնէ կրնան ըմբռնել՝ ընթերցանութեան դասն ուսանելու ճգանց մէջ. և ժամանակին իրենց օգտակար կ'ըլլան: Այլև կը

պարունակէ Ընթերցարանս Քրիստոնէական համառօտ. Քաղաքավարութիւն համառօտ՝ որոնք տղայոց էն կարևոր դասերն են, առողջութեան կանոններ, մանր վէպեր, օգտակար պատմութիւններ, երևելի հայրենասէրներու նկարագիրներ, Ազգային պատմութեան գլխաւոր մասեր, և վերջապէս առաւօտեան և երեկոյեան աղօթքներ:

Ընթերցանութիւնը դիւրացնելու համար ընթերցարանիս գրեթէ կէս մասը խոշոր գիրերով պատրաստուած է. մեծ մասն ալ հասարակ գրով, և փոքր մաս մ՚ալ մանր գրով. խրատու նաև բառ կարգի: Առաջին մասն ալ երկուքի բաժնուած է, մէկ մասը վանկատուած և բառերը գծերով զատուած է. միւս մասն ալ առանց վանկատութեան, բայց հեշման գրերը մանաւանդ անձայն ը գիրը յայտնի գրուած են, ինչպէս նաև հասարակ գրով եղածներուն մէկ մասն ալ: Պարբերութիւններու մասին ալ բառ կարևորին հոգ տարուած է, զանոնք համառօտ ընելու և նոր տող սկսելու համար: Ընթերցարանս պատկերազարդ ալ է. Քրիստոսի Տեառն մերոյ տնօրէնութեան խորհուրդը կը պարունակէն կարգաւ սկսեալ Աւետումէն մինչև Համբարձումը և հանդերձեալ դատաստանը. իւրաքանչիւր պատկերի խորհրդաւոր նշանակութիւնը իր ներքև մանր գրով գրուած է. անկէ աւելի բացատրութիւն մը չկայ: Նոյնպէս կուգան կարգ մը ընտանի անասուններու պատկերներ:

Կը յուսանք որ մեր աշխատութիւնը իր նպատակին կը հասնի. և Հայ մանկութեան օգտակար ծառայութիւն մ՚ըրած կ՚ըլլանք, որ մեր սրտին բաղձանքն է:

24 Սեպտեմբեր 1866. Ս. Գ. Գ. Փ.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՔԵՌՆ ԻՄՈՅ

ՈՐ Ի ՎԵՑԱՄԵԱՅ ԾԱՂԻԿ ՀԱՍԱԿԻ

ՆՆՋԵԱՑ Ի ՏԷՐ

Ի 19 ԱՊՐԻԼԻ 1850

ԱՐԺԱՆ ԱՆՄՈՌԱՑ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ա. ՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԱՌ ԾՆՈՂՍ

— Պատուեա | ըզհայր | քո | և |
ըզ | մայր, զի | բարի | լինիցի | քեզ,
և | երկայնակեաց | լինիցիս | ի վե-
րայ | երկրի ։

Հայրըդ | ու | մայրըդ | պատուէ,
որ | քե զի | բարի | ըլլայ, և | երկ-
րի | վըրայ | շատ | ապրիս ։

— Որդեակ, պահեա | զօրէնս |
հօր | քո, և | մի | մերժեր | ըզ խը-
րատ | մօր | քո ։

Տըղաս, հօրըդ | օրէնքները | պահէ, ու | մօրըդ | խըրատը | ընդունէ:

-Որդի | իմաստուն | ուրախ | առնէ | ըզհայր · որդի | անմիտ | արհամարհէ | ըզմայր | իւր:

Իմաստուն | տըղան | հայրը | կ'ուրախացընէ · անխելք | տըղան | իր | մայրը | վար | կըզարնէ:

-Օրհնութիւն | հօր | հաստատէ | ըզտունս | որդւոց, և | անէծք | մօր | խախտէ | ի հիմանէ:

Հօր | օրհնութիւնը | տըղոց | տուները | կըհաստատէ, և | մօր | անէծքը | հիմէն | կըխախտէ:

-Ուրախ | լիցին | հայր | և | մայր | քո | ի քեզ, և | խընդասցէ | որ | ծընաւ | ըզքեզ:

Հայրըդ | ու | մայրըդ | ուրախ |

ըլլան| քու |վըրադ, և| խօսքն դըայ|
անի՛ |որ|քեզ| ծըննաւ:

Բ. ԱՍՏՈՒԱԾՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

-Սիրեսցես|ըզտէր|Աստուած|
քո, և |պահեսցես | ըզպատուի
րանըս| նորա |զամենայն|աւուրու
րըս| կենաց|քոյ:

Քու | տէր | Աստուածըդ | սի
րես, և | անոր | պատուէրները|
պահես| կենացըդ | բոլոր | օրե
րուն| մէջ:

- Տեառըն| Աստուծոյ |քում|
երկիրպագցես, և| ըզնա| միայն|
պաշտեսցես:

Քու| տէր| Աստուծոյդ| երկըր
պագութիւն| ընես, և | զանի|
միայն| պաշտես:

- Ճեռքի| է| Աստուած| յամենայն

րըշ տաց, և | ա ղօ թից | ար դա րոց |
լը սէ :

Աս տու ած | հե ռու | է | ամ պա
րըշ տը նե րէն, ու | ար դար նե րուն |
ա ղօթ քին | մը տիկ | կ'ը նէ :

- Ըս կիզ բըն | ի մաս տու թեան |
եր կիւղ | Տե ա ռըն : Եր կիւ ղիւ |
Տե ա ռըն | խոր շի | ա մե նայն | ոք |
ի չա րէ :

Ի մաս տու թեան | ըս կիզ բը |
Տի րոջ | վա խըն | է : Տի րոջ | վա
խով | ա մէն | մարդ | չար | բա նէ | հե
ռու | կը կե նայ :

- Պա տու ե ա | ըզ Տէր | և | զօ րա
ցիր . և | բաց | ի նը մա նէ | յայլ |
ու մե քէ | մի եր կըն չիր :

Տէ րը | պա տուէ | և | զօ րա ցիր .
և | ան կէ | զատ | ու րի շէ | մը | մի
վախ նար :

-Երանի՜ | որոց | ոչ | իցէ | տես | եալ, և | հաւատասցեն :

Երնէ՜կ | անոնց | որ | չեն | տեսած | ու | պիտի | հաւտան :

(Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդը :)

-Յաստուած | յուսացայ, և | ոչ | երկեայց. զի՞ | արասցէ | ինձ | մարդ :

Յոյսս | Աստուծոյ | վըրայ | դը րի, և | պիտի | չի վախնամ. մար դը | ինծի | ի՞նչ | կըրնայ | ընել :

-Աստ ուած | սէր | է . և | որ | կայ | ի սէ րըն՝ | բը նա կեալ | է | յԱստ ուած , և | Աստ ուած | ի նը մա | բը նա կէ :

Աստ ուած | սէր | է . և | ան | որ | սի րոյ | մէջ | կը կե նայ՝ | Աս տու ծոյ | մէջ | բը նա կած | է , ու | Աստ ուած | ա նոր | մէ ջը | կը բը նա կի :

-Մինչ դեռ | ժա մա նա կըս | ի ձե ռըս | է , գոր ծես ցուք | ըզ բա րիս :

Քա նի որ | ժա մա նա կը | ձեռ ւըն իս | է , բա րիք | գոր ծենք :

-Ա մե նայն | ծառ՝ | որ | ոչ | առ նէ | պը տուղ | բա րի , հա տա նի | և | ի հուր | ար կա նի :

Այն | ա մէն | ծա ռը՝ | որ | բա րի | պը տուղ | չի բե րեր , կը կը տըր վի | և | կը րա կը | կը ձըգ վի :

Դ. ԵՂԲԱՅՐՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

- Սիրեսցես | զընկեր | քո | իբ-
րև | զանձըն | քո: Որ | սիրէ | զընկե-
րըն՝ | զօրէնսըն | կատարէ:

Քու | ընկերըդ | անձիդ | պէս
սիրես: Ան | որ | ընկերը | կըսիրէ |
օրէնքը | կատարած | կ՚ըլլայ:

- Սիրեցէք | ըզթըշնամիս | ձեր |
բարի | արարէք | ատելեաց | ձե-
րոց:

Ձեր | թըշնամիները | սիրեցէք,
ձեզ | ատողներուն | բարիք | ը-
րէք:

- Եթէ | քաղցեալ | է | թըշնա-
մին | քո՝ | կերակրեա | ըզնա, և | ե-
թէ | ծարաւի՝ | տուր | նըմա | ըմ-
պել:

Թէ որ | թըշնամիդ | անօթի | է՝ |
անոր | կերակուր | տուր, ու | թէ

որ| ծարաւ| է՝| ջուր|առ|նը մե
րու :

- Մի՛ ասեր|թէ|որ պէս|նա| ընդ
խա|ղը|նաց, և |ես | ընդ նա | գը|նա
ցից, հա տու ցից|նը մա|որ պէս և|
զըր կե աց|զիս :

Մի՛ ըսեր|թէ | անի| ինծի | ինչ
պէս|որ|ըրաւ , ես |ալ| անոր| այն
պէս|պի տի|ը՛նեմ, անոր | հա տու
ցում| պի տի| ը՛նեմ| ինչպէս| որ|
անի|զիս|զըր կեց :

-Որ պէս|կա մի.ք|թէ|ա րաս ցե՛ն|
ձե զ |մար դիկ, այն պէս|ա րաս ջի.ք|
և|դու.ք|նոցա :

Ինչպէս |կ՛ու զէ.ք |որ | մար դիկ|
ձե զի|ը՛նեն, նոյն պէս |դու.ք |ալ|
ա նոնց|ըրէ.ք :

Ե. ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

— Երանի՜|ողորմածաց, զի|նո
քա|ողորմութիւն|գտցեն :

Երնէկ|ողորմածներուն, ին
չու որ|անոնք|ողորմութիւն|պի
տի|գտնեն :

(Երեք մոգերուն երկրպագու թիւնը Քրիստոսի :)

— Բարձր|իգլուխ|պարծի|ո
ղորմութիւն|առ դատաստա
նաւ :

Ողորմութիւնը|բարձր|գըլ
խով|պի տի|պարծենայ|դատաս
տանի|օրը :

—Որ | արբուսցէ | բաժակ | մի | ջուր | ցուրտ, ոչ | կորուսցէ | ըզ վարձըս|իւր։

Ա՛ն|որ|բաժակ|մը|ցուրտ|ջուր|խըմցունէ, իր|վարձ.քը|պի տի|չը կորսըն ցընէ։

—Երանի | որ | խոր հի | զաղ.քա տըն|և | ըզ տըննանկ, յա ւուր | չա րի|փըր կէ|ըզ նա|Տէր։

Երնէ՛կ|անոր`|որ|աղ.քատին|ու|տընանկին|հոգ|կը տանի, Տէ րը | զանի|կը փըրկէ|իր|նեղու թեան|օրը։

—Փոխ | տայ | Աստուծոյ, որ | ո ղոր մի|տընանկին։

Աստուծոյ|փոխ|տըւած | կ՚ըլ լայ | ան`|որ | տընանկին | ողորմու թիւն|կ՚ընէ։

Զ. ԱՄԲԱՐՏԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ

— Աս տը ւած | ամ բար տա ւան | մար դոց | հա կա ռակ | է , խո նարհ նե րուն | շը նորհք | կու տայ ։

Աս տը ւած | ամ բար տա ւա նից | հա կա ռակ | է , | և | տայ | շը նոր հըս | խո նար հաց ։

— Ան | որ | իր | ան ձը | կը բարձ րա ցը նէ՝ | պի տի | խո նար հի , և | ան | որ | իր | ան ձը | կը խո նար հե ցը նէ՝ | պի տի | բարձ րա նայ ։

Որ | բարձ րա ցու ցա նէ | զան ձըն՝ խո նար հես ցի , և | որ | խո նար հե ցու ցա նէ | զան ձըն՝ | բարձ րաս ցի ։

— Քեզ | ըն կե րըդ | թող | գո վէ , և | չէ | թէ | քու | բե րանդ . | օ տա րը | թող | գո վէ , և | չէ | թէ | քու | շըր թունքըդ ։

Գո վես ցէ | ըզ քեզ | ըն կե րըն ,

և|մի|քո|բե րան. օ տա րըն, և|մի| քո|շըր թունք:

— Ձեզ մէ|ով|որ|ա ռա ջին|ըլ լալ|ու զէ, ձե զի|ծա ռայ|պի տի| ըլ լայ:

Որ|կա մի ցի|ի ձէնջ|ա ռա ջին| լի նել՝|ե ղի ցի|ձեր|ծա ռայ:

— Ի մաս տու նը|իր|ի մաս տու թեա նը|վը րայ|թող|չը պար ծե նայ, և|ու ժո վը|իր|ու ժին|վը րայ| թող|չը պար ծե նայ, և|հա րուս տը|իր|մե ծու թեա նը|վը րայ| թող|չը պար ծե նայ:

Մի պար ծես ցի|ի մաս տու նըն| յի մաս տու թիւն|իւր, և|մի պար ծես ցի|հը զօ րըն|ի զօ րու թիւն|իւր, և|մի պար ծես ցի|մե ծա տու նըն|ի մե ծու թիւն|իւր:

Է. ՀԵԶՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽԱՂԱՂԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

— Տը ղա՛յ, գոր ծե րըդ | հե զու թիւ նով | տե ս նե ս | որ | ըն տիր | մար դե րէ | սի րե լիս ։

(Յիսուսի Քրիստոսի տաճարը ընծայուիլը ։)

Որ դե ակ, ըն դ գոր ծը սա | քո | հե զու թե ամբ | վա րե ս ջիր, և | յա ռանց | ըն տը րե լոց | սի րե ս ցիս ։

— Ա ղէ կ | է | այն | մար դը՝ | որ | իր | բա րը կու թիւ նը | կը զըս պէ, քան

թէ|այն|մարդը|որ|հըզօր|քա
ղաք|մը|կ'առ նէ ։

Լաւ|է|այր՝|որ|յաղթէ|բար
կու թեան, քան|որ|առ նու ցու|
ըզ քա ղաք|հըզօր ։

— Բարըը|ծանրու թիւն|և|ա
ւա զը|բեռ|ու նի. բայց|ան ըզ
գամ|մար դուն|բար կու թիւ նը|
եր կու քէն|ալ|ծա նըր|է ։

Քար|ծա նըր|է|և|ա ւազ|դըժ
վա րին|առ|ի բառ նալ. բայց|
բար կու թիւն|ան ըզ գա մի|ծան
րա գոյն|է|քան|զեր կո սեան ։

— Եր նէ՜կ|խա ղա ղու թիւն|ը
նող նե րուն, ին չու|որ|ա նոնք|
Աս տու ծոյ|զա ւակ ներ|պի տի|
կոչ վին ։

Երա նի|խա ղա ղա րա րաց, զի|

Նո.քա| որ դի.ք | Աս տու ծոյ | կո չես ցին ։

— Ա՛ն|որ|մին չեւ | վեր ջը | կը համ բե րէ, պի տի| ապ րի ։ Զեր | համ բե րու թիւ նո վը|հո գի նիդ| վաս տը կե ցէ.ք ։

Որ|համ բե րես ցէ|ի սպառ|նա| կեց ցէ ։ Համ բե րու թեամբ | ձե րով |ըս տաս ջի.ք|զո գիս|ձեր ։

Ը. ԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ

— Մէկ դի|ձը գե ցէ.ք| ա գա հու թիւ նը, որ | կը ռա պաշ տու թիւն|է ։

Ի բաց | ըն կե ցէ.ք| զա գա հու թիւն, որ | է | կը ռա պաշ տու թիւն ։

— Մա՛րդ|մը|չի կըր նար | եր կու| տի րոջ| ծա ռա յու թիւն|ը նել ։

Չէք | կրնար | ծառայել | Աստու-
ծոյ | և | ըստակի ։

Ոչ | ոք | կարէ | երկուց | տերանց |
ծառայել ։ Ոչ | կարէք | Աստուծոյ |
ծառայել | և | մամոնայի ։

— Ա՛նխելք , աս | գիշեր | հոգիդ |
քեզմէ | ետ | պիտի | ուզեն . ուս
տի | ան | որ | պատրաստեցիր՝ | ո՞րի |
պիտի | ըլլայ ։

Ա՛նմիտ , յայսմ | գիշերի | զո
գիդ | ի քէ՛ն | ի բաց | պահանջիցեն .
իսկ | զոր | պատրաստեցերն՝ |
ո՞ւմ | լինիցի ։

— Խրատ | ը՛նդունեցէք | և | չէ |
թէ | արծաթ , ը՛նտիր | ոսկիէն | ա
ւելի | գիտութիւնը | սիրեցէք ։

Ը՛նկալարուք | զխրատ | և | մի |
զարծաթ , և | զգիտութիւն |
քան | զոսկի | ընտիր ։

– Ի մաս տուն | մար դը | ու ժով | մար դէն | ա ղէ կ | է . բա նի բուն | մար դըն | ալ | մեծ | կալ ու ած ներ | ու նե ցո ղէն | ա ղէ կ | է ։

Լաւ | է | ի մաս տուն | քան | ըզ հը զօր , և | հան ճա րեղ | քան | զայն | որ | ու նի ցի | դաս տա կեր տըս | մե ծա մե ծըս ։

(Ս. Յովհաննու Կարապետին քարոզութիւնը)

Թ. ԴԱՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾՈՒԼՈՒԹԻՒՆ

— Իր | եր կի րը | գոր ծո ղը | Հա ցով | պի տի | լեց ու ցի . և | պա րապ | կե նալ | ու ծո ղը | աղ քա տու թիւ նով | պի տի | լեց ու ցի :

Որ | գոր ծէ | զեր կիր | իւ ըր | լըց ցի | Հա ցիւ . և | որ | ըզ Հետ | եր թայ | դա տար կու թեան | լըց ցի | տը նան կու թեամբ :

— Ե րե սիդ | քըր տին քո վը | քու | Հա ցըդ | պի տի | ու տես : Ա՛ն | որ | գործ | գոր ծել | չու զեր, Հաց | ալ | թող | չու տէ :

Քըր տամ բը | ե րե սաց | քոց | կե րի ցես | ըզ Հաց | քո : Որ | ոչ | կա մի ցի | գոր ծել, և | կե րի ցէ մի՛ :

— Պա րա պու թիւ նը | սի րող | ու | ա՛ն Հոգ | մար դը | միշտ | կա րօտ | պի տի | ըլ լայ : Մե ղու ի՛ն |

գը նա | և | ան կէ | առ մէ | թէ | ի՞նչ
պէս | գոր ծուն եայ | է ։

Ըն ձըն դիւ րըն | և | ան հո գըն |
ի կա րօ տու թեան | ե ղի ցի ։
Երթ | առ | մե ղուն , և | ու սիր | զի
ա՛րդ | գոր ծօ՛ն | է ։

— Ա՛նոնք | որ | ար ցուն քով | կը
ցա նէ ի՛ն , ցըն ծու թիւ նով | պի
տի | հըն ձեն ։

Ոյք | վա րէ ին | ար տա սու օք |
ցըն ծու թե ամբ | հըն ձես ցեն ։

— Ձեռ քըդ | ի՛նչ | գործ | որ
գը տա նէ | գոր ծե լու , կըր ցա ծիդ
չա փ | գոր ծէ ։

Զա մե նայն | ի՛նչ | որ ի՛նչ | գը տա
ցէ | ձե ռըն | քո | գոր ծել , որ
չա փ | ի կա րի | քում | ի ցէ | գոր
ծես ջիր ։

Ժ. ԱՐԹՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԳՕՆՈՒԹԻՒՆ

- Ե րա նի՜| ա նո՛նց | որ| սըր տով| սուրբ | ե՛ն, ի՛ն չու որ | ա նո՛նք | զԱս տու ած| պի տի| տես նեն ։

Ե րա նի՛| այ նո ցիկ| որ | սուրբ| են | սըր տիւք, զի | նո քա | զԱս տու ած| տես ցե՛ն ։

- Տէ րը | կը սի րէ | սուրբ | սիր տը | եւ | բո լոր | ա նա րատ | ա՛ն ձե րը| ի րե՛ն| ըն դու նե լի| են ։

Սի րէ| Տէր| ըզ սիր տս| սուրբ | եւ| ըն դու նե լի | են | նը մա | ա մե նայն| ա՛ն ա րատք ։

- Տէ րը| ի՛ր| ո ղոր մու թիւ նը| չի պա կա սե ցը նէր| ա նո՛նց | մէջ բայ են, ո րո՛նք | ան բը ծու թե ամբ| կե ա՛նք| կ՚ա՛ն ցը նե՛ն ։

Տէր | ոչ | պա կա | սե նէ | զո ղոր մու թի՛ւն | իւր | յա՛յն ցա նէ|

որ| գը նա՛ն| յան բը ծու թե ան ։

— Պիղծ | մար դը | Աս տու ծոյ | ար քայ ու թե ա նը| մէջ| ժա ռան գու թիւն| չու նի ։

Ա մե նայն| պիղծ| ոչ| ու նի| ժա ռան գու թիւն| յար քայ ու թե ա նըն| Աս տու ծոյ ։

(Յիսուսի Քրիստոսի մկրտութիւնը)

— Եր ա նե լի| են| ա նոնք| որ| ան բիծ| են| ու ա նոնք| որ| Տէ րո ջը| օ րէն քին| մէջ| կը քա լեն ։

Ե րա նե ալ | են | ան բիծ.ք | և |
ղ.ք | գը նան | յօ րէ նըս | Տե ա ռըն ։

ԺԱ. ԴԻՄԵԼ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Զա մե նայն | սիրտ | .քըն նէ | Տէր | և | զա մե նայն | խոր հուր դըս | ճա նա չէ ։

Որ պէս | գը թայ | հայր | ի վե րայ | որդ ւոց | իւ րոց , այն պէս | գը թա ցի | Տէր | յեր կիւ ղա ծըս | իւր ։

Զա մե նայն | հո գըս | ձեր | ըն կե ցէ.ք | ի նա . զի | նա | է | որ | հո գայ | վա սըն | ձեր ։

Ե թէ | ոչ | Տէր | շի նէ | ըզ տու նըս, ի նա նիր | վաս տա կին | շի նող.ք | նո րա ։

Ե թէ | ոչ | Տէր | պա հէ | ըզ.քա ղա.ք , ըն դու նայն | տը.ք նին | պա հա պան.ք | նո րա ։

***

Տէ րը | կը ․քըն նէ | ա մէ նուն | սիր տը | և | կը ճան չէ | ա մէ նուն | խոր հուրդ նե րը ։

Ինչ պէս որ | հայ րը | իր | զա ւա կաց | վը րայ | գութ | ու նի, ա նանկ | ալ | Տէ րը | գութ | ու նի | իր | եր կիւ ղած նե րուն | վը րայ ։

Ձեր | բո լոր | հո գը | ա նոր | վը րայ | ձըգե ցէք․ ին չու որ | ան | է | որ | ձե զի | հա մար | կը հո գայ ։

Թէ որ | Տէ րը | չի շի նէ | տու նը, պա րապ | տե ղը | կ՚աշ խա տին | ա նոր | շի նող նե րը ։

Թէ որ | Տէ րը | չի պա հէ | քա ղա քը, պա րապ | տե ղը | կը հըս կեն | ա նոր | պա հա պան նե րը ։

ԺԲ․ ԲԱՐԵԿԱՄ

Լաւ | է | բա րե կամ | մեր ձա

ւոր|քան| զեղ բայր| հե ռա ւոր։

Լաւ | են| եր կու |.քան |ըզ մի․ զի| ե թէ| գը լո րի ցի| մին, կանգ նես ցէ| ըզ նա| ըն կեր| իւր։

Վա՜յ| մի ու մին| յոր ժամ |գը լո րի ցի, և | ոչ | գու ցէ | միւս| որ | յա րու ցա նի ցէ| ըզ նա։

Բա րե կամ | հա ւա տա րիմ| ծած կոյթ | հը զօր․ իսկ| որ | գը տա նէ| ըզ նա| ե գիտ |գանձ։

Եղ բայր| յեղ բօ րէ | օգ նեալ| իբ րև | ըզ քա ղաք | ամ րու, և զօ րա ցեալ| բարձ րաց եալ| իբ րև | ըզ թա գա ւո րու թիւն| հաս տա տեալ։

***

Մօտ| դը րա՛նը ւող |բա րե կամ| հե ռու՛ն| դը րա՛նը ւող | եղ բօր մէ՛ն| ա ղէկ |է։

Եր կու | ըն կե րը | մէ կ | ըն կե րէն |
ա ղէ կ | է · ին չու որ | ե թէ | մէ կը |
գը լո րի, ըն կե րը | զա նի | կը վեր
ցը նէ ։

Վա՜յ | գը լո րող | մէ կին, որ | զին
քը | վեր ցը նող | ու րիշ | մը | չու
նի | քո վը ։

(Յիսուսի Քրիստոսի այլակերպութիւնը)

Հա ւա տա րիմ | բա րե կա մը |
զօ րա ւոր | ծած կոյթ | մ'է | · իսկ |
զա նի | գը տը նո ղը | գանձ | գը տած |
կ'ըլ լայ ։

Եղ բայր | եղ բօր մէն | օգ նու թիւն | գըտ նե լով | ա մուր | քա ղա քի | պէս | կ՚ըլ լայ, և կը զօ րա նայ | ու | կը բարձ րա նայ | հաս տա տուն | թա գա ւո րու թեան | պէս ։

ԺԳ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐԵԿԱՄԻ

Ե թէ | ըս տա նաս | բա րե կա մըս, փոր ձի | ըս տա ցիր | ըզ նա, և | մի | խօսք և խօսք | վըս տահ | լի նիր | ի նա ։

Ըզ բա րե կամ | քո | և | ըզ բա րե կամ | հայ րե նի | մի թո ղուր ։ Մի | թո ղուր | ըզ բա րե կամ | հին, զի | նո րըն | ոչ | է | հա ւա սար | նը մա ։

Մի | նիւ թեր | բա րե կա մի | քում | չա րիս, որ | յե ցեալ | և | յու սա ցեալ | ի ցէ | ի քեզ ։

Մի | լի նիր | ըն կեր | ա ռըն | բար կա ցո ղի, և | ընդ | բա րե կա մի | գոյ րա ցո ղի | մի | բը նա կեր. գու ցէ | ու սա նի ցիս | ըզ ճա նա պար հըս | նո րա ։

Մե ծու թիւն | յա ւե լու | բա րե կա մըս | բա զու մըս, և | աղ քա տըն | և | ի բուն | բա րե կա մէ | ան տի | քա կի ։

***

Թէ որ | բա րե կամ | ըս տա նաս, փոր ձէ | ու | ա նանկ | ըս տա ցիր | զա նի, և | ոչ | ալ | ան մի ջա պէս | վըս տահ | ե ղիր | ա նոր | վը րայ ։

Քու | բա րե կա մըդ | և | հօ րըդ | բա րե կա մը | մի թո ղուր ։ | Հին | բա րե կա մը | մի թո ղուր, ին չու որ | նո րը | ա նոր | հա ւա սար | չէ ։

Չա րու թիւն | մի մը տա ծեր| քու | բա րե կա միդ | հա մար, որ| քե զի | կըռ թը նած | և | յու սա ցած| է ։

Բար կա ցող | մար դուն | հետ| ըն կե րու թիւն | մի ը՛ներ, և | զայ րա ցող| բա րե կա մի | հետ| բը նա կու թիւն | մի ը՛ներ, որ| չըլ լայ | թէ | ա՛նոր | ճամ բայ նե րը | սոր վիս ։

Հա րըս տու թիւ նը | շատ| բա րե կամ ներ | կ՚ա ւել ցը նէ ․ բայց| աղ.քա տը| իր| բու՛ն| բա րե կա մէն| ալ | կը զա տու ի ։

ԺԴ. ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆԶԳԱՄԷ

Լաւ | ե՛ն | հար ու ածք | բա րե կա մի| քա՛ն | ըզ կա մա կոր | համ բոյ րը| թըշ նա մու ոյ ։

Յոր ժամ | նա խա տին ցէ | ըզ

քեզ | բա րե կամ | քո, խոյս |
տուր, մի ար հա մար հեր :
Ը՛նդ| ա նըզ գա մին մի յա ճա
խեր | բա նիւ, և | առ ան մի տըն|
մի եր թար :
Ի ճա նա պար հըս | ամ բա րըշ
տաց| մի եր թայ ցես, և | ի տեղ
ւոջ | ուր| բը նա կի ցեն, ընդ այն|
մի ան ցա նի ցես :
Որ| մեր ձե նայ| ի ձիւ թ՝ շա ղա
խես ցի, և | որ | հա ղորդ | լի նի |
ամ բար տա ւա նի| նը մա նես ցի|
նը մա :

(Յիսուսի Քրիստոսի քարոզութիւնք)

***

Բա րե կա մին| տու ած| վէր.քե րը| ա ղէկ| են| .քան| թէ| թշ նա մի ին| տու ած| գէշ| մըտ.քով| համ բոյր նե րը։

Բա րե կամդ| եր բը| .քեզ| նա խա տէ, ե րե սըդ| պա հէ, ու| մի ար հա մար հեր| զայն։

Ընկ դամ| մար դու| հետ| շատ| խօսք| մի| ը ներ, և| ան միտ| մար դուն| հետ| մի| տես նը վեր։

Ամ բա րիշտ նե րուն| ճամ բան| մի եր թար, ու| ա նոնց| բը նա կած| տե ղէն| մի| անց նիր։

Ձիւ թի| մօ տե ցո ղը| ա նով| կը պըղ ծուի, ամ բար տա ւա նին| մար դու| հետ| ե ղո ղը| ա նոր| կը նը մա նի։

ԺԵ. ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մա նուկ | է ի | ես | և | ծե րա ցայ, և | ոչ | տե սի | զար դար | ար հա մար հե ալ, և | ոչ | ըզ զա ւակ| նո րա | թէ | մու րա նայ | հաց։

Ար դարք | վա յե լես ցեն | ի մե ծու թեան | ա մըս | բա զու մըս, և | ա նի րաւ.ք | կո րըն չին | վաղ վա ղա կի։

Մե ծու թիւն | ա նի րա ւու թեամբ | ժո ղով եալ | փըս խես ցի։

Մե ծու թիւն | խըռ կեալ | ա նի րա ւու թեամբ | պա կա սես ցի. իսկ | որ | աս տու ած պաշ տու թեամբ | ժո ղո վէ, բազ մաս ցի։

Ա՛յն | որ | զի ւր եանց | սեր մա նեն, և | բազ մա պա տիկ | ա ռ նեն. և | են | որ | յա նի րա ւու թե նէ | ժո ղո վեն, և | կա րօ տա նան։

Տը ղայ | է ի | ու | ծե րա ցայ . բայց | ար դա րը | ան տես | ե ղած | չը տե սայ , ոչ | ալ | ա նոր | զա ւա կը | հաց | մու րա ցող :

Ար դար նե րը | ի րե նց | հա րըս տու թիւ նը | շատ | տա րի նե րը | այ տի | վա յե լեն . իսկ | ա նի րաւ նե րը | շու տով | կը կոր սը ւին :

Ա նի րա ւու թեամբ | ե ղած | մե ծու թիւ նը | այ տի | փը րաս կը մէ։

Ա նի րա ւու թեամբ | ե ղած | մե ծու թիւ նը | այ տի | այ սօր ա ւի . իսկ | որ | աս տու ած պաշ տու թեամբ | կը ժող վէ , այ տի | շատ նայ :

Մար դիկ | կան | որ | ի րե նց | տու նե ցա ծը | կը ցա նեն | և | շատ | ե մե լօք | կ՚առ նեն . մար դիկ | ալ | կան | որ | ա նի րա ւու թեամբ | կը ժող վեն , բայց | կա րօտ | կ՚ըլ լան :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Մարդըս ըստեղծուած և սահմանուած է, որ ըլլայ առաքինի բարի և արդարասէր։

(Յիսուսի Քրիստոսի ընթրիքը)

Ճշմարտութիւնը քննել, լաւը ուզել և ընտիրը գործել, ահա ասոնք են մարդուս կենդանութեան խորհուրդը։

Եթէ կամք չունիս առաքինութեան ետևէ ըլլալ, ապա վերջացար դու մարդ ըլլալէ։

Նա միայն բարի է, որ և ոչ մէկ ժամանակ իր անձը չէ՛ կարծած ըստ բաւականին բարի, և կ'աշխատի օրէ օր առաւել բարի ըլլալ:

Համեստութեան պակասութիւնը՝ խելքի պակասութիւն է:

Արդարասէր մարդու առաջին վարձատրութիւնն է իր յատուկ սրտին վկայութիւնը, որ կ'ըսէ. քու գործերդ բարի է:

Մարդուս բարի ու չար գործերը կենդանի՛ կը մնան, թէպէտև ինքը մեռած գացած ըլլայ:

Մի՛ կենակցիր ամբարիշտ մարդոց հետ: փտած խնձորը դի՛ր մէկ քանի օր դալար խնձորներու քով, և կը տեսնես որ երկուքն ալ կ'ապականին:

Թող պարծանք ըլլայ քեզի քու-
անմեղութիւնըդ. Ճանչցիր քու
յանցերդ, և պատուէ օտարինը։

Որչափ առաւել խոնարհամիտ
ըլլաս, այնչափ ևս առաւել
փառք կը գտնես։

Ինքնահաւանութիւնը՝ հող-
ւոյ աչքի ցաւ մ'է, որով միւս
մարդիկը քեզի փոքրիկ կ'երևան.
բայց զարմանք ան է որ դուն
ալ անոնց շատ չընչին բան մը
կ'երևաս։

Ով որ իմաստութեան պատ-
ուէրները կը սորվի բայց չիկա-
տարեր, նման է այն մարդուն,
որ իր երկիրը կը հերկէ բայց
չի ցաներ։

Ուրիշները քննող բայց իր
անձը չճանչցող մարդը կը նը-

մանկի անոր, որ առելի ծանօթ է օտար երկրի, քան թէ իր տանը։

Ամենեւին բան մը կարող չէ այնպէս կրթել մեր սիրտը ու միտքը, ինչպէս ազնիւ օրինակները, խորհրդական խօսակցութիւնները եւ բարի ընկերութիւնները։

Ամենեւին բան մը մի ըներ առանց խորհրդածելու. եւ գործի մը մի ըսկսիր, մինչեւ հաստատուն մըտքով յառաջուց կըշռած չըլլաս անոր բոլոր պարագաները։

Երազի պէս կ'անցնին մեր մանկութեան օրերը. երանի անոր որ կարող է անոնցմէ օրինաւոր օգուտ քաղել։

Թող ժամանակը անցնի, միայն թէ չըկորսուի. դեռ ալ հասունքը

կարող չենք խափանել, բայց կարող ենք անկէ ջուր վերցընել։

Խղճմտանքի ձայնը Աստուծոյ ձայնն է։

Խղճմտանքը կաշառք չառներ․ փափկէ քու անձդ, ինչպէս որ կ՚ուզես, բայց նա քեզի հետ է միշտ․ նա քուն չունի, չխոնջիր։

(Յիսուսի Քրիստոսի Գեթսեմանիի մէջ աղօթելը)

Ուսումը և դաստիարակութիւնը մեծ բաներ կը կատարեն։

երբ մըտադիւրութիւնը և հը-նազանդութիւնը անոնց օգնական են ։

Եթէ դուն առանձին ըլլաս, մի՛ մոռնար թէ Աստուած և քու խըղճմըտանքդ մօտ են ։

Հասարակ մարդիկ կ'ապրին՝ ուտելու և խըմելու համար. բայց կըրթեալները կ'ուտեն ու կը խըմեն՝ ապրելու համար ։

Աւելի լաւ է ըլլալ աղքատ արդարութեամբ, քան թէ հարուստ՝ անիրաւութեամբ. աղքատ արդարութիւնը կը գըտնէ ցաւակցութիւն, և հարուստ անիրաւութիւնը կ'ըստանայ իր արժանի պատիժը ։

Երախտագիտութիւնը սըրտին յիշատակըն է ։

Հողագործութիւնը և վաճառականութիւնը ազգաց հարըստութիւն կուտան :

Հարուստներուն աւելորդ ծախքերը բազմաթիւ ընտանեաց երջանկութեան պատճառ կըլլան ըլլալ :

Մահկանացուք հաւասար են․ և չէ թէ ծագումը, այլ առաքինութիւնքն է որ իրարմէ կը զանազանէ :

Ճշմարտութիւնը մտաց լոյսն է :

Ստախօսին հաւատացող չըլլար, եթէ ճշմարիտ ալ ըսէ :

Թագաւորները միմիայն ժողովրդոց երջանկութեան համար սահմանուած են :

Քաջասրտութիւնը հոգւոյն

արտաքոյ կարգի զօրութիւնըն է ։

Զըրպարտութիւնը նախանձոտներուն զէնքըն է ։

Ապագային անըստուգութիւնը երջանիկ կարծըւած մարդոց խաղաղութիւնը վըրդովող է, բայց դըժբաղդներուն համար յուսոյ պատճառ, որ զիրենք կը մըխիթարէ ։

Մարդուս մըշակութիւնը կըրթութիւնըն է ։

Յոյսը կը կենդանացընէ քաջութիւնը, երկիւղը գործունէութիւն կուտայ ։

Շահը պատուէն նախամեծար ընտրելը վատթարութիւն է ։

Դժբաղդներուն թափած արցունքները արիւն արցունք են,

որոնք սրտի խորերէն կը բըղ-խին և կը հոսին ։

Քաղաքացիի մը առաջին պարտ-քըն է օրինաց հընազանդ ըլլալը։

Պէտք է յարգել առաքինու-թիւնը, աստիճանաւորները, ծերերը և դըժբաղդը։

(Աղօթք Քրիստոսի « անցցէ բաժակս այս »)

Գէշ օրինակներըն աւելի վը-տանգաւոր են, քան թէ գէշ խօսքերը։

Գեղեցկութիւնը անցաւոր է։

Իմաստուն մարդիկ նախատեսու կ'ըլլան։

Ազնիւ անձը միշտ անկեղծ կ'ըլլայ, իր գիտցած ճշմարտութիւնները ամէնուն կը հաղորդէ, երբ ինքը գիտէ, որ անոնք բարի ու օգտակար են։

Գիշերը երկայն կը թուի այն վշտակիր մարդուն, որուն աչքը քուն չմտներ։

Հասարակութիւնը երջանիկ կ'ըլլայ, երբ հըսկող կառավարութիւնը բարւոք և օրինաւոր է։

Քրիստոսի սուրբ Աւետարանը քու հանապազօրեայ ընթերցումըդ ըրէ։

Աշխոյժ կըրակոտ և զայրաց-

կամ երիտասարդներըն ուրիշ-
բան չեն մտածեր, բայց միայն
իրենց կամքը կատարել տալ։

Զօրաւորին խրատները ընդու-
նելը սեպել տալը բանաւորու-
թիւն է։

Ինչպէս որ աղբիւրին ջըրոյն
յարգը ծարաւութեան մէջ կը
ճանչցուի․ այնպէս ալ ճշմարիտ
բարեկամները աղէտից մէջ։

Զուարթութիւնը աւելի չո-
րաքէկ կերակուրներու մէջ կը
թագաւորէ, քան թէ մեծա-
ծախս հացկերոյթներու մէջ։

Ան մարդը որ հասարակաց
երջանկութեան և անդորրու-
թեան վնաս մը հասուցած է,
իրաւունք չունի քաղցր և եր-
ջանիկ կեանք մը ակնկալել։

Խիղճը որ մեր թերութեանց ականատես է, միշտ զանոնք կը յիշեցընէ մեզի ։

Գերեզմանը արձան մ'է, երկու աշխարհներուն սահմանագլուխը կանգնած ։

Իմ հայրս իմ ընտիր բարեկամս է ։

Մարդ չիկայ որ կարող ըլլայ ըսել. ես ամենևին պակասութիւն մը գործած չեմ ։

Քանի որ հարստանանք, այնչափ կը շատնան մեր փափաքները ։

Ապիրատ է այն մարդը, որ իր նախահարց առաքինութեանց վըստահացած է. մենք ալ ջանանք անոնց նման աղէկ մարդիկ ըլլալ ։

Մարդըս ընդունայն կ'աշխատի երջանիկ ըլլալ. այս աշխարհի վրայ կատարեալ երջանկութիւն չկայ։

Կատարեալ երջանկութիւնը հանդերձեալ աշխարհը երկնից արքայութեան մէջ կը գտնըւի։

(Յիսուսի Քրիստոսի մանկութիւնը)

Եթէ կենդանիներուն բարերարութիւն ընես, անոնք անգամ կ'ըզգան քու աղէկութիւնըդ։

Մեզի բարերարութիւն ընողները սիրել պարտական եմք։

Երախտաւորները կը խօսին ինչ որ կ'ընեն, ծերերը՝ ինչ որ ըրած են, իսկ անմիտները՝ ինչ բան որ ընել կը փափաքին։

Ներէ՛ ուրիշին պակասութիւնները, որպէս զի անոնք ալ քու պակասութիւններուդ ներողամիտ ըլլան։

Ով որ չիճանչէ իր պակասութիւնը, չի կրնար զայն ուղղել։

Իր տոհմը գովելը ուրիշներուն արժանաւորութիւնը գովել ու դրուատել է, չէ թէ իր արժանաւորութիւնը։

Օրէնքը յարգող մարդը երջանիկ է, վասն զի խաղաղութիւնը իր հետն է։

Ձեր բարեկամներուն թերութեանց ներողամիտ եղիք, մինչ դուք ալ նոյն թերութիւնները չունիք։

Աստուած ըզքեզ ըստեղծեց որ զինքը սիրես, և ոչ թէ զինքը իմանաս։

Որչափ որ հզօր ըլլաս, դարձեալ մի՛ մոռնար որ մարդ ես։

Շատ թշուառ է այն տղան, որուն իր ուզած ամէն բանը կը կատարուի։

Սիրենք ճշմարտութիւնը, սիրենք զայն ամէն բանէ աւելի։

Ճշմարիտ բարին երկինքն է. պէտք է զայն ըստանալ։

Իր պարտքը կատարող մարդը իրաւունք ունի յարգութիւն ըստանալու պարկեշտ անձերէ։

Փորձառութեան դասերը ընտիր դասեր են ։

Մեծ իշխանը այն է, որ իր ժողովուրդը երջանիկ ապրեցնել գիտէ ։

Մի՞թէ տարիներ՞ն են ըզմարդիկ փորձառու ընողը. ո՞չ ապաքէն տանջութիւնքն ու մտադիւրութիւնը շատ անգամ փորձառու կ՚ընեն ըզմարդիկ ։

Թագաւորին քիչ խորհած բանը՝ աղքատաց օգնութեան հանելըն է ։

Բարեկամութիւնը հոգի մ՚է որ երկու մարմնոյ մէջ կը բընակի, և սիրտ մը՝ որ երկու հոգւոյ մէջ կը բընակի ։

Այն բանը որուն վըրայ մարդիկ քիչ կը խորհին, մահըն է ։

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ

Ա.

Անկողնէն ելնելու կամ անկողին մտնելու ատեն ինչ պարտք կայ ընելու.

Առաւօտները արթննալուդ պէս անկողնէդ ել, Աստուծոյ փառք տուր։

Շապիկով մի կենար, կուրծքդ և սրունքներդ բաց մի պտըտիր. շուտ մը բոլորն հագուիր։

Երեսդ, աչքդ, բերանդ, ականջներդ, ձեռքդ, ակռաներդ լուա. մազերդ սանտրէ. եղունգներդ (թըռնախներդ) կտրէ։

Հագածներըդ փոշիոտ (թօղոտ) չըլլան. պատռած քակուք և բիծ չըլլայ հագուստիդ վըրայ. ոտքի ամաններըդ մաքուր ըլլան։

Եթէ կրնաս եկեղեցի երթալ, հագնելուդ պէս գընա. և աղօթք ըրէ Աստուծոյ, շընորհակալութիւն տուր, և բոլոր անձըդ Անոր շընորհացը յանձնէ։

Իսկ եթէ չես կըրնար եկեղեցի երթալ, եղած տեղըդ աղօթքըդ ըրէ, խելքըդ գըլուխըդ, միտքըդ ամփոփ. և Աստուծոյ շընորհքը խընդրէ։

Աղօթքըդ լըմընցունելուդ պէս գընա հօրըդ ու մօրըդ ձեռքը պագ. տես ինչ հըրաման կ՚ընեն քեզի, սիրով կատա-

րէ. և ետքը գընա վարժարան։

Իրիկունները պառկելու ատենըդ մինչև ծընողներէդ հըրաման չառնես, մի երթար պառկելու։

Անկողին չմըտած, աղօթքըդ ըրէ, վայելուչովը հանուէ, հագուստըդ մաքրէ ծալէ ու տեղը դիր։

Աջ կողմիդ վըրայ պառկէ. և չքընացած՝ օրուան մէջ ըրածներըդ յիշէ. յանցանք մը գործեր ես նէ, զըղջա ու մէյմ՚ալ չընելու խօսք տուր Աստուծոյ։

Բ.

Քալելը և նստելը ինչ կանոններ ունին.

Քալելը իր շնորհքը ունի. ոտքըդ այնչափ վերցուր որ գետինը չքերէ ու ձայն չհանէ. քայլըդ (ատըմըդ) ոչ մեծ և ոչ պզտիկ այլ չափաւոր ըլլայ։

Քալելու ատեն գլուխըդ շատ վեր մի բռներ, գոռոզութեան նշան է. շատ ալ վար մի բռներ, գետնի վրայ բան փնտռողի պէս։

Ձեռքըդ ետեւդ մի կապեր, համրիչով (թէզպիհով) մի խաղար. մէկ կողմէ միւս կողմ մի շարժիր, շատ ծանր մի քալեր, ոչ ալ շատ արտորնօք՝ եթէ ըստիպող գործ մը չիկայ։

Ճամբան ձեռքըդ ունելիք չըլլայ. ինքնիրենըդ մի խօսիր, խաղ կամ երգ մի կանչեր, քըթիդ տակէն ձայն մի հաներ:

Ցաթկռտելու պէս ոտքիդ մատներուն վըրայ մի քալեր. կամ թէ ոտքըդ ուժով գետնին մի զարներ կառք (արաբա) անցնելու պէս:

Նըստելըն ալ իր շընորհքը ունի. ծունկերըդ իրարմէ չըզատելով, գինովի պէս չերերալով, հանդարտ և շիտակ նըստէ:

Նըստելու ատենըդ ծանըր բանի պէս նըստարանին վըրայ մի իյնար փըռուիր. հիւանդի պէս ոլքալով կըռնակըդ բազձին մի հասցըներ:

Ծուլութեան և անհոգու-

թեան նըշան է գըլուխը և բոլոր անձը ետևին վըրայ տանիլ ու կըռթընիլը։

Ձեռքերըդ երկու կողմի բարձերուն վըրայ մի փըռեր. ոտքերդ մէկը մէկ կողմ՝ մէկը ուրիշ կողմ մի երկընցըներ. կըռնակըդ ուրիշի մի դարձըներ։

Երբ ոտքի վըրայ ելլաս, ուրիշի մի կըռթընիր. բաժնուելու ըլլաս, և ուրիշ նըստողներ ըլլան, ներողութիւն խընդրելով և խոնարհութիւն ընելով գընա։

Գ.

Խօսելու ատեն ինչ զգուշութիւններ ընելու է։

Խօսքին տեղը չեղած մի խօսիր. մինչև քեզի բան մը չիհար-

ցունեն մի խօսիր։ Կուրին առ-ջև կուրին խօսք, կաղին առջև կաղին խօսք մի ընէր։

Եթէ ուրիշ մը կը խօսի, դուն անոր խօսքը մի կտրեր. ըսպա-սէ որ ան իր ըսելիքը վերջացը-նէ։ Տըրտմութեան խօսք ընո-ղին առջև մի խընդար։

Մէկը գիտցած պատմութիւ-նըդ ըսելու ըլլայ, անոր բեր-նէն առնելով դուն մի պատմեր, և գիտնալըդ ալ շուտ մը մի յայտներ։

Խօսելու ատենըդ այնչափ մի մօտենար մըտիկ ընողին, որ բերնիդ թուքերը ցաթկելով՝ անոր երեսը կամ հագուստը թըրջէն։ Որու հետ որ կը խօ-սիս, անոր երեսը նայէ։

Քեզի մտիկ ընողին կոճակէն կամ ձեռքէն մի՛ բռներ որ քեզի մտիկ ընել տալ ։ մի՛ մղշտեր և մի՛ հըրեր անիկա, ըսածըս չիտա՞կ չէ՞ մի հէ՛, ըսելով։

Երկու հոգի ցած ձայնով խօսելու ատենին, անոնց քովէն հեռացիր, պատճառ մը բռնելով։

Քեզմէ վեր մարդու հետ շատ պարկեշտութեամբ խօսէ. քեզմէ մեծին խօսքին մի՛ խառնուիր. որչափ կարելի է նէ՝ դուն քու վերայովըդ քիչ խօսէ ։

Ուրիշը խնդացընելու կամ դուն քեզ խելացի ցուցընելու համար մարդ մի՛ ծաղրեր. խնդալու բան մը պատմես նէ առաջ դուն մի՛ խնդար ։

Միշտ ըզգուշութեամբ խօսէ. շատ ատեն մարդ խօսելուն կը զղջայ, բայց լռելուն կենալուն բնաւ չի զղջար. խօսելու համար մէկը քովէդ գալու ըլլայ նէ, ոտքի վըրայ ել։

Խօսելու համար պէտք է աղէկ ձայն՝ ոչ շատ բարակ և ոչ շատ հաստ, այլ անուշ և յըստակ. ձեռքի և մարմնոյն շարժումները բարեխառն և շնորհքով. երեսը հանդարտ և աչքի շարժումը համեստ. և խօսքը կարճ։

Դ.

Քալու գալու և խաղալու ատեն ինչպէս վարուելու է.

Երբ բազմութեան մը մէջ կը

գըտնըլլէս՝ առաջ անցնիմ ըսե-լով առջեւըդ գըտնըլլող մարդի-կը մի՛ հըրեր։

Ճամբան ետիդ մի՛ դառնար ուրիշին վըրայ նայիր․ ան մար-դուն անանկ կուգայ որ ըրա-ծին պակասութիւն մը պիտի գըտնես։

Քեզմէ վեր մարդու հետ ժուռ գալու ըլլաս նէ, նայէ որ վար սեպուած տեղէն քալես․ տան կամ պատի քովէն անցնե-լու ըլլաս նէ, վեր տեղը տանը կամ պատին մօտըն է․

Երեք հոգի մէկտեղ ճամբայ երթանք նէ, պատուաւոր տեղը երկուքին մէջ տեղըն է, ետքը մէջ տեղէն գացողին աջ կող-մըն է։

Քուն եկած ատենըդ ընկե-
րըդ մի ձըգեր ու առաջ երթար. Ճամբու գըլուխ քովի մարդէդ առաջ մի դառնար . դառնալու ատենըդ կըռնակըդ անոր մի դարձըներ , երեսըդ դարձուր ։

Խաղալու ատենըդ՝ աչք մի կո-
խեր որ ընկերներըդ ուզած խա-
ղըդ խաղան ։

Չըլլայ որ խումարի վերաբե-
րեալ խաղեր խաղաս . խաղը փարա վաստըկելու համար չէ , հապա կարդալէդ կամ աշխա-
տութենէդ հոգնութիւն առ-
նելու համար հնարուած է ։

Խաղցած ատենըդ յաղթե-
լու համար ինքըզինքըդ շատ մի հոգնեցըներ . յաղթեսայ՝ յաղ-
թըվիսայ՝ մի ինքըզինքըդ փոխեր ։

Խաղի մէջ յաղթող ըլլալնէ՝ մեծ մի խօսիր ուրիշները ծաղր ընելու պէս ։

Խաղացած ատեններդ մէկը քեզի ցաւցունէ նէ՝ մի բարկանալով գանգատ ըներ, որ ցաւցունողը քեզի շնորհապարտ մնայ, և ընկերներդ քեզ աւելի սիրեն ։

Ե.

Տան մէջ ո՞ր բանն ընելը վայելէ ու ո՞ր բանը անվայել.

Ջանա՛ որ անուշ լեզու, խընդումերես ու համբերող ըլլաս. և ուրախութիւն բերես անոնց՝ որ քեզի հետ տեսութիւն ընել կուզեն։

Սեններակի մը դուռը գոց գըտ-նես նէ, կամացուկ մը զարկ դուռը, մինչեւ որ ներսէն ձայն չի հանեն՝ մի բանար դուռը։

Սեններակէն ներս մտնես նէ, դուռը գոցէ, որպէս զի ուրի-շին հարկ չըլլայ գոցելու. դու-ռը ամուր մի գոցեր, մանա-ւանդ երբ սեններակին մէջը քեզ-մէ վեր մարդ ըլլայ։

Տեղ մը մտնես նէ՝ առաջ բա-րեւ տուր. եթէ այն տեղի մար-դիկը նըստեր են նէ՝ դուն ալ նըստէ, կայներ են նէ դուն ալ կայնէ։

Քեզմէ մեծ մարդուն բարեւ տըւած ատեններդ ընտանեբար (Թէքլիֆսիզճէ) անոր ձեռքը մի բռներ. չի վայլած ատենը խրա-

րու վրայ թէ մէկ լաւ հներ մ՚ըներու

Քեզմէ մեծ մարդ մը քովէդ անցնելու ըլլայ, անոր ճամբայ տալու համար քիչ մը ետեւ օք քաշուէ․ դուռնէ ներս մտնելու ատենդ՝ կայնէ որ առաջ ան մտնէ․ սանդուխի վրայ գտնուելս նէ՝ կայնէ որ առաջ ան ելնէ կամ իջնէ։

Ընկերակցութեան մէջ մարդու առջեւ անցնելու ըլլաս նէ՝ առաջ անոր դարձիր, գլխով խոնարհութիւն ըրէ, ետքը անցիր։

Բան մը տաս կամ առնես նէ, ձեռնոցներդ (էլտիվէններդ) հանէ, անանկ տաս առնես․ Մեծի մը առջեւէն ձեռքդ երկնցնելով բան մի առներ տալ։

Բերդմէ գաղտուկ եղած բանը հասկընալու մի պըտըրտիր. նամակին հասցէին, գըրած նամակին, բաց ձըգած գիրքին կամ թըղթին վըրայ հետաքըրքըրութեամբ մի նայիր որ հասկընաս, անմարդութիւն է։

Մէկը տունը կամ սենեակը չեղած ատենը, այն տունը կամ այն սենեակին մէջը ոչ տոլապ բաց, ոչ ալ ուրիշ գոց բաներ. քաղաքավար տըղան գիրք մը անգամ պիտի չի բանայ տիրոջմէն հրամանն չառած. բարեկամին տանը պարտէզէն ծաղիկ կամ պըտուղ պիտի չի բըրցունէ՝ բարեկամէն հրամանն չառած։

Օ.

Օ. Զրուցանելու գէշ սովորութիւնները որո՞նք են.

Խօսող մարդու մը քով երրժ-ալկալ, աչքերը չռել, ժամացոյցը նայիլ, ժամը քանի՞ն ըլլալը հարցնել, ընկողմանիլ (եան գալ), մրափել, ասոնք քաղաքավարութիւն չեն։

Խօսքի մէջ մտնել, խօսքը չի լմնցած ձգել երթալ, կռնակը խօսողին դարձնել, ուրիշի հետ խօսիլ, ասոնք ձանձրանալ կը ցուցնեն, և խօսողը մարդու տեղ դրած չես ըլլար։

Կարօտ մարդու մը ըստակալ-լէն ետքը՝ ասդին անդին անոր

անունը տաս և պարծենաս նէ,
անվայել բան է։

Ընկերութեան մը մէջ կամ
ճամբան երթալու ատեն՝ հին
ըզգեստ հագնողներէն հեռու
կենաս, ու վայելուչ հագւող
մարդոց մօտենաս, կոպտու-
թիւն է։

Հարուստ մարդու հետ շատ
մտերմութիւն չունենաս, և
յանկարծ ելնես՝ առաջուց չի-
մացուցած անոր տունը կերա-
կուրի երթաս, անշընորհք բանէ։

Մէկը չի մտածելով բանի մը
վրայ անյարմար կամ սխալ
խօսք մը խօսի, կոպիտ մարդը
խընդալէն բերանը բաց կը ձը-
գէ, կը կենայ կը կենայ նորէն
կը խընդայ. բայց քաղաքավար

մարդը խընդալը կը զըսպէ, հազիւ քիչ մը կը ժըպտի։

Չափազանց և երկար և յաճախ խընդալ, և խընդացած ատենը բարձըր ձայն հանել և երեսը ծըռմըռկել, խենդութեան գըլխաւոր նըշան մ'է։

Ուսերուն (օմուզներուն) մէջ տեղը թաղված գըլուխը ծուլութիւնը կը ցուցընէ, մէկ կողմը ծըռած՝ կեղծաւորութիւն․ հարկ չեղած ատենը շարժող գըլուխը խելքի թեթևութեան նըշան է․ գըլուխը շատ բարձըր բըռնելը հըպարտութեան նըշան։

Կան անանկ մարդիկ, որ ընկերութեան տեղ մը երթան նէ, աղէկ սենեակը և հանգիստ անկողինը իրենք կը բըռնեն․ ի-

րենց խօսքը քալեցընել կ'ուզեն. իրենց ըսպասել կուտան. կ'ուզեն որ ամէն մարդ իրենց հետեւի, ատոնք կոպտութիւն են:

Կըրակին շատ մօտենալ, պէտք չեղած ատեն կըրակը խառնել, վառարանին բոլորտիքը բռնել և դըրանէն ելող ու մըտողին տեղ չիտալ որ տաքնայ, շատ անվայել ու ամօթ բան է: Նոյնպէս անվայել բան է ամենէն ետքը ներս մըտնողին վըրայ աչք տընկել, և ոտքէն մինչև գըլուխը չափել:

Ի.

ԳԱՆԵԼԸ՝ ԲԵՐՈՂ ԲԱՆԵՐԸ ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ.

Մարդու առջև մի քերվըտիր.

գըլխուդ մազերը մի շըտկեր. մատներովըդ քիթըդ կամ ականջըդ մի խառներ. քիթըդ սըրբելէդ ետքը թաշկինակիդ վըրայ մի նայիր. ու ժով մի խըռնչեր փողի պէս. քիթըդ վեր մի քաշեր:

Կըրակի մէջ կամ պատուհանէն վար առանց նայելու՝ և կամ մարդու առջև մի թըքներ. երեսիդ, ձեռքիդ կամ հագուստիդ վըրայի աղտը թուքովըդ մի հաներ:

Եղունգներըդ (թըռնախներըդ) մի կըրծեր, մարդու առջև եղունգ մի կըտրեր. մարդու առջև ակռաներըդ մի խառներ. ոտք ձեռք մի լըվար, ու վըրադ գըլուխըդ մի շըտկեր:

Ձեռքըդ կամ թաշկինակըդ երեսիդ բռնէ և անանկ բըռընգտա, որ թուքերըդ նըստողներուն վրայ կամ քու վըրադ չի ցաթկեցունես. ուժով մի բըռընգտար:

Ձեռքերըդ աղտոտ մի պահեր. մարդու երեսի կամ ըզգեստին մի դըպցուներ. ինչ որ ձեռքըդ ունիս, գըրիչ, թուղթ, ձեռնոց, ծալիկ, բերանըդ մի տանիր:

Ոտքիդ ամանը հանելով, ոտքըդ կըրակին երկընցընելով մի տաքցըներ. աղտոտ քըրտինքոտ թաշկինակըդ կըրակին դէմ բըռնելով մի չորցըներ:

Գէշ հոտ ունեցող բան մը ընկերիդ հոտվըտալու մի տար.

գանելու բան մը տեսնես նէ՝ մարդու մի ցուցըներ, և նայէ որ մարդ ալ չի տեսնայ։

Մէկու բան մը խօսելու ըլլաս՝ շունչըդ անոր մի հասցըներ, կարելի է որ անախորժ հոտ ունենայ. քիչ մը հեռու կենալով խօսէ. գաղտնի բան մը ըսելու ըլլաս, շունչըդ երեսին մի տար հապա ականջին։

Բերանըդ թուղթ կամ ուրիշ բան առնելով մի ծամեր, ու անդադար չըրթունքներուդ վըրայ բերելով մի կըլորեր ու ադիս անդին նետեր։

Շկռայ կըճըռցըներ, երկաթ երկաթի քըսել, տախտակի քերել, երկու քար իրարու զարնել, նըստած աթոռը անդադար

չարժել, աչքերը գետնին զար-
նել, քըթի տակէ բան երգել,
սուլել (բոլոր չալել), դանե-
լէք բան մը պատմել, ասոնք ան-
քաղաքավարութիւն են։

Ը.

Կերակուրի ժամանակ ինչպէս շարժելու է.

Ա.

Ամէն հրաւիրուած տեղը
գացող մարդուն՝ պատուաբոյծ
(տալքավուք) կ՚ըսեն. բընաւ
մէկուն հրաւէրին ալ չընդու-
նողին՝ տըմարդի կ՚ըսեն։

Մէկուն հրաւէրը ընդունիս
նէ՝ պէտք է որ գացած տանըդ

սովորութեանը յարմարիս, որ-պէս թէ քու՛ տունըդ է։

Տանը գործերուն խառնըվելու չէ. քու արժանաւորութեանըդ համեմատ քեզ չի պատվեննէ՝ նեղութիւն մի ցուցըներ. աւելի սըրտին նայէ քան թէ գործքին։

Սեղանին գըլխաւոր և երևելի տեղը մի նըստիր. համբերէ որ միւս սեղանակիցները ինչպէս պիտի նըստին նէ՝ դուն ալ տեսնես ու անանկ նըստիս։

Ուրիշներէն առաջ անձեռոց քըդ (բէշկիրըդ) բանալու մի արտորար. այլ ըսպասէ որ տանը տէրը կամ հօն գըտնըվող յարգի մէկը բանայ, անկէ ետքը դուն բաց։

Կերակուրէն առաջ Հայր մե-
րըդ ըսէ, ելնելու ատենըդ ալ
աղօթքըդ ըրէ և փառք տուր Աս-
տուծոյ և անանկ սեղանէն ել.
բայց աղօթքըդ ցած ձայնով
կատարէ:

Սեղանէն ոչ շատ հեռու և ոչ
անոր շատ մօտ նըստէ. չիտակ կե-
ցիր աթոռիդ վըրայ. արմուն-
կըդ (տիրսէկըդ) սեղանին վը-
րայ մի դըներ. միայն դաստա-
կըդ (պիլէկըդ) կըրնաս դընել:

Կերակուրի բաժինըդ քեզի
տըրված ատեննին չափազանց մի
խեղեմնար. աջ ու ձախ կող-
միդ դառնալով հըրամէ մի ը-
սեր, և ըսպասաւորը իր գործէն
մի խափաներ:

Քեզի տըրված կերակուրը

առ՝ երեսըդ չի թըթուեցընելով· առջեւիդ պնակատակին (պիա-թային) մէջ դիր · առածիդ պէս ուտելու մի պնակը, ուրիշներուն ըրածին հետեւէ :

Տանը տէրը քեզի կերակուր կամ խըմելիք մը տայ՛նէ, չըլլայ որ ձեռքէ՛ն առնես և ուրիշին տաս. անո՛վ ըսել ուզած կ՚ըլլաս թէ ինծի տալ չի վայլեր, պատւելու մարդըդ ես քեզմէ աղէկ կը ճանչեմ:

2·

Եփուած կամ չեփուած կերակուրըդ մի խմցըներ. չեփուած կերակուրէդ քեզի տալու ըլլա՛նէ, դիր պնակատակիդ մէջ՝ թող կե՛նայ, մի՛նչև որ ուրիշ կերակուր մը բերե՛ն:

Կերակուրը աղէկ եփեր է կամ չէ եփեր, համով է կամ անհամ, պակասութիւն մ'ունի կամ չունի, քեզի չի վայլեր որ ըսես. քեզի հարցընեննէ, նայէ որ կըրցածիդ չափ գովես։

Ուրիշ տեղ եղած հայկերոյթ (զիաֆէթ) մը գովելը՝ գըտնըված հացկերոյթիդ տիրոջը կը դըպչի, և անվայել բան է։

Աղէկ պատառներ մի ընտրեր, և մանաւանդ հեռուն կեցած ամանին ձեռք մի երկընցըներ։

Կերակուրի ժամանակ որչափ կըրնաս նէ, դուն քեզ զըսպէ հազալէն, թըքնելէն, քիթըդ խընչելէն. սեղանի վըրայ քըթախոտ քաշել ամենևին չի վայլեր։

կերակուրին վրայ գլուխըդ մի կախեր. միայն ջերմ կերակուրմը ուտելու ըլլաս նէ՝ բերանըդ տանելու առեն գլուխըդ քիչ մը առաջ տար։

Տանը տէրը անհանգիստ կ՚ըլլայ երբ քու ծանըր վարմունքըդ և անախորժ կերպով կերակուր ուտելըդ տեսնէ. անանկ կը կարծէ որ կամ կերակուրներէն չես ախորժիր, կամ քու սովորականէդ հեռանալով անհանգիստ եղար։

Ամէն տեսակ կերակուրի ձեռք երկընցընել, կերակուր ուտելէն քիչ մը ետ չի մընալու համար՝ խօսւած խօսքին ականջ չի դընել, աչքը դուռը տընկել թէ սպասաւորները ու-

րիշ կերակուր մ'ալ կը բերե՞ն մի, անքաղաքավարութիւն են։

Ոչ բան չուտողի մը պէս ամէն կերակուրէ ետ քաշէ, և ոչ ալ շատակեր մարդու պէս ամէն կերակուրի մէջ դունչըդ խոթէ. այս երկու ծայրէն ալ ըզգուշացիր։

Քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ սեղանի վըրայ ուրախ ըլլաս, տըրտմութիւն բերող խօսքեր չընես, տանը տիրոջ ազնըւութեանը և մարդասիրութեանը շընորհակալ ըլլաս. և անոր խօսքին կամ շարժմունքին մէջ քիչ մը պակասութիւն ալ տեսնես նէ, երեսին չի տաս։

Թ.

Կերակուր կերած ատեն ի՞նչ ըզգուշութիւններ ընելու է.

Ա.

Հացը խածնելով մի փրցըներ. սեղանին սփռոցին վրայ ալ մի կտրեր. ամէն անգամ պէտք եղածին չափ ձեռքով կամ դանակով փրցուր:

Դանակը միշտ ձեռքդ մի բռներ. բան մը կտրելէդ ետքը սեղանին սփռոցին վրայ դիր. ուրիշ անգամ նորէն պէտք ըլլայ նէ ձեռքդ առ:

Աղը դանակին ծայրովը առ. հաց կամ միս և որ և իցէ բան աղամանին մէջ մի թաթխեր:

Դանակի ծայրով կամ պատառաքաղով (չաթալով) ակռաներըդ մի խառներ. դանակով ալ բերանըդ պատառ մի դըներ:

Քեզի մէկը կերակուր տալու ըլլայ նէ ընկալաւակըդ անոր ներկայացուր և խոնարհութեամբ առ. իսկ թէ որ ընկալաւակով քեզի կերակուր տայ, մէկ ձեռքովըդ առ, և միւս ձեռքովըդ քու ընկալաւակըդ տուր:

Հաւկիթ, պտուղ կամ ուրիշ ինչ չոր բան որ տըրուի քեզի, ձեռքովըդ առ. խընձորը տանձը և ուրիշ այս տեսակ պըտուղները մի խածներ, դանակով կըտրէ. և կերած ատենըդ ալ դանակը ձեռքէդ վար դիր:

կերած բանիդ փուշերը, ոս-կորները, և ինչ որ չուտվիր կամ ուտել չես ուզերնէ, ընկաւա-ռակիդ մէջ մէկ քովը դիր։

Կերած պտուղիդ կուտերը մատիդ ծարովը բերնէդ առ. չըլլայ որ ձեռքիդ կամ ընկաւա-ռակիդ մէջը թուքնելու պէս բերնէդ հանես նետես։

Թանը (չօրպան) շատ տաք ըլլայ նէ, բերանովդ մի փըչեր. դըդալովդ կամաց կամաց խառնէ որ պաղի. ուրիշ կերակուր-ներն ալ պաղեցընելու համար մի փըչեր։

Չըլլայ որ ընկաւառակը բե-րանդ առնես և մէջի մնացի ջու-րը խմես, հապա դըդալովդ խմէ. դըդալէդ չեկած բանը

ըսկաւառակիդ մէջը ծրդէ․ ըս-կաւառակըդ ալ հացով մի սըր-բեր։

Քու առջևէդ կերակուր մեր-ցընելով՝ հասարակաց ըսկաւա-ռակին մէջ մի դըներ։ Մէկ բա-նի մը համը նայիլ և ետքը ու-րիշի մը տալ չի վայլեր։

2.

Ոչ շատ արտորնօք կեր, և ոչ շատ ծանըր․ մէկ պատառըդ վար չի գացած մէկալը բերանըդ մի դըներ․ նայէ որ շըրթունք-ներուդ ծամելիքներուդ ձայնը չելլէ․ բերանըդ գոց պահէ, և բերանըդ լեցուն եղած ատենը մի խօսիր։

Քեզի տըրված կերակուրը մի հոտվըտար․ ատ կըտորը չեմ

ուզեր նա կըտորը կ՚ուզեմ մի ըսեր. երբ որ կըտորը ուզելըդ հարցընեն և ըստիպեն, ուզած կըտորըդ ան ատեն առ։

Մատղըներըդ, պատառաքաղըդ, դանակըդ լըզելը մարդու սիրտ զանեցընելիք բաներ են. ըսկաւառակիդ մէջ եղած բանին վըրայ մազ կամ ուրիշ զանելիք բան տեսնես նէ, ըզգուշութեամբ առ և ըսկաւառակիդ մէկ քովը դիր։

Բերանըդ բան մը առնես և նայիս որ քեզի դէշ կ՚ընէ, ուզիտի չի կըրնաս ուտելնէ, անձեռոցովըդ բերանըդ ծածկէ և հանէ ու ըսկաւառակիդ մէջ դիր. թէ որ չես կըրնար, պատճառով մը դուրս ել և այնպէս բեր-

նէդ հա՛նէ, որ մարդ չի տեսնէ ։

Սեղանի վրայ ըմպատառութիւն ըրած ատեններդ մէկը քեզմէ հաց ուզէ նէ, ձեռքով մի տար, ըսկաւառակի մէջ դիր անանկ տուր ։ Դանակ, պատառաքաղ, դգալ մէկուն տաս նէ, կոթը անոր դարձուր ։

Մէկը քեզմէ ջուր ուզէ նէ, բաժակը (խատտէլը) ըսկաւառակի մէջ դիր, անանկ տուր. ուզող մարդը բաժակը ձեռքը առնելուն պէս ըսկաւառակը մէկդի առ ։

Թա՛ն կերած ատեններդ խըմելիք մի ուզեր. բերանդ լեցուն եղած ատենը բա՛ն մի խըմեր. խըմելիք բանիդ վրայ շատ բարակ բարակ մի նայիր ։

Խըմելէդ առաջ անձեռոցա-վըդ շըրթունքըդ ու մատներըդ սըրբէ. մի՛ մէյմը խըմեր մէյմը կայներ. բաժակը ձեռքըդ մի՛ խօսիր. խըմելէդ ետքը մի՛ հե-վար, ու նորէն բերանըդ սըրբէ։

Խըմած ատենըդ աչքըդ աս-դին անդին մի՛ ըներ. կոկորդէդ անձոռնի ձայներ մի՛ հաներ. այնչափ արտորնօք մի՛ խըմեր որ շըրթունքիդ երկու քովէն խը-մածըդ կուրծքիդ վըրայ վազէ։

Կըշտանալուդ պէս սեղանէն մի՛ ելներ, բայց որ ամէնուն հետ ելնես. սեղանին վըրայէն պըտուղ կամ շաքարեղէն ձեռ-քըդ առած չելնես։

Ժ.

Ծնողաց, վարժապետի, հարգաւորներու և ծերերու ի՞նչ յարգանք պարտ է.

Նախ զԱստուած սիրէ, պաշտէ, և հոգւով ու մարմնովանդ ծառայէ, որ քեզ ստեղծեր է և կը խնամէ։

Աստուծմէ ետքը սիրէ ու յարգէ քու ծնողքդ, հայրդ և մայրդ, որոնք քեզ ծներ են և կը սնուցանեն, և բարի կրթութիւնով կը պահեն և կը մեծցնեն։

Հայրդ ու մայրդ քեզի ինչ հրաման որ ընեն, չուտ մը կատարէ, չըլլայ որ անոնց սիրտը վիրաւորես. անոնց կարօտու-

թեանը ու ծերութեանը դուն պիտի օգնես ։

Հօրըդ ու մօրըդ խրատին ականջ դիր. անոնց վրայ պատկառութիւն մի դըներ. միշտ հընազանդ ու պարկեշտ ընթացք մը ունեցիր, և ջանա որ անոնց օրհնութիւնը վայելես միշտ ։

Ծընողներէդ ետքը սիրէ ու յարգէ քու վարժապետըդ, որ քու բարի ըլլալուդ պատճառ է, և քու կըրթութեանըդ և զարգացմանըդ հոգ ունի ։

Վարժապետիդ երախտիքը մի մոռնար. անոր աշխատութիւնը քիչ բանով չես կըրնար փոխարինել. քեզի ինչ պատուէր և դաս կուտայ նէ, ուշադրու-

թեամբ սորվէ․ և քու աղէկօ-
րըդ զանի մի մոռնար։

Կարգաւորները պատուէ․ ա-
նոնք Աստուծոյ փրկարար օ-
րէնքները ու պատուէրները,
Քրիստոսի կենարար վարդապե-
տութիւնները և սուրբ առա-
քելոց և Եկեղեցւոյ քարոզու-
թիւնները քեզի կը սորվեցընեն։

Տարիքով քեզմէ մեծը, ծե-
րերը և երևելի անձերը պէտք
է որ յարգես․ անոնց քով պար-
կեշտութեամբ և ակնածու-
թեամբ շարժիս․ անոնցմէ մէ-
կը եղած տեղըդ գայ նէ, ոտքի
վրայ ելնես, և մինչև հրաման
չի տայ նէ չի նըստիս։

Զըլլայ որ ծերերը ծաղրես,
անոնց պակասութիւններուն

վրայ խընդաս. Միտքըդ բեր որ դուն ալ օր մը անոնց պէս պիտի ըլլաս. Ծերերը աշխարհիս շատ բաներն փորձառու ըլլալով, անոնց խրատներն մտիկ ըրէ և կատարէ։

Քու վրադ երախտիք ունեցողները, ով կ՚ըլլայ թող ըլլայ, հայր, մայր, վարժապետ, կարգաւոր, ծեր, պատուաւոր անձ, պարտական ես սիրելու և յարգելու. քեզի աղէկութիւն ընողին երախտիքը ամենևին չի մոռնաս։

ԺԱ.

Եղբօր, Բարեկամի, Մերձաւորի և դրացինե-
րու հետ ի՞նչպէս կենցաղավարելու է.

Եղբայրդ և քոյրդ սիրէ, ու
օգնէ անոնց. ինչու որ մէկ հօր
և մէկ մօր զաւակ էք, Աստուա-
ծային և բնական օրէնքը ա-
սանկ կը պահանջէ:

Եղբօրդ պակասութեանց
ներէ. ոխակալութիւն, նա-
խանձ ու ատելութիւն մի ու-
նենար անոր հետ. հոգ տար
որ անկէ հոգւով ու մարմնով
չի բաժնուիս, և ի միասին բը-
նակիս.

Մինչև մէկը չի փորձես, քե-
զի բարեկամ չընտրես. բարե-
կամ ընելիք անձը պէտք է որ

ըլլայ խոհեմ և փորձառու, հեզ, քաղցր, բարեսիրտ, առաքինի, հաւատարիմ և անկեղծ:

Բարեկամիդ հետ ուրիշ բան չես, բայց եթէ երկու մարմնոյ մէջ մէկ հոգի. ուրախութեանը ուրախակից և ցաւոցը ցաւակից պիտի ըլլաս. ուստի ան որ քեզի բարեկամ ընտրած ես, պէտք է որ զանի սիրես բոլոր սրտովդ:

Մեր մերձաւորը պէտք է որ սիրենք. մարդ մը իր նմաններուն ունեցած պարտքը կատարելու է, բարեկամ ալ ըլլան թշնամի ալ: Ուրիշին պակասութեանք ներէ, ինչու որ շատ ատեն ալ դուն ուրիշին ներելուն կարօտ կ'ըլլաս:

Գինովցած մարդուն վրայ մի
խընդար, այլ ցաւէ. բընական
պակասութիւն ունեցող անձե-
րուն վըրայ մի ծիծաղիր, կաղ
(թօփալ), սատապաղ (խամ-
պուռ), կոյր, միակողմի (մէկ
աչքը կոյր) մարդիկը մի ծաղրեր։

Վարժարանի մէջ դասընկերիդ
և ուրիշ ընկերներուդ հետ ա-
նուշութեամբ և քաղաքավարու-
թեամբ վարուէ. միշտ քաղցրա-
բարոյ եղիր, և կռուէ փախիր։

Վարժարանի մէջ կամ անկէ
դուրս քու ընկերիդ նեղու-
թիւն մի տար, անհանգիստ
մի ըներ զանոնք. թէ որ մէկուն
զարնես կամ աղտոտիկ չարու-
թիւն մը ընես, անըզգամ ըլլա-
լըդ կը յայտնես։

րնկերիդ՝ ձեռքէդ եկած բարերարութիւնը ըրէ. քեզի բան մը հարցընեն, կամ սխալ մը ունին նէ, պատասխան տուր կամ շիտկէ։

Ուրիշին համար ներողամիտ եղիր, բայց ոչ քեզի համար. չըլլայ որ ընկերիդ աչքին շիւղը տեսած ատենդ քու աչքիդ գերանը (տիրէկը) մոռնաս։

Ժ.Բ.

Բարոյական խրատներ.

Հոգ տար որ խոնարհ ըլլաս. չըլլայ որ քու գիտութեանդ, խոհեմութեանդ, յաջողութեանդ և այլ ունեցածիդ վը-

րայ պարծենաս․ խմաստուն և փորձառու մարդոց խորհուրդ-հարցուր․ հըպարտ մարդու պէս ինքըզինքըդ խելացի մի կարծեր։

Աշխարհիս փորձութիւննե-րուն համբերէ․ քեզի վիշտ կամ ցաւ տուողին փոխարէն ներող եղիր․ ներողութիւ-նը շատ անգամ գէշ վըտանգ-ներու կը տանի մարդը․ համ-բերութեամբ շատ ծանր ու դըժուարին գործեր կը կատար-ւին ։

Հընազանդ եղիր ծընողացըդ, վարժապետիդ, մեծիդ, և ա-նոնց պատուէրը ու խրատը պա-հէ ։ Հընազանդ եղիր Աստուա-ծային ու մարդկային օրինաց․ յարգէ ու մեծարէ զանոնք ։

խաղաղութիւնը սիրէ . ամենուն հետ սիրով վարուէ . պարապ տեղը մէջ ու կռուի հանելէ ըզգուշ եղիր . չըլլայ որ քանսարկութիւն ընես , խօսք խառնես , մէկուն խօսքը ուրիշին երթաս իմացընես ։

Պարկեշտ եղիր . ամէն վարմունքըդ չափաւորութեամբ և վայելչութեամբ կատարէ . ամէն մոլութենէ հեռու կեցիր . հոգ տար որ բարի անունըդ չի կորսընցընես ։

Քու խօսքըդ ճըշմարիտ ըլլայ . ճըշմարտախօս մարդուն բածին ամէն մարդ կը հաւտայ , և չի կասկածիր . սիրտըդ ինչ է նէ , բերանըդ ալ նոյնը թող խօսի ։

Քու ընկերոջըդ աղէկութիւ֊

նը տեսնելով, հոգ տար որ դուն ալ անոր պէս ըլլաս. ուրիշին ունեցածը քեզի օրինակ բռնէ, և բարի նախանձաւորութիւնով այն բանը ունենալու դուն ալ ջանա։

Ուրիշին ունեցածին վրայ մի նախանձիր. ընկերիդ աղէկութիւնը չի քաշելով մը՝ վար մի զարներ, մի բամբասեր. Նախանձոտ մարդը ինքզինքը կը տանջէ և անհանգիստ կ՚ընէ։

Ազգըդ սիրէ. ընկերիդ աղէկութիւն ընել քու պարտքդ է. ընկերութեան մէջ քեզի ամենէն մօտը քու Ազգըդ է, զայն միշտ սիրելու պարտական ես. Ազգիդ օգուտը ու շահը քու անձնական օգուտէդ ու

չահէդ վեր բռնէ. Ճըշմարիտ ազգասէրին պարտքը այս է։

Հայրենիքըդ սիրէ, այն երկիրը ուր քու հայրերըդ և նախահայրերըդ բընակեր են, և անոնց ոսկորները կը հանգչին, այն երկիրը քու նըվիրական տեղըդ է. Հայաստան իր ամէն թըշվառութիւններովը դարձեալ քու սիրելի տեղըդ պիտի ըլլայ. և անոր բարօրութեանը և պայծառութեանը հոգ տանիլ և աշխատիլ քու պարտքըդ է, քանի որ Հայ ես։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Մէկը որ իր անձին տէրը չէ, չի կըրնար ուրիշներուն տէր ըլլալ։

Ուրիշին բարերարութիւն ընել՝ իր անձին աղէկութիւն ընել է։

Մի ըսեր երբէք թէ այս յանցանքը թեթեւ է, կրնամ զայն աներկիւղ գործել։

(Յիսուս Քրիստոս Պիղատոսի առջեւ)

Աստուած որ կարող է սանձել ալիքներուն կատաղութիւնը, կրնայ նաեւ չարերը ետ կեցընել իրենց գաղտնի միաբանութիւններէն։

Եթէ մէկը թեթեւամտութեամբ քեզի կը խօսի, ուշադրութիւն մի ըներ. եթէ չիմարութեամբ կը խօսի, ցաւէ անոր վըրայ. եթէ ըզքեզ նախատելու միտօք կը խօսի, ներէ անոր:

Բարի մեռնիլ սորվելու փափաքինք, բարի ապրիլն ալ սորվինք:

Առաքինութիւնը՝ գերութեան մէջ ալ միշտ առաքինութիւն է:

Մի՛ ըներ ուրիշներուն, ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն:

Երջանիկ են անոնք, որ կարդալ կը-սիրեն:

Ժամանակը կ՚անցնի կ՚ըսենք, բայց կը խաբուինք. ժամանակը կեցած է, մենք ենք որ կ՚անցնինք:

Ան որ հարըստութիւն ունեցած ժամանակը զայն գործածել չիգիտեր, պէտք չէ ցաւի, երբ ձեռքէն երթայ:

Սիրենք ըզմարդիկ և մեր ձեռքէն եկած օգնութիւնը ընենք անոնց:

Մեր ցաւերը նուազցուցած կ՚ըլլանք, եթէ զանոնք մեր բարեկամաց հաղորդենք:

Ծընողք որչափ աւելի խընամք տա-

նին իրենց զաւակաց, այնչափ աւելի երախտիք ունեցած կ'ըլլան. և զաւակներըն ալ այնչափ աւելի սէր և երախտագիտութիւն ցուցընելու պարտական։

Աւազի վրայ նշանակենք մեր ըրած ծառայութիւնները. և պղնձի վրայ նշանակենք մեր ընդունած ծառայութիւնները։

Քու յանցանքդ ուրիշին վրայ մի ձըգեր, վատութիւն է։

Երջանկութիւնը երերման մէջ կ'ըլլայ, եթէ հարստութեան վրայ հիմնըված ըլլայ։

Երջանկութիւնը կըրկնապատկած կ'ըլլանք, եթէ բարեկամ մը ալ անոր բաժանորդ ընենք։

Եթէ ուրիշները խաբել խորհինք, ան ատեն մենք աւելի խաբուած կ'ըլլանք։

Ան որ իր անձին տէրը չէ, մեծ չի կոչենք։

Մարդոցմէ ծածկըված գործերը Աստուծմէ չեն ծածկըվիր։

Օրհնեա՜լ ըլլան անո՛նք որ թըշվառներուն եղբայրաբար կ'օգնեն։

Ինքնասիրութիւնը ընկերութեան կապերը կը քակէ ։

Այն մարդը որ օրէնքները չի պահեր, արժանի է պատժոյ ։

Ինչ որ օրէնքները կ'արգելուն՝ մարդկային պատիւըն ալ կ'արգելու ։

Ծընանիլ, ցաւ կրել, և մեռնիլ են ահա մարդուն ճակատագիրերը ։

Աղէկ մարդը իր ընկերին ցաւոցը ցաւակից կ'ըլլայ ։

Չար մարդը ուրիշին դժբաղդութեանը վրայ կը ծիծաղի ։

Քու երջանկութեանդ համար պէտք է խոհեմութեամբ վարվիս և քու պարտքերդ կատարես ։

Համբերութիւնը և ժամանակը ամէն բանի վախճանին կը հասցընեն ։

Հընազանդ եղիր, եթէ կ'ուզես որ ուրիշըն ալ քեզի հընազանդի ։

Յոյսը դժբաղդներուն ծոցըն ալ կը ծընանի ։

Պէտք է այնպէս վարվինք մեր նըմաններուն հետ, ինչպէս կ'ուզենք որ անոնք մեզի հետ վարվին ։

Վարժապետը կը սիրէ ուսումնասէր տղաքը, և զանոնք կը քաջալերէ ու կը վարձատրէ ։

Աստուած կ'օրհնէ ողորմած մարդը ։

Աստուծմէ վախցիր. և Աստուծմէ ետքը վախցիր անկէ որ Աստուծմէ չի վախնար ։

(Յիսուսի Քրիստոսի ծեծուիլը)

Քիչ կը գտնուին որ մարդիկ իրենց համբաւոյն չափ արժեն ։

Մարդոց քիչ հասկցածը՝ ժամանակին գինըն է ։

Ընտիր և օգտակար գրութիւնները

ըզմեզ կըրթելով տարբեր մարդիկ կ'ընեն ։

Մեր պակասութիւնները ուղղենք մինչդեռ երիտասարդ ենք ։

Աշխատութիւնը ամէն բանի կը հասնի և ամէն բանի պակասը կը լեցընէ ։

Պէտք չէ որ հըպարտ ըլլանք, վասն զի տըկար և ամէն յաջողակութենէ զուրկ ծընած ենք ։

Քիչ խօսողը քիչ կը զղջայ ։

Ով որ հաւատարմաբար կը ծառայէ իր հայրենեացը, արժանի է անոր յարգանացը ու երախտագիտութեանը ։

Աղէկ մարդը դիւրաւ կը մոռնայ նախատինքը ։

Անձնապարծին օրէնքը սա է. ամէն բան իրեն համար, ուրիշներուն համար և ոչ ինչ ։

Ներող եղիր ուրիշներուն համար, և խիստ՝ քեզի համար ։

Քու խղճմըտանքիդ ձայնին հետ խօսէ միշտ ։

Երբէք մէկը պատուաւոր համբաւ մը չի կրնար ըստանալ առանց ջանից և աշխատանաց ։

Թեթեւամիտ մարդը իր անձին հետ անգամ համաձայն չէ։

Ինքնակալի մը փառքը իր ժողովրդեան երջանկութեան վրայ կը կայանայ։

Նախատինքները աւազի վրայ գրէ, և բարերարութիւնները պղնձի վրայ։

Բնութիւն ամէն միջոցներ կը գործածէ իր նպատակին հասնելու համար։

Թշուառին զօրութիւնը յոյսն է։

Երբ մէկը հարուստ է, պէտք է ուրիշները երջանիկ ընել ջանայ։

Կրօնքը կ'արգելու ըզմեզ ուրիշին բարեաց վրայ նախանձելէ։

Բարերարութիւններու փոխարէն մի միայն կենդանի երախտագիտութիւնն է։

Տէրութիւն մը կը կործանի, երբ դժգոհութիւնները վերջին աստիճան բարձրանան։

Պէտք չէ ըլլալ ոչ ժլատ և ոչ կարի զեղխ։

Հայրենեաց սէրը բնական է ամէն մարդոց։

Ուրիշներուն երջանկութեանը նպաստելը ի՜նչ մեծ ուրախութիւն կուտայ։

Հօրը իշխանութիւնը սիրոյ իշխանութիւն է . որդւոյն հըպատակութիւնը սիրոյ հըպատակութիւն է :

Որչափ մեծ բերկրութիւն է մէկուն, երբ տեսնէ այն մարդոց երջանկութիւնը, որուն ինք պատճառ եղած է :

Ով ճշմարիտ կրօնք, քու բերկրութիւններդ սրտերու վրայ ո՜րչափ մեծ ազդեցութիւն ունին :

Շահը կայէններ կը ծընանի ընտանեաց ծոցի մէջ :

Մարդիկ զրոյին նըման են, իրենց արժէքը իրենց բռնած տեղէն կախում ունին :

Երկդիմի բանիւք կատակները և անարգ խեղկատակութիւնները անհամ ծաղրաբանութիւններ են :

Գրճնասէրները սընապարծ և ծաղրելի մարդիկ են :

Առաքինութիւնը և արժանաւորութիւնն է որ ըզմարդ կ՚անմահացընէ, և ոչ յաղթութեան կամարները :

Առաքինութիւնը, հանճարը և աշխատութիւնը հասարակաց բանալիներըն

են , որոնք կը բանան փառաց տաճարը ։

Բարի օրինակներ թողունք մեր յետագայ որդւոց և թոռանց ։

Երջանիկ է այն՝ որ ունի ճշմարիտ բարեկամներ ։

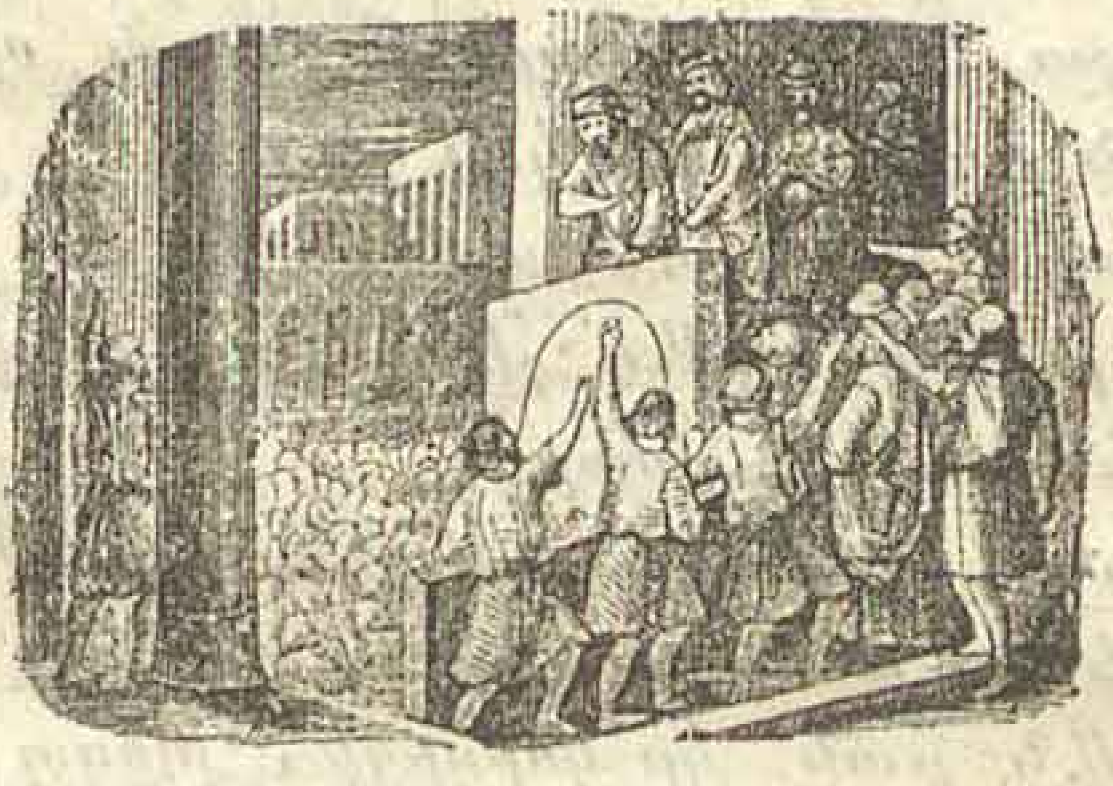

(Յիսուսի համար ի խաչ հան կը պօռան)

Ով որ երիտասարդութեան ժամանակ բարիք կը գործէ , իրեն խաղաղ և երջանիկ ծերութիւն մը կը պատրաստէ ։

Սիրեցէք այն անձերը որ ձեզի բարի օրինակներ ու բարի խրատներ կուտան ։

Աշխարհիս քաղցրութեանը հետ՝ Աստուած իմաստութեամբ խառնած է առողջացուցիչ դառնութիւններ ։

Հարուստ և աղքատ հաւասար են օ-
րինաց առջև :

Ժամանակը և մահը անողորմ են :

Երանի անոր որ հանդարտ միտք և
խիղճ ունի :

Ժամանակ և համբերութիւն անհը-
րաժեշտ պէտք են այն մարդուն որ մե-
ծամեծ բաներ ընել կ'ուզէ :

Բաց ի կըրօնքէն՝ աշխարհիս մէջ ամե-
նևին բան մը ըլլալ չի կրնար մխիթա-
րել մահուան համար :

Աղէկ բանի մը արժանաւորութիւնը
ծածկելը, անոր յարգը աւելցնել է :

Ամէն բան կը կորսուի, խիստ մեծ
տէրութիւններուն անգամ :

Ինչ բանի յաջողութիւն և ինչ տա-
ղանդ որ ունենաք, մի պարծենաք :

Քրիստոնեայ մը պարտական է սիրով
տանելու աշխարհիս ամէն փորձութիւ-
ններուն և վիշտերուն :

Ինչ որ ըլլան ձեր վիշտերը, որչափ որ
մեծ ըլլան ձեր դժբաղդութիւնները,
ինքզինքնիդ Աստուծոյ նախախնամու-
թեան յանձնեցէք և մի յուսահատիք :

Իմ բարի ու սիրելի բարեկամներս , դատարկութենէն խորշեցէք ։

Թէ կեղծ և թէ ճշմարիտ բարեկամ չեն կրնար միևնոյն լեզուն ունենալ ։

Պարկեշտ երիտասարդ մը իր անձին վրայ մեծ զգուշութեամբ կը խօսի ։

Բարի զգացմունք ունեցող մարդիկ՝ բնական արդարութեան ըսկզբունքները ունին իրենց վրայ ։

Ան որ միայն իր անձը կը սիրէ , պէտք չէ ըսպասել որ ուրիշներէն սիրուի ։

Ծուլութիւնը քուն մը է , որուն մէջ մարդ գրեթէ բնաւ աղէկ երազ մը չի կրնար տեսնել ։

Բարի մարդուն կը վայլէ ներողամիտ ըլլալ քան թէ վրէժխնդիր ։

Դու որ զիս քեզի բարեկամ կոչեցիր , միթէ իմ դժբաղդութեանս անզգա՞յ պիտի ըլլաս ։

Եթէ չենք ուզեր մարդկան անհաճոյ երևալ , հապա ինչպէս Աստուծոյ անհաճոյ ըլլալէ չենք վախնար ։

Աղէտները մարդուս աւելի օգտակար են , քան յաջողութիւնները ․ քանզի ա-

ղէտները մարդուս ինքըզինքը ճանչցընել կուտան . իսկ յաջողութիւնները շատ անգամ զանի հրապարակայընելու կը ծառայեն։

Բարերարութիւնները անմոռաց պահող անձինքը՝ ընդհանրապէս վեհանձըն կ'ըլլան ։

Փառասիրութիւնը ու ագահութիւնը ըզմարդ դըժբաղդ կ'ընեն ։

Հիւղերու մէջ շատ անգամ կը բընակին խաղաղութիւն ու երջանկութիւն ։

Չարերուն փառքը և յաջողութիւնը քիչ կը տեւեն ։

Ոսկին և արծաթը կ'ըսպառին , բայց առաքինութիւնը ու կրթութիւնը անըսպառելի են ։

Աստուծմէ կախում ունին ազգաց անկումը ու վերականգնումը ։

Հարըստութիւնը և վեհանձնութիւնը շատ քիչ անգամ միացած կը գըտնըւին ։

Մի վըշտանար երբէք ուսման համար զոհած վայրկեաններուդ վըրայ ։

Տըղայութենէն հաստատուած բարի սովորութիւնները բոլոր կենաց վըրայ մեծ ազդեցութիւն ունին ։

Անմահ հոգիներու փառաց համար կանգնըւած արձանները՝ մարդոց ունեցած երախտագիտութիւնը կը յայտնեն։

Այն տղաքները որ իմաստութեամբ կը վարուին, կը սիրուին և կը վարձատրըւին. բայց անոնք որ գէշ կը վարուին, ատելի կ'ըլլան և կը պատժուին։

(Յիսուսի Քրիստոսի չարչարուիլը)

Գիտութիւնները ու արհեստները սահմանուած են մարդը երջանիկ ընելու։

Օրէնքը սահմանուած է մարդոց անդորրութեանը համար։

Մեր սիրտը շա՛տ կը վիրաւորուի, երբ բարեկամէ մը խաբուի ։

Որչափ քաղցր է օգնութեան հաս-նելը՝ յանիրաւի նկուն եղած առաքինութեան և անիրաւութեան ։

Ով բարեկամք իմ, որովհետև բաղդը ձեզի օգնած է, ի՞նչու համար ձեզմէ օգնութիւն խընդրող դըժբաղդներուն չէք հասնիր ։

Ինչ գովեստի արդեօք արժանի չեն այն վեհանձըն մահկանացուք, որոնք իրենց կեանքը մարդկութեան ըսփոփանա-ցը համար զոհած են ։

Որքան գովութիւններ տըրուած են այնպիսի իշխաններուն, որոնք և ոչ իսկ անոնց մէկուն արժանաւորութիւն ու-նէին ։

Աղքատանոցներ հիմնող մարդիկ մեծ ծառայութիւն մը ըրած են մարդկութեան ։

Աղէկ աշակերտները միշտ իրենց վարժապետին կը հետևին ։

Հայրենիքը զինքը ազատողներուն և

անմահացընողներուն երախտիքը միշտ չի ճանաչեր ։

Լաւ են սիրելւոյն տըված վէրքերը, քան թըշնամւոյն խաբէական համբոյրները ։

Երջանիկ ըլլալու երեք բան հարկաւոր է, առողջ մարմին, ազատ միտք ու մաքուր սիրտ ։

Թէ որ կ'ուզես որ գործըդ կատարվի՝ դուն անձամբ գընա. իսկ թէ որ կ'ուզես որ չի կատարվի՝ ուրիշը ղըրկէ ։

Չախորդութեան մէջ բընաւ մի յուսահատիր. որ մը չէ՛ նէ որ մը բաղդին մէկ ժըպիտը կը հասնի, տըրտմութիւնները կը փարատէ ։

Աստուծոյ ծառայելուն պէս ուրախութիւն, հանդըստութիւն և զուարճութիւն չիկայ ։

Թըշվառութեան մէջ կրօնքը ըզմարդ կը մխիթարէ, և կենաց դառնութեանցը հետ երկնային քաղցրութիւն կը խառնէ ։

Աստուածպաշտութիւնը բոլոր մարդուս հոգին է ։

Բարկացած ատենդ ոչ դատաստան կըտրէ և ոչ պատիժ տուր. անով շատ անիրաւութենէ կ'ազատիս ։

Կաթիլ կաթիլ վազող ջուրը քարը կը փորէ, և կրկնըված թեթև հարուածներով բարձր կաղնիներ վար կ'առնըվին ։

Եթէ խանութըդ աղէկ պահես, խանութըդ ալ ըզքեզ աղէկ կը պահէ ։

Գող ձեռքով ճանճ անգամ չի բռնըվիր ։

Առողջ մնալ ուզողը պէտք է որ չափաւոր ուտէ խմէ ։

Երախտագիտութեան աղէկ կըրթութենէն կախում ունի ժողովըրդոց երջանկութիւնը ։

Շընորհակալ ըլլանք Աստուծոյ, որուն կը պարտաւորինք մեր ամէն ունեցածները ։

Խոհեմ մարդը իմաստուն է, կը տեսնէ ուրիշին պակասութիւնները, բայց ամենևին չի խօսիր ։

Մոլութեան ուրիշ կերպով չենք կրնար յաղթել, բայց միայն անկէ փախչելով ։

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

Աստուած ոչընչէ ստեղծեց երկինքը ու երկիրը և անոնց մէջ եղած բոլոր բաները ։

(Յիսուս Քրիստոս խաչը վերուցած)

Աստուած ստեղծեց ըզմեզ որ զինքը ճանչնանք, սիրենք, և իր սուրբ կամքը կատարենք, և անմահ կեանքը ժառանգենք արքայութեան մէջ ։

Աստուած մէկ է, և երեք անձին է, Հայր և Որդի և Հոգի սուրբ. և այս երեքանձնեայ մի աստուածութիւնը կ՚ըսվի Ամենասուրբ Երրորդութիւն ։

Երկրորդ անձը Որդին Աստուած Յիսուս Քրիստոս աշխարհ եկաւ, մարդ եղաւ, որ բոլոր մարդիկ սատանային գե-րութենէն ազատէ։

Քրիստոս աշխարհի վրայ զԱստ-ուած և անոր սուրբ կամքը մարդոց յայտ-նեց ըսքանչելի վարդապետութեամբ և շատ հրաշքներով։

Քոսոտներ ու բորոտներ բըժըշկեց, կաղեր քալեցուց, անդամալոյծներ ողջըն-ցուց, կուրերու աչք բացաւ, մեռել-ները յարութիւն տուաւ և ուրիշ շատ հրաշքներ գործեց Քրիստոս մեր տէրը։

Քրիստոս Աստուած և մարդ էր. և իբրև կատարեալ մարդ ամէն բան քաշեց և միայն մեղք չունեցաւ. յոգնեցաւ, անօթեցաւ, ծարաւեցաւ, լացաւ, վեր-ջապէս չարչարվեցաւ, խաչվեցաւ ու մե-ռաւ։

Քրիստոս մարմինը երեք օր գե-րեզմանը մնացած ատենը հոգւովը դը-ժոխքը իջաւ. և հոն սատանային գերի եղող արդարները ազատեց։

Երեք օրէն ետքը իր աստուածային զօրութեամբը յարեաւ, և իրեն հաւատացողներուն երևցաւ. քառասուն օր աշխարհի վրայ մնաց և իր առաքեալներուն պատուէրներ տուաւ. յետոյ անոնց աչքին առջև երկինք համբարձաւ. և Հօր Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ։

Հաւատոյ ճշմարտութիւնները Հանգանակին մէջ կը պարունակուին. որ մինչ եկեղեցին մէջ կը կարդացուի. և այս է.

Հաւատամք ի մի Աստուած ի Հայրն ամենակալ, յարարիչն երկնի և երկրի, երևելեաց և աներևութից։

Եւ ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս Որդին Աստուծոյ ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ միածին, այսինքն յէութենէ Հօր։

Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ և ոչ արարած։

Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր. որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և ի վերայ երկրի, երևելիք և աներևոյթք։

Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ ի յերկնից՝ մարմնացաւ մարդացաւ ծընաւ, կատարելապէս ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւովըն սըրբով:

Որով էառ մարմին հոգի և միտ, և զամենայն որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

Չարչարեալ խաչեալ թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, ելեալ ի յերկինս նովին մարմնովըն նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

Գալոց է նովին մարմնովըն և փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանըն ոչ գոյ վախճան:

Հաւատամք և ի սուրբ Հոգին յանեղըն և ի կատարեալըն, որ խօսեցաւ յօրէնս և ի մարգարէս և յաւետարանս:

Որ էջըն ի Յորդանան. քարոզեաց զառաքեալսն, և բնակեցաւ ի սուրբսն:

Հաւատամք և ի մի միայն ընդհանրական և յառաքելական եկեղեցի. ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի

քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց, ի յարութիւն մեռելոց, ի դատաստանըն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնըն երկնից և ի կեանսըն յաւիտենականս։

(Յիսուսի Քրիստոսի խաչը հանելը)

Իսկ որք ասեն՝ էր երբեմըն յորժամ ոչ էր Որդի, կամ՝ էր երբեմըն յորժամ ոչ էր սուրբ Հոգի, կամ՝ թէ յոչէից եղեն, կամ՝ յայլմէ էութենէ ասեն լինել զՈրդին Աստուծոյ և կամ՝ ըզսուրբ Հոգին, և թէ փոփոխելիք են կամ՝ այլայլելիք, զայնպիսիսըն նզովէ կաթուղիկէ և առաքելական սուրբ եկեղեցի։

Քրիստոնեայն պարտական է որ ի բոլոր սրտէ այս ճշմարտութեանց հաւատայ. և հաւատքը կենդանի ըլլալու համար պարտական է որ Աստուծոյ և Եկեղեցւոյ պատուիրանքը պահէ։

Աստուծոյ պատուիրանքը տասնք են, որ Տասնաբանեայ պատուիրանք ալ կ'ըսուին.

Առաջին, Ես եմ քու Տէր Աստուածդ, չըլլայ որ ինծմէ զատ ուրիշ աստուած ունենաս.

Երկրորդ, Դուն քեզի կուռք չշինես.

Երրորդ, Պարապ բաներու վրայ Աստուծոյ անունը բերանդ չառնես.

Չորրորդ, Շաբաթ օրը պատուէ. (առաքեալները շաբաթը կիրակիի փոխեցին.)

Հինգերորդ, Հայրդ ու մայրդ պատուէ.

Վեցերորդ, Սպանութիւն մի ըներ.

Եօթներորդ, Շնութիւն մի ըներ.

Ութերորդ, Գողութիւն մի ըներ.

Իններորդ, Սուտ վկայութիւն մի ըներ.

Տասներորդ, Ընկերիդ տանը և ուրիշ ունեցածին աչք մի տըներ։

Պատուիրանաց ամենէն գլխաւորը այս չորսն են ։ Աստուած բոլոր անձով և սրտով սիրել ։ Մարդիկ իր անձին պէս սիրել ։ Իրեն համար չուզածը ուրիշին չընել ։ Իրեն համար ուզածը ուրիշին ընել ։

Եկեղեցւոյ պատուիրանքը այս հին-գըն են ․

Առաջին , Կիրակի և տօն օրերը եկեղեցի երթալ և սուրբ պատարագ տեսնել ․

Երկրորդ , Կիրակի և տօն օրերը խա-նութ չի բանալ և բան չի բանիլ , այլ ա-ղօթքի կարդալու և խրատու հետ անմեղ տեսութեան պարապելով անցընել ։

Երրորդ ․ Գոնէ տարին հինգ անգամ հինգ տաղաւարին՝ քահանային երթալ կատարելապէս խոստովանիլ ․

Չորրորդ , Տարին գոնէ երկու ան-գամ Ծնունդին և Զատկին արժանա-պէս սուրբ Հաղորդութիւն ընդունիլ ․

Հինգերորդ , Եկեղեցւոյն սահմանած օրերը պահք և ծոմ բռնել ․ և ինչ որ

այն օրերը ուտելը արգիլված է՝ չուտել :

Պատուիրանաց դէմ գործողը մեղք գործած կ՚ըլլայ : Եօթը գըլխաւոր մեղք կան , որոնցմէ շատ մեղքեր կը ծընանին , և մահացու կ՚ըսուին և ասոնք են . Հպարտութիւն , նախանձ , բարկութիւն , ծուլութիւն , ագահութիւն , որկրամոլութիւն , և բղջախոհութիւն :

Այս եօթը մահացու մեղաց հակառակ եօթը առաքինութիւն կայ , որ ասոնք են . խոնարհութիւն , եղբայրսիրութիւն , հեզութիւն , արիութիւն , անշահասիրութիւն , ժուժկալութիւն , ողջախոհութիւն :

Եկեղեցին եօթը խորհուրդ ունի , մկրտութիւն , դրոշմ , ապաշխարութիւն , հաղորդութիւն , ձեռնադրութիւն , պսակ և վերջին օծումն :

Մկրտութիւնը այն խորհուրդն է որ քահանայն քրիստոնեայ ըլլալու անձը կ՚առնէ , և մկրտի ծառայս Աստուծոյ յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ՝ ըսելով մինակ երեք անգամ ջուրը կը թաթէ կը հանէ :

Մկրտուողը Ադամէն ժառանգած մեղքէն կ'ազատի. քրիստոնեայ կը կոչվի. յաւիտենական կենաց ժառանգ կը գըրվի:

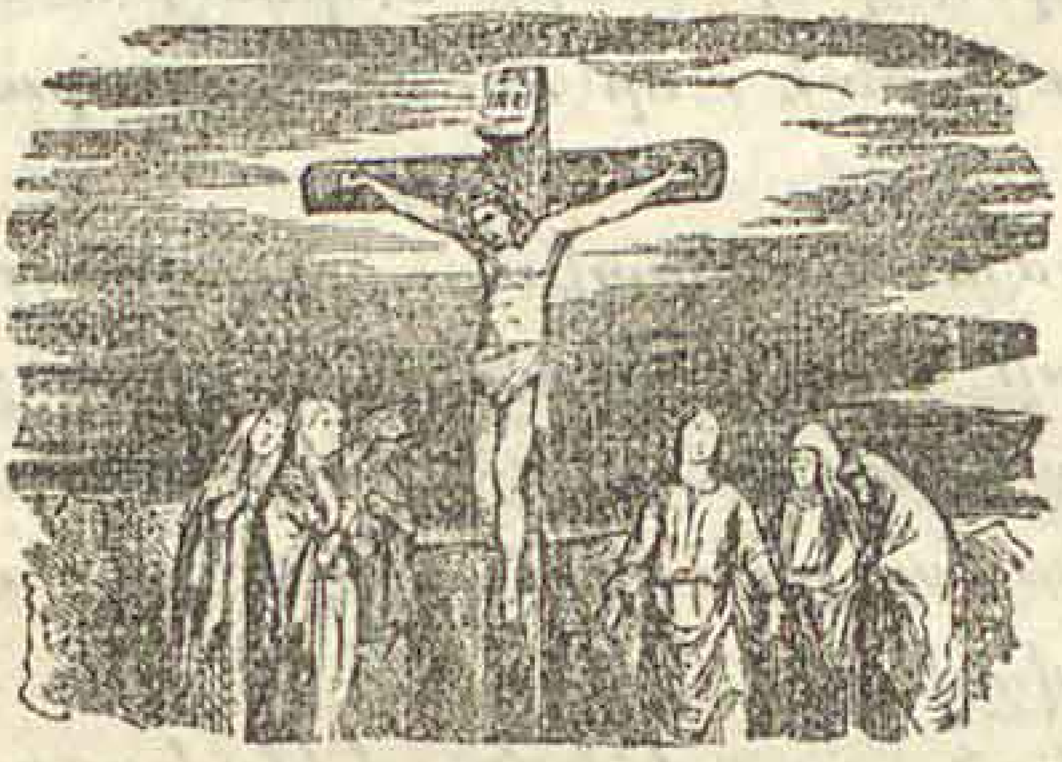

(Յիսուս Քրիստոսի խաչին վրայ մեռնիլը)

Դրոշմը այն խորհուրդն է որ քահանայն մկրտուած անձին ճակատը և աչքերը և քիթը և բերանը և ականջը և կուրծքը և կըռնակը և ձեռքը և ոտքը սուրբ միւռոնով կ'օծէ յանուն Յիսուս Քրիստոսի:

Ապաշխարութիւնը այն խորհուրդն է որ քահանայն իրեն կատարելապէս խոստովանող մեղաւորին մեղքերը՝ Աստուծ-

մէ առած իշխանութիւնովը ձեռքն անոր գլուխը դնելով և ողորմեցի ըսելով կը քաւէ ։

Հաղորդութիւնը Քրիստոսի տեառն մերոյ կենարար սուրբ մարմնոյ և արեան խորհուրդըն է․ որ սուրբ Պատարագ ալ կ'ըսվի ։

Արժանաւորապէս հաղորդվողը Քրիստոսի հետ կը միանայ, և անոր չարչարանաց և մահուանը զօրութեամբ մարդոց համար բացուած ամէն արդիւնքները կը վայելէ ։

Ձեռնադրութիւնը եկեղեցւոյ կերպ կերպ պաշտօնները կատարելու ընտրըված մարդոցը կամ գլուխնուն վրայ ձեռք դնելով միայն, կամ օծելով ալ նոյն պաշտօններուն յատկացընելու խորհուրդըն է ։

Փոքըր աստիճանները ասոնք են դռնապանութիւն, ընթերցողութիւն, երդմնեցուցչութիւն, ջահընկալութիւն ։ Այս աստիճանները ունողները Դպիր կ'ըսվին ։

Սուրբ աստիճանները ասոնք են․ կի-

ստտարկուածութիւն , տարկուածութիւն , քահանայութիւն , եպիսկոպոսութիւն , կաթուղիկոսութիւն ։

Պսակը այն խորհուրդն է որ քահանայն այր մը և կին մը հաստատ պայմաններով և կրօնքին պահանջած կերպով կը միաւորէ , սահմանեալ կարգը կատարելով. և անկէ ետքը այր և կին չեն կրնար զատուիլ ։

Վերջին օծումը այն խորհուրդն է որ քահանաները ծանր հիւանդներուն վրայ սուրբ աւետարան և աղօթք կը կարդան . սուրբ իւղով կամ սրբոց մասունքով խաչահանգիստ կ'ընեն . և արձակման աղօթքը կը կատարեն .

Քրիստոնէին գլխաւոր պարտքն է իր նըմաններուն օգնութեան հասնիլ և ողորմութիւն ընել ։ Երկու տեսակ ողորմութիւն կայ , մարմնաւոր և հոգևոր ։

Մարմնաւոր ողորմութիւնները այս եօթըն են .

Քաղցածը կերակրել .

Ծարաւին ջուր տալ .

Մե՛րկը հագուեցընել.

Օտարը տունը տանիլ.

Հիւանդին տես երթալ.

Բանտարկեալը երթալ մխիթարել.

Տէր չունեցող մեռելը թաղել։

Հոգևոր ողորմութիւններն ալ այս եօթըն են.

Երկմիտ մարդը խրատել.

Տըգէտին բարի բան սորվեցընել.

Մեղքէն ետ չի կեցողը սաստել.

Տրտումը մխիթարել.

Յանցաւորին ներել.

Նեղութեան համբերել.

Ամէնուն համար աղօթք ընել թէ կեն-դանեաց և թէ ննջեցելոց համար.

Մեծ բարեգործութիւն ընելու և ամէն մեղքէ ըզգուշանալու համար սա չորս բանը մեր մտաց մէջ ունենալու ենք, մահը, դատաստանը, դժոխքը և արքայութիւնը։

Մահը՝ մարմինը կենդանացընող հոգիին մարմինէն զատուիլն է, որ մեռնիլ կ՚ըսենք. որով մարդս անկէ ետքը բան մը ընելու կարող չէ։

Դատաստանը այն է որ աշխարհիս վերջը Աստուծոյ հրամանով ամէն մարդու հոգի իր մարմնոյն հետ միանալով յարութիւն առնելէն ետքը Քրիստոսատէրըն մեր պիտի գայ, և ամէն մարդու բարի և չար գործերը դատելով արժանի հատուցում պիտի ընէ։

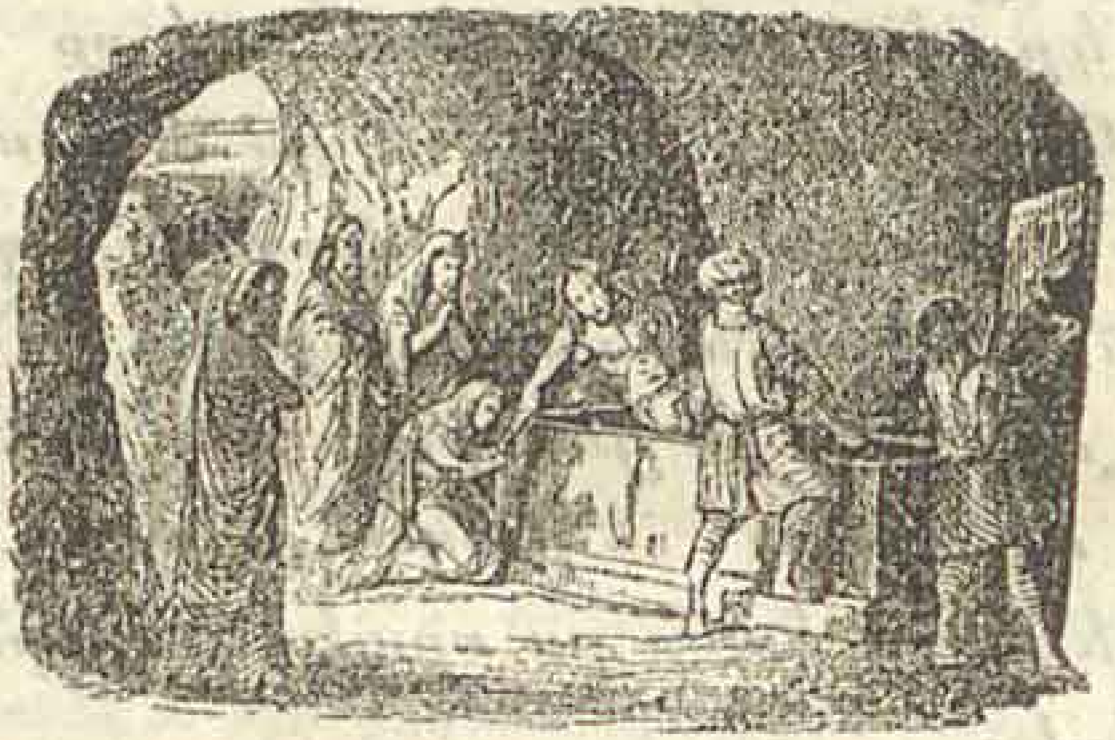

(Յիսուսի Քրիստոսի Թաղումը)

Դըժոխքը սատանաներու համար պատրաստուած յաւիտենական տանջանաց տեղըն է. ուր Աստուած պիտի ղըրկէ չար գործք ունեցող և առանց ղըղջալու և ապաշխարելու մեռնող մարդիկը։

Արքայութիւնը՝ յաւիտեան Աստուծոյ հետ ըլլալով անվախճան փառք և եր-

ջանկութիւն վայելելու տեղըն է. որ բարի գործք ունեցող, և կատարեալ ապաշխարութիւնով մեղքէ մաքրըված մարդիկը պիտի ժառանգեն:

Այս չորս բանը միշտ մըտքի մէջ ունենալու համար ալ ամէն ատեն աղօթքով Աստուծոյ օգնութիւնը և շընորհքը խընդրելու ենք:

Մեր խընդրըվածները պէտք է որ յարմար ըլլան ինչ որ Տէրըն մեր սորվեցուց իր առաքելոց որ միշտ խընդրեն, և այն է Տէրունական աղօթքը.

Հայր մեր որ յերկինս ես՝ սուրբ եղիցի անուն քո. եկեսցէ արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի:

Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր. և թող մեզ ըզպարտիս մեր՝ որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց. և մի տանիր ըզմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա ի չարէ:

Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս, ամէն:

ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Մեր կենաց առաջին կերակուրը և սընունդը օդըն է։

Հոգ տանելու ենք որ մեր բընակած տեղին օդը մաքուր և բարեխառըն ըլլայ և մեզի յարմար։

Բընակութեան համար չափաւորապէս բարձր և չոր տեղերը աղէկ են։

Բընակութեան տեղին մօտերը հոտած ջուրեր, կենդանեաց դիեր (լէշեր) և ուրիշ վընասակար արտաշընչութիւններ չըլլան։

Սաստիկ տաք և սաստիկ ցուրտ օդէն ըզգուշանալու է. մանաւանդ մէկէն ի մէկ տաքէն պաղ կամ պաղէն տաք անցնելու չէ։

Խուցերուն (օտաներուն) պատուհանները (փէնճէրէները) ատեն ատեն բանալու է. մանաւանդ պառկելու խուցերունը, որ մաքուր օդ մտնի։

Շատ առողջարար բան է՝ ամէն օր տունէն դուրս ելնել ու գոնէ կէս ժամ մը դըրսի պարզ ու մաքուր օդը վայելել։

Արևին ելնելէն քիչ մը յառաջ և անմիջապէս մայր մտնելէն ետքը օդը՝ սովորաբար թաց կ'ըլլայ և օգտակար չէ ։

Այն խուցերը որ լոյս չեն առներ, կամ՝ խիստ քիչ կը առնեն, բնակութեան յարմար չեն և վնաս կուտան ։

Լոյսը թէ կենդանիներուն և թէ բոյսերուն մէկ հատիկ կեանք տըւող բանըն է ։

Լուսաւոր տեղ բնակող մարդիկ սովորաբար աւելի առողջ կ'ըլլան, կերպարանքնին և գոյներնին աւելի զուարթ և քաղցր ։

Ցուրտ ժամանակ նայելու է որ խուցին տաքութիւնը չափէ դուրս չըլլայ. չէ նէ զանազան հիւանդութիւններու և ցաւերու պատճառ կ'ըլլայ ։

Թոնիրի սովորութիւնը շատ վտանգաւոր և վնասակար բան է. և մարդը շատ կը թուլցընէ ։

Ծուխի կրակը եթէ աղէկ մը վառւած չըլլայ, շատ վտանգաւոր կ'ըլլայ. կրակը աղէկ մը հրահրուած ըլլալու է ։

Մարդըս մխեղէն և խոտեղէն կերակուրներով կ'ապրի ։

Մրգեղէն կերակուրները աւելի սնունդ և ուժ կուտան. բայց խոտեղէնները աւելի դիւրամարս են։

Թէ մրգեղէն և թէ խոտեղէն կերակուր խառըն ուտելը աւելի օգտակար է։

(Յիսուսի Քրիստոսի յարութեան տօնը)

Պարզ կերակուրները աւելի առողջարար են. համեմները (թէրպիյէները) և պահարեղէնները միշտ դժուարամարս են։

Առանց ախորժակի (իշտահի) սեղան նստելու չէ. այնչափ կերակուր ուտելու է որ միշտ քիչ մը ախորժակ մնայ բան ուտելու։

Կերակուրը չի կլլած աղէկ ծամելու է․ չէ նէ դըժուար կը մարսուի՛ն, ըստա-մոքսը (միտէ՛ն) կը ծանրանայ ։

Մարդուս բընական խըմելիքը ջուրն է․ անոր պէս առողջ և օգտակար ու անմեղ խըմելիք չկայ ։

Աղէկ ջուրը պայծառ ու թեթև կ'ըլլայ․ համ, հոտ չունենար ։

Օղին (րաքը) և անոր նըման ոգելից խըմելիքները մարդուս կենացը թոյն են ։

Փափուկ ու թոյլ անձերը քիչ մը ջըրախառն գինի կըրնան խըմել կերակուրի վըրայ, և չէ թէ անօթի փորանց ։

Իրիկուան կերակուրը որչափ քիչ ու թեթև ըլլայ, այնչափ աւելի օգտակար կ'ըլլայ ։

Բընութեամբ թոյլ եղող և կամ նըստակեան կեանք ունեցող անձինքը շատ ըզգուշութիւն ընելու են որ իրենց կերակուրը դիւրամարս ու քիչ ըլլայ ։

Մարսողութիւնը դիւրաւ ըլլալու համար, ․ամէն բանէ առաջ կերակուրը աղէկ ծամելու է․ ատոր համար պէտք է

որ ակռաները առողջ զօրաւոր և աղէկ պահուած ըլլան ։

Զգուշանալու է որ ակռաները մէկէն ի մէկ տաքէն պաղ կամ պաղէն տաք բանի չի հանդիպին. ասոր համար ոչ սաստիկ տաք և ոչ ալ սաստիկ պաղ բան բերան առնելու չէ ։

Շատ հարկաւոր ու շատ օգտակար բան է առաւօտները բերանը լուալ և երած հացի փշուով մաքրել. Նոյնպէս ամէն անգամ որ կերակուր ուտէ, պէտք է աղէկ մը լուալ բերանը ։

Մարդուս առողջութեան շատ հարկաւոր է չափաւոր շարժմունքը ։ Շարժմանց մէջ օգտակարներէն մէկն է ժուռգալը ։

Շարժումը օգտակար ըլլալու համար անօթի փորանց պիտի ըլլայ, կամ կերակուրէն ետքը վըրան շատ ատեն անցած ըլլալու է ։

Շարժման ատեն մարդու վըրայ երբ քրտինք գայ կամ շունչը բոլորսի ծանրանայ և վըրան յոգնութիւն մը գայ, պէտք է հանգչիլ ։

Յօգնելէն ետքը պաղ առնելէն շատ ըզգուշանալու է․ մանաւանդ քրտինքը չի պաղած պաղ ջուր բնաւ խմելու չէ։

Մարդուս ուժը կը պակսի, երբ աշխատի կամ հիւանդնայ․ այս պակսած ուժը նորոգելու խիստ կ'օգնէ քունը։

Քունին չափը ամէն մարդու իր աշխատանքը և սովորութիւնն է․ բայց քըսանեչորս ժամու մէջ եօթը կամ ութը ժամ միայն քնանալը բաւական է։

Չափաւոր քունը թէ մարմինը և թէ միտքը կը թեթեւցնէ․ իսկ չափազանցը մարմինը կը ծանրացնէ, և բանի գործի հետ ըլլալ չի թողուր։

Պառկելու խուցին մէջ ամենեւին պէտք չէ ծաղիկ, պտուղ․ կամ հոտաւէտ բաներ պահել․ և ցորեկը պատուհանները բաց պէտք է թողուլ որ մէջի աւրած օդը փոխուի։

Չափէ դուրս արթուն կենալը շատ վնասակար է․ մարդուս ուժը կը կտրէ․ կը տկարացնէ․ և առողջութեանը շատ վնաս կուտայ։

Մարդուս հագած ըզգեստները իր

հասակին, տարւոյն եղանակին և իր բընակած երկրին օդուն յարմար պէտք ըլլայ։

Որ և իցէ ըզգեստ հագնելու է որ բաւական լայն ու յարմար ըլլայ, և միշտ մաքուր. անանկ որ կուրծքը, փորը, թեւերը և ոտքերը համարձակ ու դիւրաւ շարժին։

(Յիսուսի Քրիստոսի համբարձումը)

Այն կապերը, գօտիները, կոճակները. վզնոցները եայլն, որոնք որ շատ կը սեղմեն, շատ վնասներ կը բերեն ա-

ռողջութեան , և պատճառ կ'ըլլան անթիւ հիւանդութիւններու ։

Մաքրութիւնը առողջութեան աղբիւրն է ։ Քորը (ույուզ) և մորթի հիւանդութիւններուն մեծ մասը անմաքրութենէ յառաջ կուգան ։

Որչափ փոխադրական (մէկէն մէկալին անցնող) հիւանդութիւններ կան , աղտոտ և գէշ տուներու մէջ նստողներէ և աղտոտ հագուստ հագնողներէ գըրեթէ միշտ կ'ըսկըսին ։

Ուստի հընար եղածին չափ ձեռմակեղէնները (ջամաշիրները) ու անկողինի լաթերը յաճախ (սըխ սըխ) պէտք է փոխել ։

Բաղնիքի սովորութիւնը օգտակար է . բայց բաղնիքի մէջ երկար ատեն կենալու չէ , որ շատ վնասակար է . և լողցվելու ջուրին ալ խիստ տաք ըլլալու չէ , այլ չափաւոր տաք ։

Լողցվելու համար բաղնիք երթալու է . չէ թէ ըզբօսանք ընելու գացածի պէս՝ մէկ քանի ժամ երգելու , հաց ուտելու և քնանալու ։

Ճաշիքէն զատ ամէն օր պէտք է լը-վանալ ձեռքը և երեսը և ոտքը և ակռա-ները ։ Վերջապէս ամէն բանի մէջ մաք-րութիւն պէտք է ։

Աղտոտ մարդը ուրիշին գարշելի երևնա-լէն զատ, իր կոպիտ և անկիրթ ըլլալու-ն ալ ապացոյց տուած կ՚ըլլայ, կրթեալ մարդը հարկաւ մաքրասէր ալ կ՚ըլլայ ։

Աղտոտ մարդը թող իր աղքատութիւ-նը պատճառ չի բռնէ․ վասն զի առա-ծը կ՚ըսէ․ աղքատութիւնը Աստուծմէ է, բայց անմաքրութիւնը մարդէն է ։

ՄԱՏԹԷՈՍԻ Ա․ ԱՒԵՏԱՐԱՆԷՆ

Գլուխ Ե․

Ու տեսնելով (Յիսուս) ըզժողո-վուրդսն՝ ել ի լեառն․ և իբրև նստաւ-անդ՝ մատեան առ նա աշակերտքն նո-րա․ և բացեալ ըզբերան իւր ուսուցա-նէր ըզնոսա, և ասէր․

Երանի աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից։

Երանի սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեսցին։

Երանի հեզոց, զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր։

Երանի որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն արդարութեան, զի նոքա յագեսցին։

Երանի ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն գտցեն։

Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ են սրտիւք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն։

Երանի խաղաղարարաց, զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին։

Երանի որ հալածեալ իցեն վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայութիւն երկնից։

Երանի է ձեզ՝ յորժամ նախատիցեն ըզձեզ և հալածեսցեն, և ասիցեն զամենայն բան չար ըզձէնջ սուտ՝ վասն իմ. ցնծացէք և ուրախ լերուք, զի վարձք ձեր բազում են յերկինս. զի այսպէս հալածեցին ըզմարգարէսն որ յառաջ քան ըզձեզ էին։

Դուք էք աղ երկրի . ապա թէ աղն անհամի՝ իւ յաղիցի . ոչ իւիք ազդիցէ այնուհետեւ , բայց եթէ ընկենուլ արտաքս՝ եւ կոխան լինել ի մարդկանէ ։

(Գալուստ հոգւոյն սրբոյ)

Դուք էք լոյս աշխարհի . ոչ կարէ քաղաք թաքչել՝ որ ի վերայ լերին կայցէ . եւ ոչ լուցանեն ճրագ՝ եւ դնեն ընդ գրուանաւ , այլ ի վերայ աշտանակի . եւ լոյս տայ ամենեցուն՝ որ ի տանն իցեն . այնպէս լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան , որպէս զի տեսցեն զգործս ձեր

բարիս, և փառաւորեսցեն զՀայր ձեր որ յերկինս է:

Մի՛ համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս. ոչ եկի լուծանել՝ այլ լնուլ:

Ամէն ասեմ ձեզ՝ մինչև անցցեն երկինք և երկիր, յովտ մի՝ որ նշանախեց մի է, ոչ անցցէ յօրինացն և ի մարգարէից՝ մինչև ամենայն եղիցի:

Որ ոք լուծցէ մի ինչ ի պատուիրանացս յայսցանէ ի փոքունց, և ուսուսցէ այնպէս զմարդիկ, փոքր կոչեսցի յարքայութեան երկնից:

Իսկ որ արասցէ և ուսուսցէ. նա մեծ կոչեսցի յարքայութեան երկնից:

Բայց ասեմ ձեզ, զի եթէ ոչ առաւելուցու արդարութիւն ձեր աւելի քան զդպրացն և զփարիսեցւոց, ոչ մտանիցէք յարքայութիւն երկնից:

Լուարուք զի ասացաւ առաջնոցն, թէ մի սպանաներ. զի որ սպանանիցէ՝ պարտական լիցի դատաստանի:

Այլ ես ասեմ ձեզ, եթէ ամենայն որ

բարկանայ եղբօր իւրում տարապարտուց՝ պարտաւոր լինի դատաստանի. եւ որ ասիցէ ցեղբայր իւր յիմար՝ պարտաւոր լինի ատենի. եւ որ ասիցէ ցեղբայր իւր մորոս, պարտաւոր լինի ի գեհեն հրոյն։

Արդ եթէ մատուցանիցես ըզպատարագ քո ի վերայ սեղանոյ, եւ անդ յիշեսցես՝ եթէ եղբայր քո ունիցի ինչ խէթ ըզքէն, թող ըզպատարագըն քո առաջի սեղանոյն, եւ երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քում, եւ ապա եկեալ մատուսջիր ըզպատարագըն քո։

Լեր իրաւախոհ ընդ ոսոխի քում վաղագոյն մինչդեռ իցես ընդ նմա ի ճանապարհի. գուցէ մատնիցէ ըզքեզ ոսոխըն դատաւորին, եւ դատաւորըն դահճի, եւ արկանիցիս ի բանտ։

Ամէն ասեմ քեզ, ոչ ելանիցես անտի՝ մինչեւ հատուցանիցես ըզյետին նաքարակիտըն։

Լուարուք զի ասացաւ՝ մի շնար. բայց ես ասեմ ձեզ, եթէ ամենայն որ հայի ի կին մարդ առ ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ընդ նմա ի սըրտի իւրում։

Եթէ ակն քո աջ գայթակղեցուցանէ ըզքեզ, խլեա զնա և ընկեա ի քէն. զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ. և մի ամենայն մարմինդ քո անկանիցի ի գեհեն:

Եւ եթէ աջ ձեռն քո գայթակղեցուցանէ ըզքեզ, հատ զնա և ընկեա ի քէն. զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ, և մի ամենայն մարմինդ քո արկանիցի ի գեհեն:

Նոյնպէս ասացաւ, թէ որ արձակիցէ ըզկին իւր՝ տացէ նմա զարձականն:

Բայց ես ասեմ ձեզ, եթէ ամենայն որ արձակէ ըզկին իւր առանց բանի պոռընկութեան, նա առյ նմա շընալ, և որ զարձակեալն առնէ՝ շընայ.

Դարձեալ լուարուք զի ասացաւ առաջնոցն, մի երդնուցուս սուտ, բայց հատուսցես Տեառն զերդմունս քո:

Այլ ես ասեմ ձեզ՝ ամենևին մի երդնուլ. մի յերկինս՝ զի աթոռ է Աստուծոյ, և մի յերկիր՝ զի պատուանդան է ոտից նորա, և մի յԵրուսաղէմ՝ զի քաղաք է մեծի արքայի. և մի ի գլուխ քո

երդնուցուս, զի ոչ կարես մազ մի սպի-տակ առնել կամ թուխ ։

Այլ եղիցի ձեր բան, այոն՝ այո, և ոչն՝ ոչ. զի աւելին քան զայն ի չարէն է ։

Լուարուք զի ասացաւ, ակն ընդ ական, և ատամն ընդ ատաման ։

Այլ ես ասեմ ձեզ, մի կալ հակառակ չարի ։

(Յարութիւն մեռելոց)

Այլ եթէ ոք ածիցէ ապտակ յաջ ծը-նօտ քո՝ դարձո նմա և զմիւսն ։

Եւ որ կամիցի զք դատել և առնուլ զշապիկս քո, թող ի նա և զբաճկոնս քո ։

Եւ որ տարապարհակ վարիցէ ըզքեզ մղոն մի, երթ ընդ նմա եւ երկուս. որում խնդրէ ի քէն՝ տուր, եւ որ կամի փոխ առնուլ ի քէն՝ մի դարձուցաներ զերեսս։

Լուարուք ապաքէն զի ասացաւ, սիրեսցես զընկեր քո, եւ ատեսցես ըզթըշնամին քո։

Այլ ես ասեմ ձեզ. սիրեցէք ըզթըշնամիս ձեր, օրհնեցէք զանիծիչս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց, եւ աղօթըս ի վերայ այնոցիկ՝ որ լըլկեն ըզձեզ եւ հալածեն. զի եղիջիք որդիք Հօր ձերոյ որ յերկինսն է. զի զարեգակն իւր ծագէ ի վերայ չարաց եւ բարեաց, եւ ածէ անձրեւ ի վերայ արդարոց եւ մեղաւորաց։

Զի եթէ սիրիցէք զայնոսիկ որ սիրենըն ըզձեզ՝ զի՞նչ վարձք իցեն. ոչ ապաքէն եւ մաքսաւորք ըզնոյն գործեն. եւ եթէ տայցէք միայն ողջոյն բարեկամաց ձերոց՝ զի՞նչ աւելի առնէք. ոչ ապաքէն մաքսաւորք եւ մեղաւորք ըզնոյն գործեն։

Արդ եղերուք դուք կատարեալք. որպէս եւ Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է։

Գլուխ Ծ.

Զգոյշ լերուք ողորմութեան ձերում՝ մի առնել առաջի մարդկան, որպէս թէ ի ցոյց ինչ նոցա. գուցէ և վարձս ոչ ընդունիցիք ի Հօրէն ձերմէ՝ որ յերկինսն է։

Այլ յորժամ առնիցես ողորմութիւն, մի հարկաներ փող առաջի քո, որպէս կեղծաւորքն առնեն ի ժողովուրդս և ի հրապարակս, որպէս զի փառաւորեսցին ի մարդկանէ։

Ամէն ասեմ ձեզ՝ այն իսկ են վարձք նոցա։

Այլ դու յորժամ ողորմութիւն առնիցես, մի գիտասցէ ձախ քո զինչ գործէ աջ քո. որպէս զի եղիցի ողորմութիւնն քո ի ծածուկ, և Հայրն քո որ տեսանէ ի ծածուկ՝ հատուսցէ քեզ յայտնապէս։

Եւ յորժամ յաղօթս կայցես, մի լինիցիս որպէս կեղծաւորքն. զի սիրեն ի ժողովուրդս և յանկիւնս հրապարա-

կաց կալ յաղօթս, որպէս զի երևես-
ցին մարդկան:

Ամէն ասեմ ձեզ՝ այն իսկ են վարձք
նոցա:

Այլ դու յորժամ կայցես յաղօթս,
մուտ ի սենեակ քո՛ և փակեա զդուրս
քո, և կաց յաղօթս առ Հայր քո ի ծա-
ծուկ. և Հայրն քո որ տեսանէ ի ծա-
ծուկ, հատուսցէ քեզ յայտնապէս:

Եւ յորժամ կայցէք յաղօթս, մի՛ շա-
տախօսք լինիք իբրև զհեթանոսսն. զի
համարին թէ ի բազում խօսից իւրեանց
լսելի լինիցին. արդ մի՛ նմանիցէք նոցա.
զի գիտէ Հայրն ձեր զինչ պիտոյ է ձեզ,
մինչչև ձեր խնդրեալ ինչ իցէ ի նմանէ:

Եւ արդ այսպէս կացէք դուք յաղօ-
թս. Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ ե-
ղիցի անուն քո, եկեսցէ արքայութիւն
քո. եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և
յերկրի. զհաց մեր հանապազորդ՝ տուր
մեզ այսօր, և թող մեզ զպարտիս մեր,
որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապա-
նաց, և մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն,
այլ փրկեա զմեզ ի չարէն, զի քո է ար-

քայութիւն և զօրութիւն և փառք յա-
ւիտեանս ամէն:

Զի եթէ թողուցուք մարդկան զ-
յանցանս նոցա, թողցէ և ձեզ Հայրն
ձեր երկնաւոր:

(Կշիռ արդարութեան.)

Ապա թէ ոչ թողուցուք մարդկան զ-
յանցանս նոցա, և ոչ Հայրն ձեր թող-
ցէ զյանցանս ձեր:

Եւ յորժամ պահիցէք՝ մի՛ լինիք իբրև
կեղծաւորքն տրտմեալք, որ ապակա-

քայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս ամէն ։

Զի եթէ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա, թողցէ և ձեզ Հայրն ձեր երկնաւոր ։

(Կշիռ արդարութեան ։)

Ապա թէ ոչ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա, և ոչ Հայրն ձեր թողցէ զյանցանս ձեր ։

Եւ յորժամ պահիցէք՝ մի լինիք իբրև կեղծաւորքն տրտմերեսք, որ ապակա-

նեն զերեսս իւրեանց, որպէս զի երեւեսցին մարդկան թէ պահիցեն ։

Ամէն ասեմ ձեզ, այն իսկ են վարձք նոցա ։

Այլ դու, յորժամ պահիցես, օծ զգլուխ քո և լուա զերեսս քո, զի մի երեւեսցիս մարդկան իբրև զպահող, այլ Հօրն քում ի ծածուկ. և Հայրն քո որ տեսանէ ի ծածուկ, հատուսցէ քեզ ։

Մի գանձէք ձեզ գանձս յերկրի, ուր ցեց և ուտիճ ապականեն, և ուր գողք ական հատանեն և գողանան ։

Այլ գանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս, ուր ոչ ցեց և ոչ ուտիճ ապականեն, և ոչ գողք ական հատանեն և գողանան. զի ուր գանձք ձեր են, անդ և սիրտք ձեր եղիցին ։

Ճրագ մարմնոյ ակն է. եթէ ակն քո առատ է, ամենայն մարմինդ լուսաւոր եղիցի. ապա թէ ակն քո չար է՝ ամենայն մարմինդ խաւարին եղիցի ։

Իսկ արդ՝ եթէ լոյսդ որ ի քեզ է՝ խաւար է, խաւարն որչափ ևս ։

Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել. կամ զմին ատիցէ և զմիւսն սիրեսցէ, կամ զմին մեծարիցէ և զմիւսն արհամարհիցէ. ոչ կարէք Աստուծոյ ծառայել և մամոնայի :

Վասն այդորիկ ասեմ ձեզ. մի հոգայք վասն ոգւոց ձերոց՝ զինչ ուտիցէք կամ՝ զինչ ըմպիցէք, և մի վասն մարմնոյ ձերոյ՝ թէ զինչ ագանիցիք. ո՞չ ապաքէն ոգի առաւել է քան զկերակուր՝ և մարմին քան զհանդերձ :

Հայեցարուք ի թռչունս երկնից զի ոչ վարեն և ոչ հնձեն, և ոչ ժողովեն ի շտեմարանս, և Հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա. ո՞չ ապաքէն դուք առաւել էք քան զնոսա :

Իսկ արդ ո՞ ի ձէնջ առ հոգալ իւրում յաւելուլ կարիցէ ի հասակ իւր կանգուն մի :

Եւ վասն հանդերձի զի՞ հոգայք. հայեցարուք ի շուշանն վայրենի՝ որպէս աճէ. ոչ ջանայ և ոչ նիւթէ. ասեմ ձեզ՝ զի և ոչ Սողոմոն յամենայն ի փառսն

իւրում զգեցաւ. իբրեւ զմի ի նոցանէ ։

Իսկ եթէ զխոտն ի վայրի, որ այսօր է եւ վաղիւ ի հնոց արկանի, Աստուած այնպէս զգեցուցանէ, ո՛րչափ եւս առաւել զձեզ, թերահաւատք ։

Մի այսուհետեւ հոգայցէք եւ ասիցէք. զինչ կերիցուք կամ զինչ արբցուք կամ զինչ զգեցցուք. զի զայդ ամենայն հեթանոսք խնդրեն. քանզի գիտէ Հայրն ձեր երկնաւոր՝ թէ պիտոյ է ձեզ այդ ամենայն ։

Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարդարութիւն նորա, եւ այդ ամենայն յաւելցի ձեզ ։

Մի այսուհետեւ հոգայցէք վասն վաղուի՝ զի վաղիւն վասն իւր հոգասցի. շատ է աւուրն չար իւր ։

Գլ—խ Է.

Մի դատիք՝ զի մի դատիցիք. զի որով դատաստանաւ դատիք՝ դատեսջիք, եւ որով չափով չափէք՝ չափեսցի ձեզ ։

Զի՞ տեսանես զշիւղ յական եղբօր

քոյ, և ի քում ական ըզգերանըդ ոչ տեսանես. կամ զիա՞րդ ասես ցեղբայր քո, թող հանից ըզշիղըդ յականէ քումմէ. և ահաւադիկ ի քում ականըդ գերան կայ:

(Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի.)

Կեղծաւոր, հան նախ ըզգերանըդ յականէ քումմէ, և ապա հայեսցես հանել ըզշիղըն յականէ եղբօր քոյ:

Մի տայք ըզսրբութիւն շանց, և մի արկանէք ըզմարգարիտ ձեր առաջի խոզաց, զի մի առ ոտըն կոխիցեն ըզնոսա, և դարձեալ երգիծուցանիցեն ըզձեզ:

Խնդրեցէք՝ և տացի ձեզ, հայցեցէք՝ և գտջիք, բախեցէք՝ և բացցի ձեզ. զի ամենայն որ խնդրէ՝ առնու, և որ հայցէ՝ գտանէ, և որ բախէ՝ բացցի նմա:

Ո՞ իցէ ի ձէնջ մարդ՝ ցոր խնդրիցէ որդի իւր հաց, միթէ քա՞ր տայցէ նմա. և կամ խնդրիցէ ձուկըն, միթէ օ՞ձ տայցէ նմա:

Արդ եթէ դուք որ չարքդ էք՝ գիտէք պարգևս բարիս տալ որդւոց ձերոց, որչափ ևս առաւել հայրըն ձեր որ յերկինս է՝ տացէ բարիս այնոցիկ որ խնդրեն ըզնա:

Զամենայն զոր միանգամ կամիցիք՝ թէ արասցեն ձեզ մարդիկ՝ այնպէս և դուք արարէք նոցա. զի այս իսկ են օրէնքըն և մարգարէք:

Մտէք ընդ նեղ դուռըն. քանզի ընդարձակ է դուռնըն և համարձակ ճանապարհըն՝ որ տանի ի կորուստ, և բազումք են որ մտանեն ընդ նա. քանզի անձուկ է դուռնըն և նեղ ճանապարհըն՝ որ տանի ի կեանս, և սակաւք են որ գըտանեն ըզնա:

Զգուշ լերուք ի սուտ մարգարէիցն՝ որ գան առ ձեզ հանդերձիւք ոչխարաց, և ի ներքոյ են գայլք յափշտակօղք. ի պտղոյ նոցա ծանիջիք զնոսա։

Միթէ քաղիցե՞ն ի փշոց խաղող կամ ի տատասկէ թուզ։

Այսպէս ամենայն ծառ բարի՝ պըտուղ բարի առնէ, և ծառ չար՝ պտուղ չար առնէ։

Ո՛չ կարէ ծառ բարի պտուղ չար առնել, և ոչ ծառ չար՝ պտուղ բարի առնել։

Ամենայն ծառ՝ որ ոչ առնէ պտուղ բարի, հատանի և ի հուր արկանի։

Ապա ի պտղոյ նոցա ծանիջիք զնոսա։

Ոչ ամենայն որ ասէ ցիս՝ Տէր Տէր. մտցէ յարքայութիւն երկնից. այլ որ առնէ զկամս հօր իմոյ որ յերկինսն է։

Բազումք ասիցեն ցիս յաւուրն յայնմիկ. Տէր Տէր՝ ո՞չ յանուն քո մարգարէացաք, և յանուն քո դևս հանաք, և յանուն քո զօրութիւնս բազումս արարաք. և յայնժամ ասացից ցնոսա՝ եթէ ոչ երբեք գիտէի զձեզ. ի բաց կացէք

յինէն ամենեքեան՝ ո՛յք գործէիք զանօրէնութիւն ։

Ամենայն որ լսէ ըզբանս իմ զայսոսիկ և առնէ ըզսոսա, նմանեսցէ առն իմաստնոյ՝ որ շինեաց ըզտուն իւր ի վերայ վիմի. իջին անձրևք՝ և խաղացին գետք, շնչեցին հողմք՝ և բախեցին ըզտունն, և ոչ կործանեցաւ, քանզի ի վերայ վիմի հաստատեալ էր ։

Եւ ամենայն որ լսէ ըզբանս իմ զայսոսիկ՝ և ոչ առնէ ըզսոսա, նմանեսցէ առն յիմարի, որ շինեաց ըզտուն իւր ի վերայ աւազոյ. իջին անձրևք, յարեան գետք, շնչեցին հողմք՝ հարին ըզտունն և անկաւ, և էր կործանումն նորա մեծ յոյժ ։

Եւ եղև իբրև կատարեաց Յիսուս զամենայն ըզբանս զայսոսիկ, զարմանային ժողովուրդքըն ընդ վարդապետութիւն նորա. զի իբրև իշխանութեամբ ուսուցանէր, և ոչ որպէս դպիրքըն ։

Ը.

Աղեքսանդր Մակեդոնացին տեսնելով որ իրեն համանուն զինուոր մը գետը նետուելու և միւս կողմը անցնելու կը վախնար. կը բռնէ անոր ձեռքէն կամ անունդ փոխէ, կ'ըսէ, և կամ սիրտդ։

(Երկնային պսակ Ս. կուսի.)

Անկէ՛ն զինուորը սիրտ կ'առնէ և գետը կը նետուի։

Բ.

Աղեքսանդրի հարցուցին թէ, քու գանձերդ ո՞ւր կը պահես. պատասխանեց, իմ բարեկամներուս քով:

Գ.

Թէոփրաստոս հացկերոյթի մը մէջ մարդու մը բոլորովին լուռ կենալը տեսնելով, ըսաւ, եթէ յիմար ես՝ ըրածդ իմաստնաբար է, եթէ իմաստուն ես՝ ըրածդ յիմարաբար է:

Դ.

Թէմիստոկլէսին հարցուց շատախօս մարդ մը, վաղը ո՞ր տեղ կրնամ զքեզ տեսնել. պատասխանեց Թէմիստոկլէս, այն տեղ, ուր տեղ ես զքեզ տեսնելու չեմ:

Ե.

Լակեդեմոնացի մը Թշնամեաց բազմութիւնը տեսնելով, սարսափելով կըպատմէր իր հայրենակցացը. պատասխա-

նեցին Լակեդեմոնացիք, աւելի աղէկ ղանոնք յաղթելով մեր պարծանքն ալ այնքան մեծ կ՚ըլլայ։

Ջ.

Լակոնացի կին մը լսելով թէ իր որդին պատերազմի մէջ սպաննուեր է, պատասխանեց, շատ ուրախ եմ, որովհետեւ այն խորհրդով ծնած էի զինքը, որ իր հայրենեացը համար մեռնելու պատրաստ ըլլար։

Ռ.

Յունաց մէջ Ատտիկեցի ըլլալը պարծանք մը սեպուած ըլլալով, անմիտ Ատտիկեցի մը Անաքարսիսի երեսը կը զարնէր անոր Սկիւթացի ըլլալը. պատասխանեց Անաքարսիս, ինծի նախատինք է իմ հայրենիքս. բայց դուն նախատինք ես քու հայրենեացդ։

Ս.

Դիոգինէսի հարցուցին թէ ինչու

համար մարդիկ մուրացկաններուն աւե-
լի առատաձեռն կ՚ըլլան քան փիլիսոփայ-
ներուն. պատասխանեց, վասն զի անոնք
աղէկ գիտեն որ աւելի շուտով կարող
են կաղնալ և կուրնալ, քան թէ փի-
լիսոփայ ըլլալ։

Թ.

Դեմոնաքս տեսնելով որ մարդ մը իր
զգեստովը կը պարծենայ, բռնեց զգես-
տէն ու ըսաւ. ինչո՞ւ այս հանդերձով
կը պարծենաս, զոր քեզմէ առաջ ոչխարը
կը հագնէր, և դարձեալ ոչխար էր։

Ժ.

Անաքարսիս փիլիսոփայն ներկայ գըտ-
նըւելով Աթենացւոց մէկ ժողովին մէջ,
ըսաւ, կը զարմանամ, որ Յունաց մէջ
խօսողները իմաստուններն են. բայց դա-
տողները յիմարներն են։

ԺԱ.

Մարդ մը իր բարեկամին հանդիպելով
ըսաւ, երազիս մէջ տեսայ և խօսեցայ քե-

զի հետ․ պատասխանեց միւսը, ներողութիւն կը խնդրեմ որ քեզի ականջ չեմ դրած ։

(Վստահութիւն հաւատոյ ։)

ԺԲ․

Մարդու մը հարցուցին թէ Աստուած ո՞ւր տեղ է․ պատասխանեց, ըսէք թէ ո՞ւր տեղ չէ ։

ՃԳ.

Դիոգինէսի հարցուց մէկը, թէ ի՛նչ բան աւելի շուտով կը մաշցունի. պատասխան ընդունեց, բարերարութիւնը :

ՃԴ.

Գովասանութեան արժանի է Արքիւտասի այն խօսքը, որ գիւղացիի մը վրայ բարկանալով ըսաւ, ի՛նչպէս պիտի պատժէի զքեզ եթէ բարկացած չըլլայի :

ՃԵ.

Ծառայ մը երբ տիրոջմէն կը պատժըւէր, կ՚ըսէր, ակամայ գործեցի այդ յանցանքը. պատասխանեց տէրը, ուրեմն և ակամայ պատժուէ :

ՃԶ.

Ագեսիլայոսի հայրը պահանջեց իրմէ որ դատաստանական ատենի մը մէջ օրէնքի դէմ վճիռ տայ, բայց Ագեսիլայոս, ո՛վ հայր, մանկութենէս ի վեր սորվեր եմ քեզմէ հնազանդ ըլլալ օրէնքին, ու-

ըսեմ հիմա ալ քեզի կը հնազանդիմ առանց օրէնքը լուծելու :

ԺԷ.

Գող մը Դեմոսթենեսի առջև ինքզինքը արդարացնելու համար կ'ըսէր, չէի գիտեր որ աս քուկդ է. պատասխանեց Դեմոսթենէս, բայց աղէկ գիտէիր որ աս քուկդ չէ :

ԺԸ.

Սողոնի հարցուցին թէ, թագաւորութիւնը ինչպէս կրնայ պահպանուիլ. պատասխանեց, երբ քաղաքացիք հնազանդ ըլլան իրենց վարչութեան պաշտօնեայներուն և պաշտօնեայներն ալ՝ օրէնքներուն :

ԺԹ.

Աղքատ կին մը կ'աղաչէր Փիլիպպոս թագաւորին՝ որ իր դատը տեսնէ, թագաւորը պատասխանեց թէ, ժամանակ չունիմ. ուրեմն թագաւոր ըլլալու ալ ժամանակ չունիս, ըսաւ կինը :

Փիլիպպոս զարմանալով կնոջ ազատա-խօսութեան վրայ, ոչ թէ միայն անոր դատը տեսաւ, այլ և ունկնդիր եղաւ այն մեծ բազմութեանը, որ իրաւունք կը պահանջէր։

Ի.

Մարկոս Աւրելիոս երբ Հռոմայ կայսր եղաւ, ինք իմաստասէր ըլլալուն համար՝ Պղատոնի սա խօսքը յիշեց, երանի այն ժողովրդոց, ուր իմաստասէրները թագաւոր են, և թագաւորները ալ իմաստասէր։

ԻԱ.

Սեւերոս՝ Հռոմայ կայսր ըլլալուն պէս, բոլոր շողոքորթ մարդիկը վռնտեց պալատէն դուրս. թշնամիքս, ըսաւ, ինծմէ քանի մը երկիր միայն կրնան առնել. իսկ շողոքորթները կրնան զիս առաքինութիւններէս զրկել և անուանարկ ընել։

ԻԲ.

Փիլիպպոս թագաւորը՝ օր մը գինովցած ժամանակը կնոջ մը դատաստանը ուղիղ չկատարեց ու դատապարտեց զայն։ Անմեղ կինը աղաղակեց, ուրիշէն կը բողոքեմ քու անիրաւ դատաստանիդ համար։

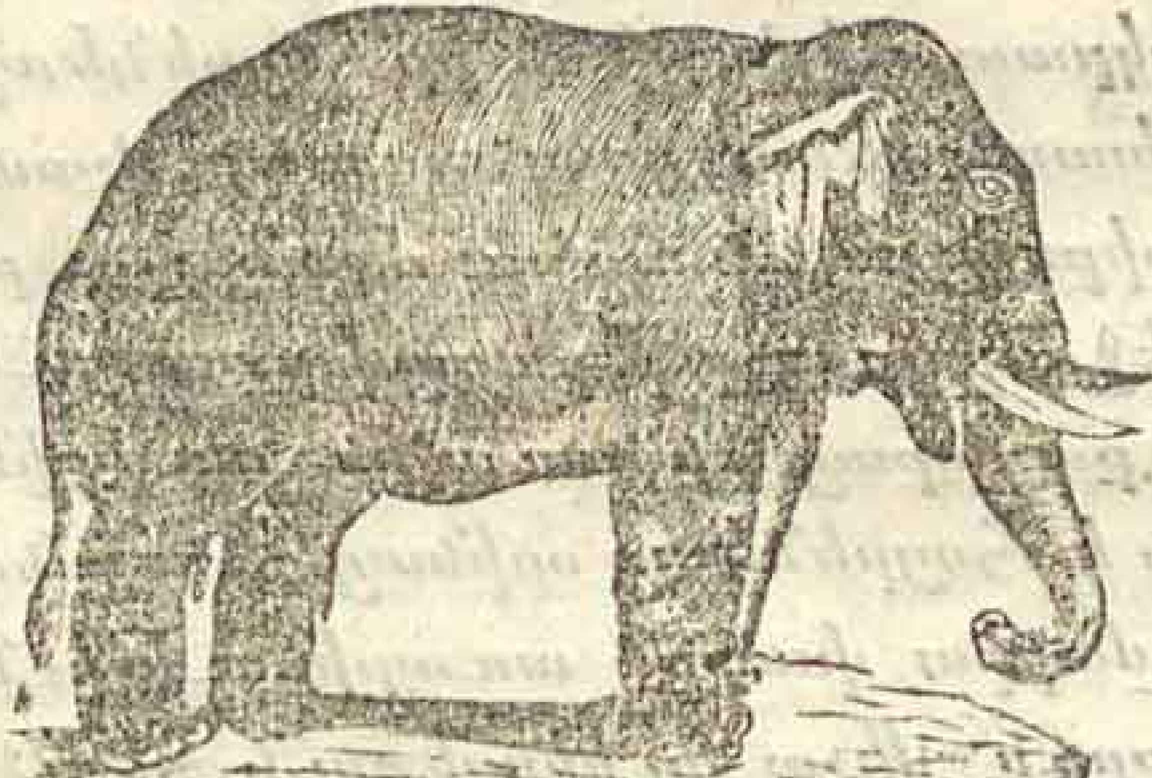

(Փիղ)

Թագաւորը սաստիկ բարկացած որո՞ւ պիտի բողոքես, ըսաւ. պատասխանեց կինը, սաստիկ արբեցած և քունը գլուխը կոխած Փիլիպպոսին համար կը բողոքեմ արթուն և անօթի Փիլիպպոսին։

Նոյն այդքան համարձակ պատասխանը զգաստացուց Թագաւորին Թմբրութիւնը և փախուց անոր քունը. որով ոչ թէ զայրացաւ անոր վրայ, այլ անոր դատը աւելի մտադիւր քննելով՝ արդար վճիռ տուաւ։

ԻԴ.

Սոկրատ փիլիսոփան իր հայրենեաց ապերախտութեան վրայ՝ առանց վշտանալու, սիրով յանձն առաւ մեռնիլ. և բանտին մէջ ալ իր աշակերտաց խրատ կու տար թէ, քաղաքացիին առաջին առաքինութիւնն է հայրենեաց օրինաց հնազանդիլ։

Ճշմարիտ փառքն առաքինութիւնն է։

Մարդս միշտ իր կիրքերուն հետ պիտի կռուի, և ուրիշներուն կռիւը հետ խաղաղութեամբ պիտի երթայ։

Երջանիկ ըլլալու համար պէտք է որ մարդս ըլլայ աղէկ ազգական, աղէկ բարեկամ ու աղէկ քաղաքացի։

ԻԴ.

Երբ Սպարտացիք վհատեր ու սարսափեր էին Պիւռոսէն. և իրենց կանայքն ու որդիքը թշնամւոյն ձեռքը չի ձգելու համար, կ'ուզէին Կրետէ կղզին խրկել. յանկարծ Արքիդամիա անունով կին մը ձեռքը թուր մ'առած ժողովատունը կը մտնէ ու կ'աղաղակէ.

Պատռեցէք այդ նախատալից հրովարտակը. չէ՞նք ուզեր մենք հնազանդիլ. այնչափ վա՞տ կը կարծէք զմեզ, որ մեր հայրենիքը կործանելէն ետքն ալ ապրիլ ուզե՞նք. ամէնքս ալ հաստատ մեր միտքը դրած ենք, որ ձեզի հետ կամ յաղթենք կամ մեռնինք:

Բաւական եղաւ այս քաջասիրտ կնոջ այսչափ խօսքը. զէ՛նք առին բոլոր կանայք և արք, և ազատեցին հայրենիքը:

ԻԵ.

Տիբերիոս կայսրը մեռնելէն առաջ Մօրիկ քաջասիրտ զօրավարն ընտրելով իրեն յաջորդ, սա գեղեցիկ և ազդու խրատները տուաւ,

Թագաւորէ Մօրիկ, յոյս պարապ մի համեր. ականջդ բաց ըլլայ ճշմարտութեան, և գոց՝ շողոքորթութեան։

Արդարութիւնը քեզի աթոռակից ըրէ. գիտցիր որ ծիրանին իր պայծառութիւնը կը կորսնցնէ՝ եթէ անտերու միայն ծածկոյթ ըլլայ։

Գաւազանդ ժողովրդեան նեցուկ ըլլալու 'համար է. նայէ որ ժողովուրդն երջանկացնես։

Բարի թագաւորն իր գերագոյն իշխանութիւնը՝ փառաւոր ծառայութիւն մը պիտի սեպէ.

Թագաւորէ Մօրիկ, քու յաղթութեանդ նշանները՝ իմ գերեզմանիս զարդերն ըլլան, և առաքինութիւններդ ինծի դամբանական ներբողներ։

ԻՕ.

Երդի մը մէջ թշնամիներէ պաշարուած կայսր մը սա հետեւեալ գեղեցիկ խօսքերով իր զինուորները կը քաջալերէ ու կը վառէ։

Մեր թշնամիները մեր երկպառակութեամբը միայն այսչափ զօրացան, միաբանինք դարձեալ, չեն կրնար մեր առջեւը դիմանալ։

Մեզ կ՚ըսպասէ փառքը. հայրենիքն զմեզ կը կոչէ. մեր դիւցազունքը մեզ կը նային, երթանք։

(Ուղտ)

Թէ պատերազմին վտանգացը և թէ յաղթութեան փառացը ձեզի մասնակից պիտի ըլլամ. եթէ բերդս առնուի, եթէ իմ քաջ զինուորակիցներս մեռնին, պէտք է որ ես ալ անոնց հետ մեռնիմ։

ԽԷ.

Երբ քաջն Պայառ ասպետ իր Թագաւորին և հայրենեաց պաշտպանութեան համար Գուրպոններուն դէմ պատերազմած միջոցին վիրաւորուելով մեռնելու վրայ էր, Գուրպոնեան զօրավարն անոր հանդիպելով սկսաւ խղճալ. պէտք չէ որ իմ վրաս ցաւիս, ըսաւ քաջազն Պայառ, քու վրադ ցաւելու է որ Թագաւորիդ ու հայրենեացդ դէմ կը պատերազմիս ։

ԽԸ.

Կարոլոս կայսրը երբ տեսաւ որ հռչակաւոր Միքէլ-Անճէլօ պատկերահանն ու ճարտարապետը կուգայ, մէկէն ոտք ելեր ու ըսեր է. կայսերք շատ կան, բայց քեզ նման արուեստաւոր չկայ ։ Օր մ'ալ Կարոլոս սա խօսքն ըսեր է. ուսումնական մարդիկ զիս կը կրթեն, վաճառականք զիս կը հարստացընեն, իմ մեծամեծներս զիս կը մերկացնեն ։

ԻԹ.

Հենրիկոս Թագաւոր ըլլալուն պէս խրախուսեց իր զօրքն ու ըսաւ. զինուորակիցք իմ, դուք Գաղղիացի էք, և ես ձեր Թագաւորն եմ. ահա թշնամին: Որդեակք, ձեզի հետ կ'ուզեմ յաղթել կամ մեռնիլ:

Եթէ դրօշնիդ կորսնցնելու ըլլաք, գլխուս ճերմակ փետուրին ետևէն եկէք. մինչև որ արեանս վերջին կաթիլը թափուի, ան զձեզ պատւոյ և փառաց ճանապարհը կ'առաջնորդէ:

Պատերազմին ժամանակ երբ զինուորները վհատած ետ քաշուիլ սկսան. Հենրիկոս կեցուց զանոնք կանչելով, ետ կողմ դարձէք, եթէ պատերազմիլ ալ չէք ուզեր, գէթ մեռնիլս տեսէք:

Աս ըսաւ ու նետուեցաւ թշնամեաց վրայ. բոլոր զօրքն ալ իր ճերմակ փետուրին ետևէն վազեցին, և յաղթութիւնը վաստկեցան:

ԼԷ.

Հենրիկոս իր ժողովուրդն երջանկացընելու համար հողագործութիւնը շատ ծաղկեցուց. արօրն ու արօտը Գաղղիոյ երկու ստինքներն են, կ'ըսէր, ժողովուրդն անոնցմով պիտի սնանի։

Անգամ մը երբ կը յորդորէին Հենրիկոսը, որ թշնամեաց հետ աւելի խըստութեամբ վարուի. պատասխան տուաւ. մարդուս վրէժխնդրութենէն զգացած ուրախութիւնը վայրկեան մը միայն կը տևէ. իսկ գթութենէն առաջ եկած ուրախութիւնը մշտնջենաւոր է։

Օտարազգի դեսպան մը երբ տեսաւ Հենրիկոսի թիկնապահաց քիչուորութիւնը զարմացաւ. ըսաւ անոր Հենրիկոս, ուր որ արդարութեան օրէնք կը թագաւորեն, հոն բռնութեան կարօտութիւն չիկայ։

ԼԸ.

Լուդովիկոս հնգետասաներորդին որ-

դէին իր գթասիրութեամբը մեծ համբաւ ու համակրութիւն ստացած էր ժողովուրդէն ։

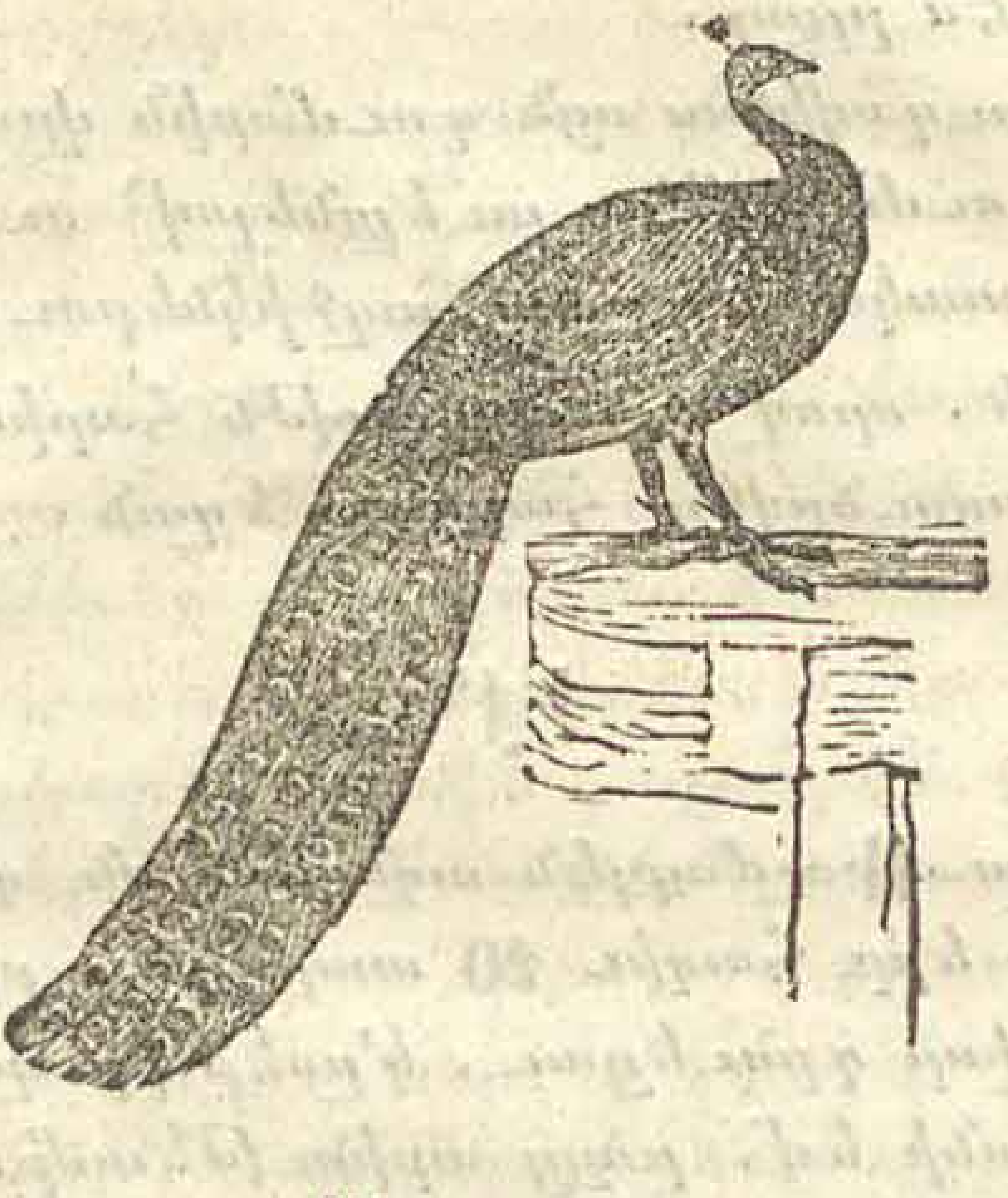

(Սիրամարգ.)

Կը պատմեն թէ ասիկա օր մը Սպանիոյ դեսպանին ըսեր է թէ, որպէս զի թագաւոր մը իր սեղանին կերակուրներէն համ առնէ, պէտք է ստոյգ գիտնայ որ այն օրը իր հպատակաց մէջ առանց կերակուր ուտելու անօթի պառկող չկայ ։

Ասոր որդւոյն ծննդեանը համար Փարիզու բնակիչները որոշեցին որ վեց հարիւր հազար լիրայի հրախաղութեան հանդէս ըլլայ ։

Լուդովիկոս այն գումարին վրայ ուրիշ գումար մ'ալ աւելցնելով՝ ուզեց որ այն ստակն աղքատ աղջիկներու օժիտ տրուի․ որով այն օրը եօթն հարիւր եօթանասունըվեց հարսնիք եղան ։

ԼԲ․

Լա-Րօշժաքլէն առնուական դիւցազունն երբ հազիւ 20 տարեկան ըլլալով՝ զօրավար դրուեցաւ, կ'ըսէր իր զօրացը․ պատանի եմ, բայց արիութեամբս ձեզ հրամայելու արժանի պիտի ընեմ ինքզինքըս ։ Եթէ առաջ երթամ, ետևէս եկէք․ եթէ ետ քաշուիմ, սպաննեցէք զիս․ իսկ եթէ մեռնիմ, վրէժս առէք ։

ԼԳ․

Նաբոլէօն Պոնաբարթ զօրաց սպա-

բայկեր կարգուած ըլլալով, անոնց սիրտ տալով, և վստահութիւնը շահելով Փրեմոնթէի վրայ քալեցնելու համար սա խօսքերն ուղղեց։

Ով զօրականք, ըսաւ, ձեր կերակուրը կերակուր չէ. հագուստնիդ ալ հագուստ չէ. տէրութիւնը շատ բան պարտական է ձեզի. բայց տալու կարողութիւն չունի. ձեր քաջութիւնն ու համբերութիւնը ձեզ պատիւ կ'ընեն, բայց ուրիշ օգուտ մը չեն բերեր. եկէք ես ըզ ձեզ աշխարհիս ամէն դաշտերէն աւելի պտղաբեր երկիր մը տանիմ. ուր մեծամեծ քաղաքներ ու հարուստ գաւառներ պիտի առնէք, ուր պատիւ՝ փառք և հարստութիւն միանգամայն պիտի գտնէք։

Զօրքը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց այս խօսքերս, ու պատրաստուեցաւ իր զօրավարին խօսքէն դուրս չելնելու. և յաջողեցաւ ալ իրենց։

Յետոյ Նաբօլէոն զօրքը Լոմպարտից դաշտը իջեցնելու ատենը խրախուսեց այսպէս, զօրականք, տասն և հինգ աւուր մէջ վեց յաղթութիւն ըրէք, քանի-

մէկ դրօշ առինք, յիսունըհինգ թնդանօթ ; չատ ամուր քաղաքներ, տասնըհինգ հազար գերի . պատերազմներու յաղթեցիք առանց թնդանօթի . գետերէ անցաք առանց կամուրջի . քալեցիք առանց ոտքի ամանի : Ասոնք այնպիսի բաներ են որ Հաստատակամութեան ժառանգներն ու ազատութեան զինուորները միայն կրնան ընել : Զօրականք, հայրենիքը դեռ ձեզմէ մեծամեծ բաներու ակնկալութիւն ունի . իր յոյսը պարապ մի՛ հանէք :

ԼԴ.

Երբ Հռովմայեցիք յաղթեցին Կարքեդոնացւոց, ծանր պահանջմունք ըրին և ուզեցին որ բոլոր զէնքերնին, նաւերնին ու փղերնին և մեծագումար տուրք մ'ալ տան :

Կարքեդոնացիք ամէն բան սիրով տըւին . բայց երբ տուրք վճարելու եկաւ կարգը, ծերակոյտը սկսաւ լալ :

Անիբաղ Կարքեդոնացի քաջ զօրավարը գիտնալով թէ զէնքերնին ու նաւեր-

նին տալով Կարքեդոնը արդէն կործանած ըսել է . ծերակոյտին վատութիւնն ալ տեսնելով սկսաւ ծիծաղիլ ու ըսել .

Օ՜ չէնքերնիս ու նաւերնիս առնուած ատեն պէտք էր լալ . դուք Կարքեդոնը անզէն յաղթուած ու անպաշտպան տեսնելով չհառաչեցիք , կաթիլ մը արտասուք ալ չթափեցիք . որովհետև կարծեցիք որ անոնք ձերը չէին , ձեզ ամենակարևորները չէին . իսկ երբ կարգը տուրք տալուն եկաւ՝ սկսաք լալ , վասն զի դուք ալ պիտի պարտաւորիք տուրքէն ձեզ ինկած մասը վճարել .

(Ոչխար)

Ոչխարներ , Կարքեդոն կործանեցաւ , անոր չէնքերը ու նաւերը առին , անոր

կեանքն ալ մեկտեղ տուէք, Հռովմայեցւոց ձեռքը գերի եղանք. ի՞նչու կալուածներ և ստացուածքներ ունենալու հոգ կը տանիք. անոնք ձերը չե՛ն՝ այլ Հռովմայեցւոցն են. որոնք զէնքերնուդ հետ տուէք. ասոր ցաւը քիչ ատենէն պիտի զգաք. որուն հետ բաղդատելով արդի ցաւերնիդ գրեթէ ոչինչ է:

ՕԳՏԱԿԱՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Դամոն և Պիւթիաս Պիւթագորեանքը այնպիսի հաւատարիմ բարեկամութիւն հաստատեցին իրենց մէջ, մինչև պատրաստ էին մեկմէկու համար մեռնելու:

Երբ Դիոնէսիոս բռնակալը կ՚ուզէր սպաննել զՊիւթիաս և օրը սահմանեց. դատապարտուածը քանի մ՚օր ժամանակ խնդրեց իր գործերը կարգի դնելու հա-

մար․ և Դաւմոնք երաշխաւոր մնաց այն պայմանով, որ եթէ իր բարեկամը ետ չի դառնայ, ինքը մեռնիլ յանձն կ'առնէր։

Ամէնքը, և առաւել Դիոնեսիոս կ'ըսպասէին թէ այս նորանշան և տարակուսական բանը ինչպէս կը վերջանայ։

Մօտեցաւ սահմանեալ օրը և չվերադարձաւ բարեկամը․ ամէնքը սկսան բամբասել այն երաշխաւորը, որպէս թէ յիմար եղած ըլլար։ Բայց երբ ողոշեալ որն խելոյն վրայ հասաւ միւս բարեկամը, Դիոնեսիոս բռնակալը զարմացած ու հիացած անոնց հաւատարմութեան վրայ․ փոխեց իր միտքը․ և խնդրեց որ ան ալ ընդունին իրենց մէջ իբրև երրորդ բարեկամ։

Բ․

Պերիկլէս տանը մէջ հասարակաց գործերու պարապած ատեն, ամպարիշտ և անզգամ մարդ մը սկսաւ հայհոյել անոր դէմ։ Նոր համբերեց Պերիկլէս, և ոչ մէկ պատասխան մը տուաւ․ բայց ի վե-

քայ այսր ամենայնի այն մարդը բոլոր օրը հայհոյելէ չդադրեցաւ ։

Երբ իրիկունը հանդարտ երեսով և գնացքով տուն կուգար Պերիկլէս, նոյն անամօթը անոր ետևէն երթալով, ամէն նախատինք բերնէն կը թափէր ։ Պերիկլէս տունէն ներս մտնելով. ըստ որում գիշեր էր, հրամայեց իր ծառաներէն մէկուն որ ճրագ վառէ և առաջնորդէ այն մարդուն որ հանդիստ իր տունը երթայ ։

Դ.

Երբ Դեմոսթենէս ճարտարախօսը բանտէն և նոյն իսկ Աթենացւոց քաղաքէն կը փախչէր, տեսաւ որ իր թշնամիներէն մէկ քանիին սաստիկ վազելով իր ետևէն կուգան, և վախնալով պահուըտելու տեղ մը կը փնտռէր ։

Բայց անոնք Դեմոսթենէսի անունը ստէպ ստէպ ձայն տալով, վերջապէս հասան անոր և խնդրեցին որ չվախնայ. այլ հետան առնէ այն արծաթը որ տունէն բերեր էին անոր համար իբրև ճամբու պա-

չար և օգնութիւն, այլև սիրտ կուտային անոր որ շատ չտրտմի իր վատաբաղդութեանը վրայ։

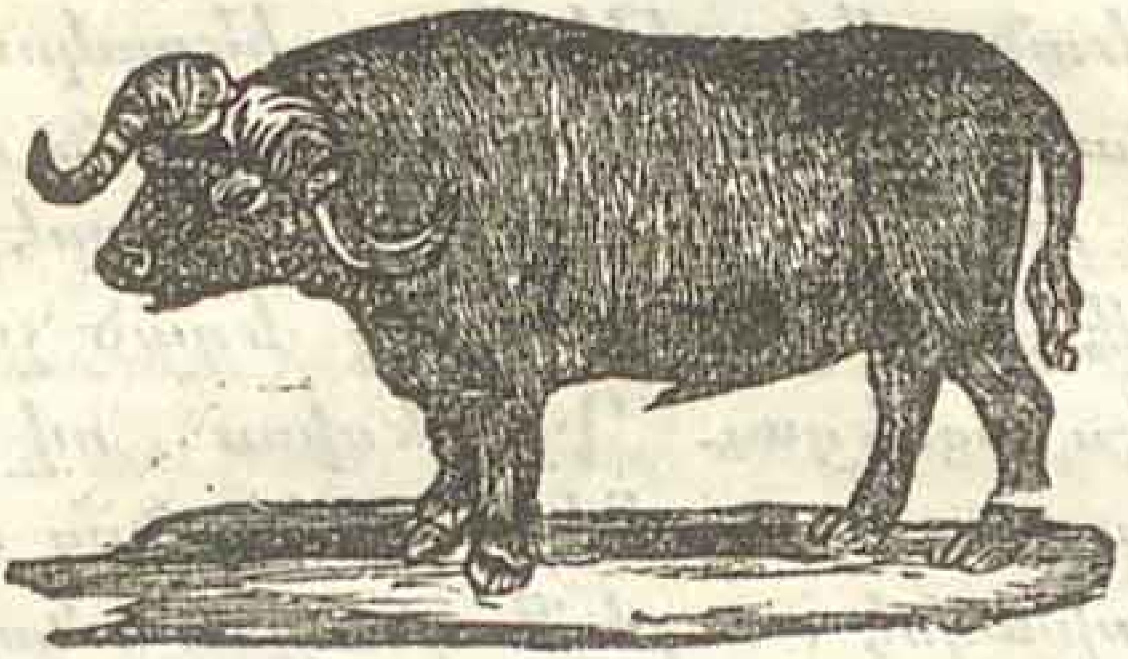

(Կոլ)

Ասոնց պատասխանեց Դեմոսթենէս, ինչպէս համբերեմ այս վատաբաղդութեանը, որ կը հեռանամ այն քաղաքէն, որոնց մէջ այնպիսի թշնամիք ունիմ, որ եթէ անոնց պէս բարեկամներ ունենայի, շատ ու շատ երջանիկ կ՚ըլլայի։

Դ.

Անձն Դիոնեսիոս, որ Սիկիլիայի բռնաւորն էր, իր բերանովը խոստովանեցաւ թէ իր երջանկութիւնն ինչպէս էր։

Երբ անոր մարդահաճ պալատականներէն մէկը, Դամոկլէս անունով, խօսակցութեան մէջ կը պատմէր անոր զօրքերը, հարստութիւնները, թագաւորութեան մեծութիւնը, կերակուրներուն առատութիւնը, արքայական ապարանքի փառաւորութիւնը, և կ'ըսէր թէ և ոչ մէկին այսչափ երջանիկ եղած չունի. այսպէս խօսեցաւ Դիոնեսիոս. ով Դամոկլէս, քան որում իմ այս կեանքս զքեզ կ'ուրախացնէ, ուրեմն կ'ուզես անոր համը տեսնել և իմ երջանկութիւնս փորձով իմանալ:

Դամոկլէս համաձայնեցաւ. վերջը հրամայեց Դիոնեսիոս նստեցնել այն մարդը ոսկեղէն աթոռի մը վրայ. ներքևը շատ գեղեցիկ օթոց ձգած, վրան փառահեղ գործուածներով հիւսած ծածկոց. չորս կողմը՝ զանազան տախտակներ շարած որ զարդարուած էին ոսկի և արծաթի քանդակագործութեամբ:

Ապա հրամայեց մէկ չքնաղաձև սեղանի մը մօտ կանգնեցնել ընտիր ընտիր մանկունք, ամենայն արթնութեամբ նա-

յեղով անոր հրամանին և անոր պատուաւրելով. դրուած էին հոն օծանելիք և թագեր, խունկերու անուշահոտութիւն կը բուրէր. և պատրաստուած էին հագուագիւտ կերակուրներով լեցուն սեղաններ ։

Դամոկլէս բաղդաւոր կարծեր էր իր անձը ։ Բայց Դիոնեսիոս այս փառահեղ պատրաստութեան մէջ հրամայեց որ շողշողուն սուր մը մազով մը կապուած առաստաղէն կախեն այն երջանիկ մարդուն գլխուն վրայ ։

Դամոկլէս նկատելով այս զարհուրելի սուրը, ոչ այն գեղեցիկ սպասաւորներուն կը նայէր, ոչ այն բաղմարուեստ զարդարանքներուն, և ոչ ձեռքն երկընցուց սեղանին. այլ մանաւանդ թէ աղաչեց Դիոնեսիոսին որ թող տայ իրեն հեռանալ անկէ, ըստ որում ալ կամք չուներ երջանիկ ըլլալու ։

Ահա ինքը բռնակալը բացայայտ ցոյց տուաւ թէ երբէք երջանիկ չէ այն մարդը, որուն գլխուն վրայ վտանգ մը կախուած կայ ։

Ե.

Սկիլուրոս, Սկիւթացւոց թագաւորը՝
մեռնելուն մօտ հրամայեց որ բերեն պը֊
րակ մը գաւազաններ, և ամէնը ի միասին
կապուած տուաւ իր ութսուն որդւոցը
որ խորտակեն զանոնք։

Երբ ամէն մէկ որդին ըսաւ թէ չեմ
կրնար այդ բանն ընել. վերջը ինքը թա֊
գաւորը քակեց ան կապուած պրակը և
մէկիկ մէկիկ կոտրեց զանոնք, ասանկ
խրատ տալով անոնց. ահա տեսէք, իմ
որդիքս, եթէ միասին ըլլաք, անյաղթե֊
լի կը մնաք, բայց եթէ բաժնուիք մէկմէ֊
կէ տկար կ'ըլլաք։

Զ.

Դիոդորոս Սիկիլիացին կը պատմէ, թէ
հին Եգիպտացւոց մէջ սովորութիւն կար
վախճանած թագաւորներու մարմինները
չթաղել, մինչև անոր բոլոր գործերը չէ
քննուին ու չիմանան։

Ամէն մարդու համարձակութիւն տըր֊
ւած էր, մեռելին վրայ գանգատ յա֊

ռաջ բերել. դատաստան կը բացուէր. և եթէ ապացոյցով հաստատուէին թագաւորին վատ գործերը, կը մնար առանց թաղման ։

(Բերուր)

Այս խայտառակութիւններէն երկիւղ ունենալով շատերը, երկիւղածութեամբ և արդարութեամբ թագաւորութիւն ըրին ։

Ի.

Ամէն օր պէտք է մեր միտքը հաշիւ տալ մեզի ։ Այսպէս կը վարուէր Սեքստիոս Հռոմայեցին. օրը վերջացուցած և

գիշերային հանգիստ մնած ժամանակը կը հարցնէր իր անձին . այսօր քու վրադ ո՞ր պակասաւոր բանն ուղղեցիր . ո՞ր յանցանքին ընդդիմացար . և ի՛նչ բանով աւելի կատարեալ եղար ։ Արդարև մեծ ամենագեղեցիկ սովորութիւն մը , որով մարդս պէտք է քննութիւն ընել թէ ինչպէս անցուցեր է իր բոլոր օրը ։

Ի.

Չինէացի Մանտարին մը դատապարտուած էր մեռնելու . ըստ որում յանցաւոր էր գտնուած իր պաշտօնին մէջ . Անոր տասնևհինգ տարեկան որդին գնաց Թագաւորին դուռը , որ աղաչէ և թոյլտըւութիւն խնդրէ իր ծնողին տեղը մեռնելու ։

Թագաւորը հիանալով այս գործին վըրայ , և գութը շարժելով այն աղնիւ որդւոյն հայրասիրութեանը վրայ , ոչ միայն շնորհեց անոր հօր կեանքը , այլև կամեցաւ իր կողմէն անոր առանձին պատիւ և մեծարանք ցոյց տալ , որ այնպիսի զաւակին օրինակ ըլլայ ապագայի համար ։

Ասոնցմէ հրաժարեցաւ մանուկը, ըսելով. այդպիսի գերազանց շնորհ մը միշտ կը նորոգէ այն պատճառներուն յիշատակը, որոնց համար իր ծնողը դատապարտուած էր, և կեղտ անուն կ'ըլլար։

Թ.

Պիւթիաս, որ Լիւդայի մէկ քաղաքին կառավարիչ էր, հարուստ և ժլատ մարդ ըլլալով, հրամայեց որ աշխարհին բոլոր ոսկեհանքերը փորուին. անանկ որ գրեթէ ամենուն հող չմնաց երկրագործութեան համար։ Անոր կինը քաջ հնարագիտութեամբ մը անոր հասկցուց այս գործին անմտութիւնը։

Կինը հրամայեց ոսկիէ սեղան մը շինել բոլոր իր սպասներովը. նոյնպէս ոսկիէ շինել այն կերակրոց ձևը և կերպարանքը և պատրաստել տուաւ, որոնք որ իր ամուսինին սիրելի էին։

Պիւթիասին հաց ուտելու ժամանակը անոր առջև դրին պատրաստուած ոսկեղէն սեղանը. այս բանս յառաջ զանի ու-

բախտացուց. բայց անօթութիւնը երբ սկսաւ տանջել, հրամայեց որ կերակուր բերեն. բերին այն ոսկեղէն յօրինուածքը, որ արդէն պատրաստուած էին:

Պիւթիաս սկսաւ ձանձրանալ այս խաղերէն, և բարկանալով խնդրեց բան մ'ուտելու:

Ահա տես և հասկցիր, ըսաւ անոր իր կինը, թէ ոսկին չէ սնուցիչ մարդուս համար. դուն կը մտածես միայն որ հողին ծոցէն ոսկի հանես. փոխանակ այնպիսի պտուղներ կթելու որ հարկաւոր են կենաց պահպանութեան համար: Դուն կը խանգարես բոլոր երկրագործութիւնը, որով և քու հպատակներդ շուտով սովամահ պիտի ըլլան, եթէ չարունակես այդ ընթացքդ. Պիւթիաս օգուտ քաղելով այս խրատներէն փոխեց իր վարքը:

Ժ.

Հռեգուլոս.

Հռոմայեցւոց հիւպատոս Հռեգուլոս շատ մեծամեծ քաջութիւններ ըրելով իր հայրենիքը պաշտպանելէն վերջը, երբ Կարքեդոնացւոց ձեռքը գերի ինկաւ. ուզեցին Կարքեդոնացիք որ հաշտութիւն ընեն Հռոմայեցւոց հետ. և Հռեգուլոսը որ չորս տարի բանտը պահած էին, Հռոմ խրկեցին որ գերեաց փոխանակութեան վրայ խօսի. երդում ալ առին անկէ որ եթէ յանձն չառնուն Հռոմայեցիք, նորէն Կարքեդոն դառնայ։

(Էշ)

Ռեգուլոս Հռոմ հասնելուն պէս, փոխանակ Հռոմայեցիները յորդորելու որ հաշտուին, աւելի ջանաց զանոնք համոզել, որ երբեք չհաշտուին. քանզի կ'ըսէր, Կարքեդոնացւոց գերի բռնուածները երեւելի եւ ընտիր անձինք են. իսկ մեզմէ գերի բռնուողներն ամէնն ալ ինծի պէս ծեր եւ այսուհետեւ պատերազմի անյարմար անձինք ։

Հռոմայ ծերակոյտը դժուարաւ հաւանեցաւ այս խորհրդոյն. եւ Ռեգուլոս ինչպէս որ երդում տուած էր վերադառնալու ի Կարքեդոն՝ եթէ հաշտութեան պայմանը չյաջողէր. դարձաւ անտարբերութեամբ, առանց իր բարեկամաց թախանձանաց եւ իր կնոջն ու որդւոց արտասուաց մտիկ ընելու ։

Կարքեդոնացիք տեսնելով Ռեգուլոսին վերադարձը, եւ լսելով որ ընդհակառակն է յորդորեր իրենց հաշտութեան պայմանը չընդունելու, չարաչար մահուամբ սպաննեցին զՌեգուլոս. սուր ու դուրս ցցուած գամերով լեցուն սընտուկի մը մէջ գոցեցին. եւ գիշեր ցերեկ

անդադար մնացին ազգին անդին չարժերով տանջեցին, և վերջապէս խաչի վրայ կախելով մեռուցին։

ԺԸ․

Մուկիոս Սկեւոլա․

Կլուսինի Պորսենա թագաւորը բարկանալով Հռոմայեցւոց վրայ, թէ ինչու իրենց Տարկուինոս թագաւորն իշխանութենէն ձգեցին․ վերստին զանի թագաւորեցնելու համար, պատերազմի ելաւ Հռոմայեցւոց դէմ․ և եկաւ Հռոմը պաշարեց։

Մուկիոս ազնուական երիտասարդ մը անարժան տեսաւ իրենց քաղաքացութեան՝ այնպէս պաշարուած մնալ․ ուզեց որ տարօրինակ քաջութեամբ մը իր հայրենիքն ազատէ։ Ուստի հրաման խնդրեց ծերակուտէն և Հռոմէն դուրս ելաւ։ Գնաց Մուկիոս թշնամւոյն բանակը, իր զգեստին ներքև սուր մը պահած։

Մուկիոս մինչև Պորսենային վրանը հասաւ, ուր էր Պորսենա, և իր ատենադպիրը միևնոյն զգեստը հագած Թաշակ կուտար զօրականին:

Մուկիոս չկրցաւ լաւ տեղեկանալ Թէ որն է Թագաւորը. և իր խորհուրդն ալ յայտնելու տեղի չտալու համար ատենադպիրը Թագաւոր կարծելով, վրան վազեց, զարկաւ սրով և սպաննեց զայն:

Իսկոյն բռնեցին Մուկիոսը, և Թագաւորին առջև տարին: Հարցուց Թագաւորը, ով ես դուն: Մուկիոս առանց խռովելու և մեծ քաջասրտութեամբ կըպատասխանէ, Հռոմայեցի եմ ես, և իմ անունս ալ Մուկիոս է, եկայ որ դքեզ իմ հայրենեացս Թշնամին սպաննեմ. այնքան սիրտ ունիմ մեռնելու, որչափ սիրտ ունէի դքեզ սպաննելու. մենք Հռոմայեցիքս քաջութեամբ գործելու և քաջութեամբ համբերելու սովորած ենք:

Պորսենա արիասիրտ Մուկիոսին այս խօսքերէն բոլորովին խռոված, երբ խըրոխտաբար հրաման ըրաւ, որ կրակ վառեն և կրակով չարաչար այրեն Մուկիո-

ալ, որ ճշմարիտը խօսի, և այս դարանագործութեան հանգամանքները յայտնէ․ Մուկիոս աճապարեց, և ցուցնելու համար թէ Հռոմայեցիք մարմինը բանի տեղ չեն դներ, և փառքն աւելի մեծ համարում ունի անոնցքով, աջ ձեռքը կրակը խոթեց․ ես ինքնին կ՚այրեմ այս ձեռքը որ սխալեցաւ՝ ըսելով։

Պորսենա զարհուրած այս սքանչելի գործին վրայ, ցատկեց աթոռէն և հրամայեց որ Մուկիոսը հեռացնեն կրակարանէն ու ազատ թողուն։

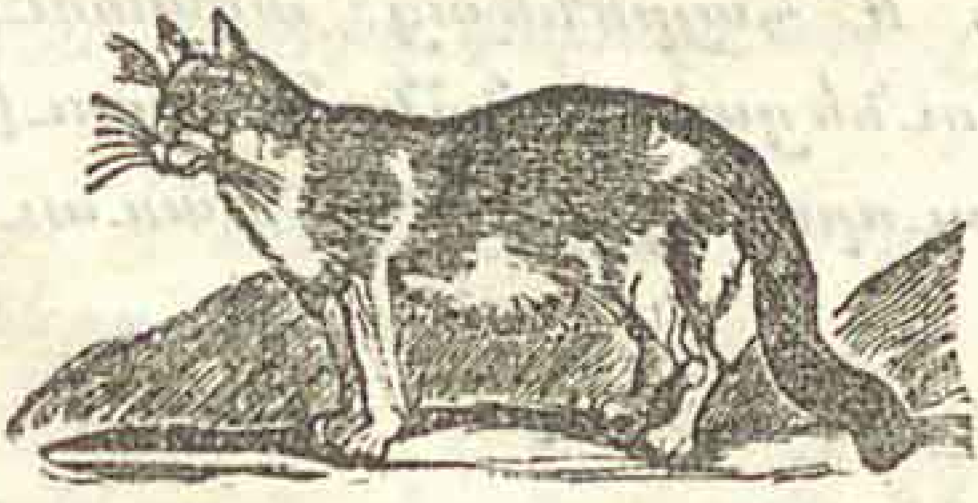

(Կատու)

Յետոյ Մուկիոս իբր թէ իր շնորհակալութիւնը յայտնելու համար խոստովանեցաւ թէ, մենք երեք հարիւր Հռ-

ռոմայեցի կորիճ երիտասարդներ դաշինք դրինք մէջերնիս, այս եղանակաւ զքեզ սպաննելու, և մեր հայրենիքն ազատելու ։ Անոնցմէ առաջինն ես եղայ . միւսներն ալ ամէն մէկն իր ժամանակին կը-հանդիպին քեզի ։

Պորսենա արդէն այլայլած ըլլալով, իսկոյն հաշտութիւն ըրաւ Հռոմայեցւոց հետ, և Հռոմի պաշարումը վերցուց ։

Մուկիոսի աջ ձեռքն այրած ըլլալուն Սկեւոլա կոչուեցաւ, որ ըսել է ձախ-ձեռնեայ . բայց իր քաջասրտութեամբը մեծ պատիւ բերաւ Հռոմայեցի երիտասարդաց . և հայրենեաց ազատութեան համար ունեցած անձնանուիրութիւնն ալ փառաւորուեցաւ և կը փառաւորուի միշտ ։

ԽԲ.

Սեմբրոնիոս.

Սեմբրոնիոս Հռոմայեցին Սկիպիոն Ափրիկեցի մեծ Հռոմայեցիին հետ թըշնամութիւն ունէր ։

Սեմբրոնիոսի Հռոմայեցւոց դատա-ւոր եղած ատենը, երկու հոգի դատաս-տանի կանչեցին Սկիպիոնը ։

Ամէն մարդ ըսաւ որ, հիմա Սեմբրո-նիոս իր վրէժը հանելու աղէկ առիթ մը գտաւ․ բայց Սեմբրոնիոս իր որչափ ազ-գասէր ըլլալը եւ ազգասէր մարդուն յարգն ալ ինչ աստիճան ճանչելը ցուցուց ։ Ամե-նեւին չեմ ուզեր ըսել, ըսաւ Սեմբրոնիոս, այն ամբաստանութիւնները որ Սկիպիո-նին համար կ՚ըլլան․ Սկիպիոն երեւելի մարդ է, եւ ազգին ու հայրենեաց մեծա-մեծ ծառայութիւններ ըրած է․ անոր ե-րախտիքը փոքրիկ փոխարէնով չհատուց-ուիր ։

Այս կերպով բոլոր անոր աղէկու-թիւնները մի առ մի յիշեց․ որով ոչ միայն բոլորն ալ զարմացուց, այլ դա-տախազներուն սիրտն ալ անանկ շարժեց, որ ետ կեցան դատաստանի կանչելէ Սկի-պիոնը ։ Անանկով գովուեցաւ Սկիպիոնին ազգասիրութիւնը եւ Սեմբրոնիոսին նե-րողամտութիւնը ։

ԺԳ.

Ալփիոս և Ներոն Հռոմայեցիք .

Ալփիոս սաստիկ ատելութիւն ունէր Ներոնի դէմ. ըստ որում առենօք Ալփիոսի աքսորուելուն դրդողիչ եղած էր Ներոն :

Ժամանակը բերաւ որ ասոնք երկուքն ալ Հռոմայեցւոց բդեշխ եղան :

Ալփիոս և Ներոն բդեշխ եղած միջոցնուն՝ փոխանակ իրար ատելու, իրարմէ վրէժխնդրութիւն ընել մտածելու, երկուքն ալ հաշտուեցան, և սիրով միացան. որպէս զի հայրենեաց աղէկութիւն և օգուտ ընելու կարող ըլլան : Ու յիրաւի բոլոր վաղեմի ատելութիւնները մոռցուեցան. վրէժխնդրութեան գաղափար անգամ չմնաց իրենց միտքը. և երկուքը միացած մեծամեծ բարիք ըրին հայրենեաց :

ԺԳ.

Կուզբոս.

Երբ Դանիացիք սրով և հրով կ'աւերը-տքէին Շուէտիէ աշխարհը. Շուէտացւոց թագաւորը Կուզբոս ա՛նյոյս ըլլալով անոնց ձեռքէն ազատելու, մարդ յուղարկեց Դէլէկիս, պատգամ հարցնելու համար թէ ինչ հնարքով կարելի էր այդպիսի ծա-նր պատերազմէ ազատուիլ։

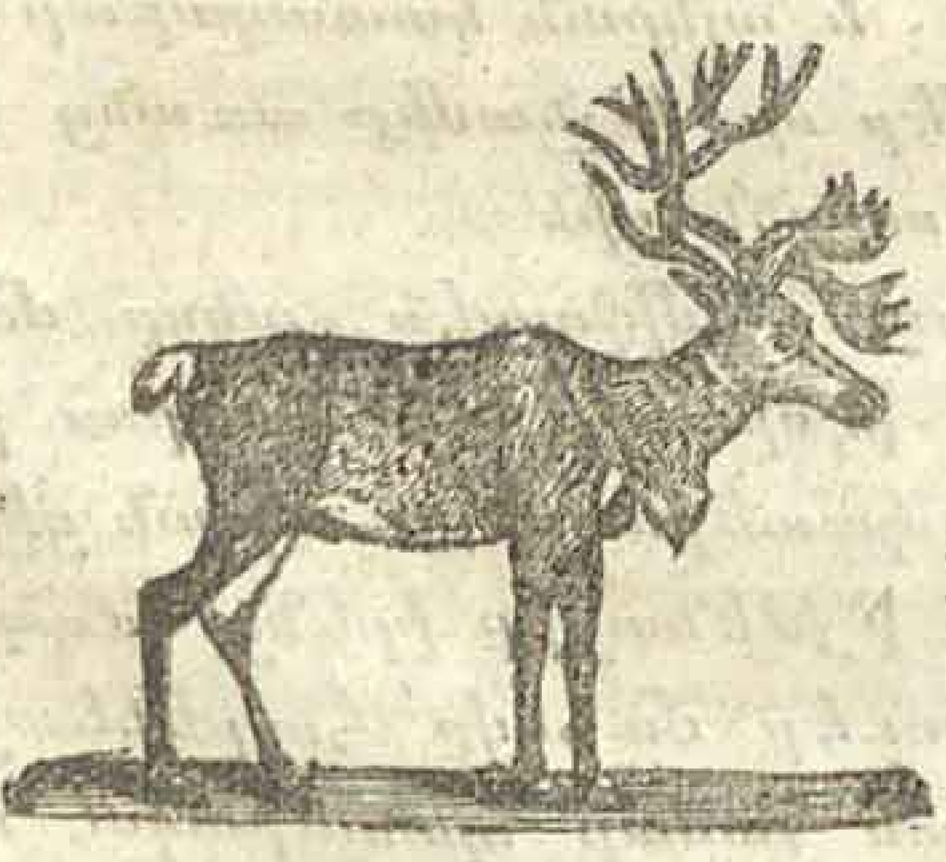

(Եղնիկ. կէյիկ)

Կ'ըսեն թէ՝ պատգամ եկեր է որ, ե-թէ ինքը թագաւորը թշնամեաց ձեռքով

սպաննուի, պատերազմը կը վերջանայ.

Այս համբաւը տարածուելով ոչ միայն Աթենացւոց մէջ, այլև Դորացւոց մէջ ալ, ուստի հրաման եղաւ որ և ոչ մէկ Դորացի չվիրաւորէ Կոդրոսը:

Բայց Կոդրոս որ մի միայն իր հայրենիքն ու ազգն ազատել կը խորհէր և ոչ իր անձը, առանց մէկու մը իմացնելու հանեց իր թագաւորական զգեստներն ու նշանները, և հասարակ զինուորի հագուստ հագնելով, մտաւ թշնամեաց բանակը. և այնքան կատաղաբար կը պատերազմէր որ թշնամիք առանց զգալու զարկին սպաննեցին:

Յետոյ անմիջապէս անոր մարմինէն իմացան Դորացիք թէ Կոդրոս ինքն է, առանց պատերազմելու սկսան ցիր և ցան ըլլալ. և Աթենացիք իրենց թագաւորին անձնանուէր մահուը հայրենեաց ազատութեան համար՝ պատերազմէ ու թշնամեաց ձեռքէն ազատեցան:

ԼԸ.

Լեոնիդաս.

Քսերքսէս Պարսից թագաւորը մեծ բանակաւ երբ Յունաստան կ՚արշաւէր, միտքը դրած էր որ Յոյնք իր անթիւ բազմութիւնը լսելնուն պէս իսկոյն կը խոնարհին և անձնատուր կ՚ըլլան։

Բայց շատ զարմացաւ, երբ տեսաւ որ Յոյնք տակաւին իր անցնելու ճանապարհն ալ կտրելու և գոցելու կը ջանան։ Ուստի Քսերքսէս խորամանկութեամբ ուզեց որ Սպարտացւոց Լեոնիդաս թագաւորը իրեն գրաւէ. անոր համար նամակ գրեց անոր թէ, ընդունայն տեղը մի պատերազմիր, անցիր իմ կողմս, զքեզ բոլոր Յունաստանի թագաւոր կը դնեմ։

Իսկ հայրենասէրն և առաքինին Լեոնիդաս աս արիական պատասխանը տուաւ. աւելի կ՚ուզեմ հայրենեաց համար մեռնիլ, քան թէ անոր վրայ իշխել։

Քսերքսէս ուրիշ թուղթ մ՚ալ գրեց, որուն մէջ սա խօսքը միայն կար. զէնքե.

քըդ տուր ։ Լէոնիդաս ալ անոր ներքեւը գրեց . եկուր ա՛ռ ։

Քսերքսէս զայրացաւ Լէոնիդասին վրայ , եւ մեծ գունդ մը խրկեց անոր դէմ պատերազմելու ։ Զինուոր մը Պարսից բազմութիւնը իմացնել ուզելով Լէոնիդասին ըսաւ . Պարսիկ.ք այնչափ շատ են , որ ամէնը մէկէն նետ նետելու որ ըլլան՝ կրնան արեւուն լոյսը խափանել ։ Լէոնիդաս պաղ արիւնով մը անոր պատասխանեց . աւելի աղէկ , մենք ալ շուքին մէջ կը պատերազմինք եւ արեւէն չենք նեղուիր ։

Եւ յիրաւի պատերազմը սաստիկ կատաղութեամբ սկսաւ , եւ յաղթութիւնը Լէոնիդաս վաստկեցաւ ։ Քսերքսէս երեք անգամ այս կոտորածին վրայ աթոռէն վեր ցատկեց , եւ իմացաւ որ հետը մարդ շատ ունի եղեր , բայց խիստ .քիչ պատերազմող զինուոր ։

ԺԶ.

Արիստիդէս.

Արիստիդէս երեւելի էր Աթենացւոց

մէջ, որ իր հաստատուն բնաւորութեամբը և անյողդողդ արդարութեամբը ոչ սուտ խօսիլ գիտէր, ոչ շողոքորթել և ոչ կեղծաւորել:

(Ընձուղտ, Ջիրաֆէ)

Նա միշտ դէմ կը կենար Թեմիստոկլէսի աւազակութիւններուն. որ շատ փառասիրութիւն և իշխանասիրութիւն ունէր. Թեմիստոկլէսի ճարը հանելով

կը ջանայ աքսորել տալու Արիստիդէսը, և կը յաջողի ալ:

Քիչ ժամանակէ ետքը երբ Քսերքսէս մեծ բանակով Յունաստանի վրայ արշաւած ժամանակը, Աթենացւոց դաշնակից զօրաց գլխաւորները Պարսից բազմութիւնը տեսնելով՝ կ'ուզէին անձնատուր ըլլալ. Թեմիստոկղէս ոտք կը կոխէր թէ պէտք է դէմ կենալ ու պատերազմիլ. և հազիւ թէ Թեմիստոկղէս իր սրտաշարժ ճարտասանութեամբը՝ շատերը համոզեր էր, Սպարտացի ծովակալ մը բարկութիւնը չկրնալով բռնել՝ վերուց գաւազանը որ անոր գլխու՛ն զարնէ. զա՛րկ, ըսաւ Թեմիստոկղ, բայց մտիկ ըրէ:

Նոյն միջոցին վրայ հասաւ Արիստիդէս. որ աքսորանքէն նոր դարձեր էր. և սկսաւ խելքով ու ճարտասանութեամբ իր ոսոխին՝ այսինքն Թեմիստոկղէսին օգնել. և մէկէն սա գեղեցիկ խօսքն ըսաւ անոր, ուրիշ ժամանակի թողունք մեր անձնական կռիւները, հիմա նայինք թէ ի՛նչպէս կրնանք իրարմէ աւելի օգնել հայրենեաց: Սանկով ընդունելի ե-

գաւ Թեմիստոկլէսի խորհուրդը. և Սալամինայի նեղուցին մէջ Յոյնք յաղթեցին Պարսից ։

ԺԻ.

ԹԵՄԻՍՏՈԿԼԷՍ.

Թեմիստոկլէս Աթենացւոց քաջ ու անուանի զօրավարը իր ազգն ու հայրենիքը Պարսից ձեռքէն ազատելովը մեծ համբաւ ու պատիւ ստացաւ. և իր բռած բարիքներն ալ այնչափ մեծ կ'երևային Աթենացւոց, որ մատով կը ցուցնէին զինքը, իրենց որդւոց և օտարներուն ճանչցընելու համար ։

Ասոր դէմ նախանձելով ոմանք ամբաստանութիւն ըրին, մինչև անգամ աքսորեցին Թեմիստոկլէսը, հայրենեաց բարերարը ։

Թեմիստոկլէս զգալ որ իր թշնամեաց նախանձէն հանգիստ պիտի չկրնայ ընել իր աքսորանքին մէջն ալ. փախաւ Պարսկաստան. և հոն Արտաշէս Թագաւորին

ներկայանալով, ես եմ տէր արքայ, ըսաւ, Թեմիստոկլէս Աթենացին, որ այնչափ չարիք հասուցի Պարսից. և հիմա Յունացմէ հալածուած՝ եկայ քեզի ապաւինեցայ. քու ձեռքդ է Թեմիստոկլէսին բաղդը։

Զարմացաւ Թագաւորն անոր արիասիրտ համարձակութեանը վրայ, ներեց անոր. և ուրախութեամբ շատ պարգևներ և պաշտօնութիւններ տուաւ իրեն որ հանգիստ ապրի։

Ետքը երբ Արտաշէս Յունաց վրայ պատերազմ բացաւ, Թեմիստոկլէսը ըն-սպարապետ անուանեց. և կը յուսար որ իր կրած նախատանաց վրէժը կը հանէ Թեմիստոկլով։

Անկայն Թեմիստոկլը չուզեց ամենևին անոր դէմ սուր վերցնել. չուզեց իր հայրենեաց ապերախտութիւնը պատժելու համար՝ ինք ապերախտ գտնուիլ իր հայրենեացը։ Նա որոշեց իր բարերար Թագաւորին դէմ ալ նաև ապերախտ գտնուիլ չէր ուզեր. ուստի առաւ թոյն ըմպելով կամաւ մեռանիլը, քան թէ ան

երկու առաջադրութիւններէն մէկը գործել. Թոյն առաւ այն վսեմ և արիասիրտ զօրավարը, և իր հայրենիքէն հեռու, տարագրուած և հալածուած, հայրենեաց դէմ չմեղանչելու համար մեռաւ վաթսունըհինգ տարեկան։

(Թութակ)

ԺԲ.

Էպամինոնդաս.

Թեբէի ընտիր և քաջ զօրավարն էր Էպամինոնդաս, որ իր հայրենեաց փառքին և ազատութեանը համար Լեւկտրա

քաղաքին քով Սպարտացւոց դէմ քաջութեամբ պատերազմելով, երբ յաղթանակաւ Թեբէ դարձաւ. փոխանակ որսակուելու և փառաւորուելու, ամբաստանուեցաւ թէ, որոշուած ժամանակէն աւելի զօրապետութիւն ըրած է, ուստի պէտք է որ մեռնի ։

Իսկ Եպամինոնդ ուրախութեամբ պատասխանեց թէ. ուրախութեամբ կը մեռնիմ, միայն թէ գրուի դատակնքոյն մէջ որ Եպամինոնդ Լեւկտրայի պատերազմին մէջ Թեբացւոց յաղթութեան պատճառ ըլլալուն համար ի մահ դատապարտուեցաւ ։

Ամչցաւ ժողովուրդն իր ապերախտութեանը վրայ. և Եպամինոնդաս պատերազմէն նոր դարձածի պէս՝ յաղթութեամբ և ծափահարութեամբ դատաստանարանէն դուրս ելաւ ։

Եպամինոնդաս ուրիշ շատ քաջութիւններով իր հայրենիքը պաշտպանելէն և զայն փառաւորելէն ետքը՝ Մանտինէայի քով Սպարտացւոց դէմ պա-

տերազմելու ատենը ծանր վէրք մը ա-ռաւ կուրծքին. երբ տեսաւ որ պիտի մեռնի. հարցուց թէ, վահանս պահ-պանուա՞ծ է. քովի մարդիկը լալով պա-տասխանեցին, այո՛. և բերին իր քովը:

Դարձեալ հարցուց Եպամինոնդ թէ. պատերազմն ի՞նչ վախճան ունեցաւ. երբ լսեց թէ Թեբացիք են յաղթողք, և Թըշ-նամիները կը հալածուին. ուրախու-թեամբ գոչեց, աս չէ թէ իմ կենացս վեր-ջին օրն է, մանաւանդ թէ երջանկու-թեանս սկիզբն է. որովհետև Թեբէն յաղթող կը թողում, Սպարտան խոնար-հած, և Յունաստան ազատ: Աս ըսելով քաշեց երկաթը հանեց վէրքէն, և ու-րախութեան և յաղթութեան մէջ. ար-իւնով շաղախուած, վճարեց իր կեանքը:

ՃԹ.:

Լակեդեմոնացի կանայք:

Ըզգաստութիւնն և հայրենասիրու-թիւնն այն ատենուան զօրացած էր Լակե-

դեմոնացւոց մէջ, որ մայրերն անգամ կը յորդորէին իրենց զաւակը պատերազմի խրկելու ատենը թէ, գնա՛ տղաս, պատերազմէ հայրենիքդ պաշտպանելու համար. թէ որ առւն դառնաս, կամ վահանովդ դարձիր, և կամ վահանիդ վրայ դարձիր։ Ըսել կ'ուզէին թէ, կամ յաղթէ, և վահանովդ եկուր. կամ մեռիր հայրենեաց համար, որ դիակդ վահանին վրայ դառնայ հոս. ինչպէս էր իրենց սովորութիւնը. որպէս զի տեսնելով որ իրենց զաւակը հայրենեաց համար մեռեր է՝ ուրախանան։

Անգամ մը Լակեդեմոնացի կորիճ մը, որ իր մէկ ոտքը պատերազմի մէջ կորսնցուցեր էր, սաստիկ քաջալերութիւն կ'ըստանար իր մօրմէն. մխիթարէ՛ զուն ըզքեզ, որդեակ, վասն զի ամէն մէկ քայլ առնելդ՝ վկայութիւն կ'ուտայ քեզ և կը յիշեցնէ որ դուն քու հայրենիքդ պաշտպանած ես։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մեր Ազգը ջրհեղեղէն քիչ մը վերջը սկսած է, Հայկ անունով երևելի ու բարեպաշտ նահապետէ մը, որ Թորգոմին որդին էր. Թորգոմն ալ Գամերին, Գամերն ալ Յաբեթին, Յաբեթն ալ Նոյ նահապետին։

(Աքլոր)

Հայկ քաջ և վեհանձն մէկն էր. Ճըշմարիտ Աստուծոյ ծառայ, և անոր սիրոյն համար երկրիս վրայէն քշեց՝ վերուց Բէլը, որ անբարտաւան հսկայ մ'էր, և կ'ուզէր Աստուծոյ տեղ պաշտուիլ։

Հայկէն ետքը կուգայ Արամ նահապետ, որ խիստ անուանի եղաւ իր հայրենասիրութեամբը. Հայաստանի թշնամիները զարկաւ սպաննեց. և իր առրած տեղերուն ալ պատուիրեց որ Հայերէն խօսին: Օտարազգիք Արամին անունով մեզի Արմէն կ'ըսեն:

Մեր ազգը չորս թագաւորական ցեղ ունեցած է: Հայկազանց, Արշակունեաց, Բագրատունեաց և Ռուբինեանց:

Հայկազանց Թագաւորութիւն.

Հայկազանց թագաւորութիւնը 1800 տարի դիմացաւ, և Քրիստոսէ 328 տարի յառաջ վերջացաւ:

Առաջին թագաւորն եղաւ Պարոյր որ սկայորդի Նահապետին որդին էր. և Մարաց Վարբակէս իշխանէն թագ առաւ:

Վերջին թագաւորն եղաւ Վահէ. որ Աղեքսանդրի դէմ պատերազմելով և շատ քաջութիւններ ընելէն ետքը մեռաւ. ո-

բով Հայաստան Մակեդոնացւոց իշխանութեան տակ անցաւ, մինչև Արշակունեաց թագաւորութիւնը։

Հայկազանց թագաւորաց մէջ խիստ անուանի եղաւ Տիգրան Առաջին, որ Կիւրոս Պարսից թագաւորին հետ միացած, Աժդահակ Մարաց թագաւորին դէմ պատերազմեցաւ, և իր ձեռօքը զարկաւ սպաննեց Աժդահակը։

Նոյնպէս երևելի եղաւ Հայկակ երկրորդ, որ Նաբուգոդոնոսորին հետ միացած Երուսաղէմ առաւ. և Շամբատ անունով հրեայ իշխան մը բերաւ Հայաստան. որուն սերունդը Բագրատունի բռնած նախարարութիւնը կազմեց։

Արշակունեաց Թագաւորութիւն.

Պարթևաց թագաւորը Արշակ Հայաստանի տիրելով իր եղբայրը Վաղարշակը Հայոց վրայ թագաւորեցուց. որով այս թագաւորութիւնը Արշակունեաց բռնեցաւ, Քրիստոսէ 52 տարիէ չափ յառաջ։

Հայաստանի էն փառաւոր և յիշատակաց արժանի թագաւորութիւնք ալ եղաւ :

Արշակունի թագաւորաց մէջ եղան այնպիսիներ, որ օրէնքներ սահմանելով. կարգեր ու կանոններ դնելով և բարւոք կառավարելով երևելի եղան : Ինչպէս եղաւ Վաղարշակ. որ Մարիբաս Կատինա անուանով մէկու մը միջոցաւ Նինուէի գրատունէն գտաւ Հայկազանց պատմութիւնը :

Եղան այնպիսի թագաւորներ, որ իրենց քաջութիւններովը և աշխարհակալութիւններովը հռչակուեցան. ինչպէս եղան Արտաշէս Առաջին և անոր որդին Տիգրան Երկրորդ. որոնք մինչև Պարսկաստանի և Յունաստանի տիրեցին :

Եղան այնպիսի թագաւորներ, որոնք Քրիստոնեական սուրբ հաւատքն ընդունելով և իրենց բարեպաշտութեամբը երևելի սուրբեր եղան : Ինչպէս եղաւ Աբգար. որուն ատենը Յիսուս Փրկիչ աշխարհ եկած էր Հրէաստանի մէջ. Աբգար լսեց ու հաւատաց. և Թադէոս ա-

Բարթողիմէոս առաքելոց քարոզութեամբք լուսաւորուեցան և մկրտուեցան ։ Յետոյ Տրդատ, որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի միջոցաւ ընդունեց Քրիստոսական սուրբ հաւատքը. և ընդհանուր Հայաստան լուսաւորուեցաւ Քրիստոնէական հաւատոյ լուսով ։ Տրդատ շինել տուաւ Ս. Էջմիածնի կաթողիկէ եկեղեցին, որ Աստուածային տեսլեամբ յայտնուած էր Ս. Գրիգորի. ուր կը նստի մինչև հիմա մեր Ազգին ընդհանրական սրբազան Կաթողիկոսը ։

Եղան այնպիսի Թագաւորներ, որ ազգային մատենագրութեան զարգացմանը և մտքի լուսաւորութեանը հոգ ունեցան. ինչպէս եղաւ Վռամշապուհ, որ Ս. Սահակ և Մեսրոպ հոգելից վարդապետաց խրախոյս տուաւ. և անոնք ալ մեր լեզուին տառերը հնարեցին, սուրբ գիրքը և ուրիշ բազմաթիւ գրքեր թարգմանեցին. ընտիր աշակերտներ ունեցան, Խորենացին, Եղնիկն, Եղիշէն նման. և անոնց դարը ազգային մատենագրութեան Ոսկեդարն ըսուեցաւ ։

Ափսոս որ Վռամշապուհին որդին Արտաշէս Երրորդ իր հօրը քաղաքականութիւններէն զուրկ էր. և զեղխ ու մոլի կեանք մը անցընելով, անմիտ նախարարաց վրէժխնդրութիւնը գրգռեց. որոնք կուրօրէն Պարսից թագաւորէն խնդրեցին իրենց թագաւորը վերցնել և տեղը Պարսիկ իշխան մը խրկել: Ս. Սահակ շատ արցունքով ու յորդորով թէպէտ դէմ կեցաւ, բայց արդիւնք չունեցաւ:

Արշակունեաց հզօր թագաւորութիւնը տևեց 580 տարի, մինչև Քրիստոսի 428 թուականը:

Ասկէ ետքը կ'ըսկսի Մարզպանաց ժամանակը, Հայոց թշուառութիւններուն հետ: Բայց Աստուած իր ժողովրդեան համար՝ այն դառնութիւններուն մէջ ալ մխիթարիչներ խրկած ունի, գերընտիր սուրբ հայրեր և անուանի իշխաններ. Ղևոնդի նման արիասիրտ քահանայներ. Վարդանի նման զօրեղ սպարապետներ. որոնք Հայոց թագաւորութեան կործանուած միջոցին՝ Քրիստոնէական սուրբ

հաւատոյ և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համար արիւն թափեցին, և այս արեանց շնորհիւ զասոնք հաստատ կը վայելենք մինչև ցարդ։

Հայ ազգը իր անիշխանութեան այս ժամանակէն սկսեալ մինչև հալածանաց դարերուն վերջերը շատ արիւն թափած է իր սուրբ եկեղեցւոյն և հաւատոյն համար. Մարտիրոսաց և Նահատակաց արիւններովը ներկուած են Ս. Եկեղեցւոյ քարերը։ Բայց ամէնէն աւելի նշանաւոր եղած է Վարդանանց պատերազմը. որ Քրիստոսի եկեղեցին Հայաստանի մէջ ամուր մը վերահաստատեց, այնպիսի անշարժութեամբ որ մինչև ցարդ և մինչև ի կատարած աշխարհի պիտի տևէ։

Վարդանանց պատերազմը Արշակունեաց թագաւորութեան կործանումէն քիչ ատեն ետքն եղաւ, Վասակ Հայ Մարզպանին օրով. երբ Պարսիկք Հայոց թագաւորութեան հետ կ'ուզէին Քրիստոնէութիւնն ալ վերցնել, որպէս զի դիւրաւ վերնայ ու ջնջուի Հայոց ազգը։

Վասակ ուրացողը Պարսից հետ միա-
ցած էր, և անոնց գործակցութիւն կ՚ը-
նէր Քրիստոնէութիւնը Հայաստանէն
ջնջելու ։ Սակայն Վարդան Ս. Ղևոնդի
և անոր ընկերաց խրախուսովը վաթսուն
հազար հոգի մեծ պատերազմ մը ըրին
Աւարայր դաշտին մէջ Տղմուտ գետին
քով, և անհնարին ջարդ մը տուին. ուր
ինքը Վարդան ալ 1036 նահատակներով
մեռաւ. բայց Քրիստոսի Եկեղեցին ա-
զատեց ։

Վասակ ալ վերջէն իր անօրէնու-
թեանց պատիժը Պարսից թագաւորէն
ընդունեց, որուն ինք վստահացած էր.
և բանտի մէջ որդնոտելով սատկեցաւ ։
Չարիք չմնաց որ իր կեանքին մէջ չգոր-
ծէր. չարիք ալ չմնաց որ իր մահուան ա-
տեն իր գլխէն չանցնէր. կ՚ըսէ Եղիշէ
մատենագիրը ։

Բագրատունեաց թագաւորութիւն.

Արշակունեաց թագաւորութեան կոր-

ծանումէն ետքը Պարսիկները կ'իշխէին Հայաստանի վրայ. յետոյ Յոյնք ալ իշխեցին, յետոյ Հագարացիք ալ:

Բայց Աստուած դարձեալ ողորմեցաւ Հայոց ազգին, և կրկին անգամ կանգնեց Հայոց թագաւորութիւնը, որ Բագրատունեաց ըսուեցաւ. ըստ որում Աշոտ Բագրատունին Հագարացւոց Ամիրապետէն շատ սիրելի ըլլալով, ինք թագ առաւ և թագաւոր եղաւ Քրիստոսի 859 թուականին. որով Արշակունեաց ժամանակի 431 գերութեան տարիները վերջացան:

Բագրատունի թագաւորները տասն են. և գրեթէ ամէնքն ալ բարեպաշտութեամբ ու քաջութեամբ նշանաւոր եղած: Բայց ըստ որում անկախ իշխանութիւն մը չունէին. ուստի շատ անգամ Հագարացի իշխաններու քսութեանը, և Հայ իշխաններու մատնութեանցը զոհ կ'ըլլային, և Հայաստան ալ արեան ծով կը դառնար:

Բագրատունեաց ժամանակի արտաքին թշնամութիւններէն աւելի նշանա-

ւոր են ներքին երկպառակութիւնները. Թագաւորական ընտանեաց մէջ վէճեր և պատերազմներ ըլլալով. մինչև Թագաւորութիւնն ալ բաժնուեցաւ. և Վասպուրականի մէջ առանձին Թագաւորութիւն մ'ալ կանգնեցաւ, Արծրունեաց Թագաւորութիւն անունով:

Բագրատունեաց Թագաւորութիւնը 200 տարիի մօտ տևեց, և վերջացաւ Քրիստոսի 1045 Թուականին:

Վերջին Թագաւորն եղաւ Գագիկ երկրորդ, որ խաբուելով Պօլիս գնաց, և մէյմ'ալ չկրցաւ ետ դառնալ. այսպէս վերջացաւ Բագրատունեաց Թագաւորութիւնն ալ:

Ռուբինեանց Թագաւորութիւն.

Բագրատունեաց Թագաւորութեան կործանումէն գրեթէ 31 տարի ետքը հաստատուեցաւ Ռուբինեանց Թագաւորութիւնը, Հայաստանէն դուրս՝ Կիլիկիոյ մէջ, Ռուբէն անունով սրտոտ և խոհական անձի մը ջանքովը:

Այս թագաւորութիւնն ալ 300 տարիի մօտ դիմացաւ . բայց ներքին և արտաքին թշնամութիւններէ հանգիստ չառնելով, վերջապէս այս ալ Եգիպտոսի Սուլթաններուն ձեռօք կործանեցաւ . և բոլորովին վերցաւ Հայոց թագաւորութիւնը Քրիստոսի 1375 թուականին :

Վերջին թագաւորն եղաւ Լևոն Վեցերորդ , որ մօր կողմանէ Հայ էր : Սակայն Եգիպտոս գերի գնաց , ուր եօթը տարի բանտը մնաց : Յետոյ ազատուելով Ս. Երուսաղէմ գնաց , և Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ ուխտը կատարելէն վերջը , Կիլիկիոյ առջևէն անցնելով և հառաչելով, անցաւ գնաց Փարիզ՝ Ֆռանսայի մայրաքաղաքը . ուր մեռաւ 1393 թուականին Նոյեմբերի 22 ին :

Լևոն մեծ հանդիսիւ թաղուած է Կեղեստինեանց վանքին եկեղեցւոյն մէջ . ուր որ փառաւոր շիրիմ մը կանգնուած է , Ֆռանսայի թագաւորաց և անուանի զօրավարաց կարգը :

Անիշխանութեան ժամանակը.

Անգլուխ մնացած Հայ ժողովուրդը մեծ աղէտներ, հալածանք, սուր, հուր, և ուրիշ շատ թշուառութիւններ քաշեց, ցիր ու ցան եղաւ, օտար աշխարհներ գաղթեց. միլիոնաւոր Հայեր պակսեցան, և այսօր հազիւ չորս միլիոն Հայ կը հաշւըւի:

Լանկթիմուր, Շահաբաս և ուրիշ արիւնառուշտ կատաղի գազաններ Հայաստանը գրեթէ աւերակ դարձուցին. և երանի թէ գերեզմաններէն դուրս գային այն Հայերը, որ մատնութեամբ և երկպառակութեամբ ազգային թագաւորութիւնները կործանեցին, դուրս գային և տեսնէին իրենց որդւոց և թոռանց քաշած անտանելի տառապանքները:

Օրհնեալ է Աստուած, որ հիմա հալածանքը վերցած է, և Հայոց ազգը ու Հայաստան մեծ մասամբ Օսմանեան տէրութեան, փոքր մասամբ Ռուսաց տէրութեան և փոքր մասամբ մ'ալ Պարսից տէրութեան տակ է:

Հայոց ազգին յոյսն ուրիշ բանի վրայ չէ , բայց միայն ուսմանց և գիտութեանց վրայ . և անոր համար հոգ ունի վարժարանները ծաղկեցնելու . և առաւել հոգ տանելու ալ պարտական է . վասն զի Հայ ազգին կեանքը մտքի լուսաւորութիւնն է : Նիւթական մասին ալ անփոյթ չէ . արուեստներու և վերջերս վաճառականութեան ալ հետեւութիւն ընելու վրայ է : Վասն զի նիւթական և մտաւորական զարգացումը պիտի տայ այն ամէն ակընկալութիւնները , որ ժողովրդեան բարեկեցութեանը համար անհրաժեշտ են :

ԱՂՕԹՔ

Լցաք առաւօտու ողորմութեամբ քով. ցնծացաք և ուրախ եղաք զամենայն աւուրս կենաց մերոց ։

Ուրախ եղաք փոխանակ աւուրցն՝ յորս խոնարհ արարեր զմեզ, և ամացն՝ յորս տեսաք զչարչարանս ։

Հայեաց տէր ի ծառայս քո և ի գործս ձեռաց քոց, և առաջնորդեա որդւոց նոցա. եղիցի լոյս տեառն Աստուծոյ ի վերայ մեր ։

Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ տէր, և զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա մեզ ։

Ողորմեա ինձ Աստուած ըստ մեծի ողորմութեան քում. ըստ բազում գթութեան քում՝ ջնջեա զանօրէնութիւնս իմ ։

Առաւել լուա զիս յանօրէնութենէ իմմէ, և ի մեղաց իմոց սուրբ արա զիս ։

Զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ. և մեղք իմ առաջի իմ են յամենայն ժամ ։

Քեզ միայն մեղայ տէր, և չար առաջի քո արարի ։

Որպէս արդար եղիցիս ի բանս քո, և յաղթող ի դատել քում ։

Անօրէնութեամբ յղացայ, և ի մեղս ծնաւ զիս մայր իմ ։

Դու տէր զճշմարտութիւն սիրեցեր. զանյայտս և զծածկեալս իմաստութեամբ քով յայտնեցեր ինձ ։

Ցօղեա յիս մշտկաւ, և սուրբ եղէց. լուա, և քան զձիւն սպիտակ եղէց ։

Լուր ինձ արա Տէր զցնծութիւն և զուրախութիւն, և ցնծասցեն ոսկերք իմ տառապեալք։

Դարձո զերեսս քո ի մեղաց իմոց, և զամենայն անօրէնութիւնս իմ քաւեա յինէն։

Սիրտ սուրբ հաստատեա յիս Աստուած, և հոգի ուղիղ նորոգեա ի փորի իմում։

Մի ընկեներ զիս յերեսաց քոց և զհոգի քո սուրբ մի հաներ յինէն։

Տուր ինձ ցնծութիւն փրկութեան քո, և հոգւով պետութեան քո հաստատեա զիս։

Ուսուցից անօրինաց զճանապարհս քո, և ամպարիշտք առ քեզ դարձցին։

Փրկեա զիս յարենէ Աստուած՝ Աստուած փրկութեան իմոյ. ցնծասցէ լեզու իմ յարդարութեան քում։

Տէր, եթէ զշրթունս իմ բանաս, բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւնս քո։

Թէ կամեցեալ էիր, պատարագս մատուցանէաք. բայց դու ընդ ողջակէզս խնդ ոչ հաճեցար։

Պատարագ Աստուծոյ հոգի խոնարհ. զսիրտ սուրբ և զհոգի խոնարհ Աստուած ոչ արհամարհէ։

Բարի արա Տէր կամօք քովք Սիոնի, և շինեսցին պարիսպքն Երուսաղէմի։

Յայնժամ հաճեսցիս ընդ պատարագս արդարութեան. յորժամ ուխտից պատարագս հանցեն ի սեղան քո զուարակս։

Երկրպագեմք քեզ Տէր Աստուած մեր՝ անցելովքս ընդ երկարութիւն գիշերոյ, և կանխելովքս ի տեղւոջ

խոստովանութեան, մատուցանեմք զնուաստ աղօթս մեր ։ Զքեզ Տէր օրհնեմք և փառաւորեմք, և զքեզ Տէր գոհանամք․ որ արժանի արարեր զմեզ խաղա-ղութեամբ անցուցանել և հասանել ի ժամ առաւօտուս ։ Արժանաւորեա զմեզ Տէր անճառ խոստմանց քոց․ զոր խոստացար սիրելեաց քոց ճշմարիտ Աստուած՝ Յիսուս Քրիստոս Տէր մեր․ կեցո և ողորմեա ։ Ողորմեաց մեզ Տէր Աստուած մեր ըստ մեծի ողորմութեան քում․ ա-ռասցուք ամենեքեան միաբանութեամբ ։

Զառաւօտու աղօթս և զբանաւոր աղաչանս՝ ըն-կալ ամենակալ ամենամեծդ Աստուած ի քո անապական և յերկնային խորանդ ։ Ծագեա առ մեզ զուղղու-թեան և զիմաստութեան լոյս քո․ արա զմեզ որդիս լուսոյ և որդիս տուընջեան․ որպէս զի ի գալ աւուրս երկիւղածութեամբ վարեսցուք զկեանս մեր․ և առանց գայթակղութեան կատարեսցուք ։ Զի դու ես օգնական և փրկիչ մեր․ և քեզ վայելէ փառք իշխանութիւն և պատիւ․ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն ։

ԱՂՕԹՔ

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ

Առաքեա տէր զլոյս քո և զճշմարտութիւն քո. զի առաջնորդեսցեն ինձ, և հանցեն զիս ի լեառն սուրբ և ի՛ յարկս քո։

Մտից առաջի սեղանոյ Աստուծոյ առ Աստուած. որ ուրախ առնէ զմանկութիւն իմ։

Խոստովան եղէց քեզ օրհնութեամբ Աստուած Աստուած իմ։

Արդ՝ ընդէ՞ր տրտում ես անձն իմ, կամ ընդէ՞ր խռովես զիս. յուսայ առ Աստուած, խոստովանեսցուք նմա. փրկիչ երեսաց իմոց Աստուած է։

ՍԱՂՄՈՍ

Եկեսցէ ի վերայ իմ ողորմութիւն քո տէր, և փրկութիւն քո ըստ բանի քում։

Տաց պատասխանի որք նախատեն զիս բանիւք. զի ես ի բանս քո յուսացայ։

Մի՛ ի բացեայ առներ ի բերանոյ իմմէ զբան ճշմարտութեան մինչև յոյժ. զի յիրաւունս քո յուսացայ։

Պահեցից զօրէնս քո յամենայն ժամ, յաւիտեան և յաւիտեանս յաւիտենից։

Գնայի ես յանդորրու. զի զպատուիրանս քո խնդրեցի։

Խօսէի զվկայութիւնս քո առաջի թագաւորաց · և ոչ ամաչէի ։

Խորհէի ի պատուիրանս քո զոր սիրեցի ։

Համբարձի զձեռս իմ ի պատուիրանս քո՝ զոր սիրեցի · և խորհէի արդարութեան քում ։

Յիշեա զբան ծառայի քո · յոր և յուսացուցեր զիս ։

Սա մխիթարեաց զիս ի խոնարհութեան իմում · զի բան քո կեցոյց զիս ։

Ամբարտաւանք անիրաւեցան յիս յոյժ · այլ յօրինաց քոց ես ոչ խոտորեցայ ։

Յիշեցի զիրաւունս քո յաւիտենից Տէր · և մխիթարեցայ ։

Տրտմութիւն կալաւ զիս ի մեղաւորաց · և որք թողին զօրէնս քո ։

Գովելի էին ինձ իրաւունք քո · ի տեղւոջ պանդխտութեան իմոյ ։

Յիշեցի ի գիշերի զանուն քո Տէր · և պահեցի զօրէնս քո ։

Սա եղև ինձ ճանապարհ ի կեանս · զի զարդարութիւնս քո խնդրեցի ։

Զանօրէնս ատեցի · և զօրէնս քո սիրեցի ։

Օգնական և փրկիչ իմ ես դու · և ես ի բանս քո յուսացայ ։

Ի բաց եղերուք յինէն չարք · և քննեցից զպատուիրանս Աստուծոյ իմոյ ։

Օգնեա ինձ ըստ բանի քում · և կեցո զիս · և մի յամօթ առներ զիս 'ի յուսոյ իմմէ ։

Օգնեա ինձ · և ապրեցո զիս · և խորհեցայց յիրաւունս քո յամենայն ժամ ։

Անարգեցեր զամենեսեան՝ որք ապստամբք եղեն

յարդարութեանց քոց. զի անիրաւութեամբ էին խորհուրդք նոցա:

Յանցաւորս համարեցայ զամենայն մեղաւորս երկրի. վասն այսորիկ սիրեցի զպատուիրանս քո:

Բեւեռեա ընդ երկիւղ քո զմարմին իմ. զի ի դատաստանաց քոց երկեայց յոյժ:

Մերձեսցին խնդրուածք իմ առաջի քո տէր, ըստ բանի քում իմաստուն արա զիս:

Մտցեն աղօթք իմ առաջի քո տէր. և ըստ բանի քում փրկեա զիս:

Բղխեսցեն շրթունք իմ զօրհնութիւնս քո, յորժամ ուսուսցես ինձ զարդարութիւնս քո:

Խօսեսցի լեզու իմ զբանս քո. զի ամենայն պատուիրանք քո արդարութեամբ են:

Եղիցի ձեռն քո ի կեցուցանել զիս. զի զպատուիրանս քո ընտրեցի:

Ցանկացայ փրկութեան քում տէր, և օրէնք քո խոկք իմ էին:

Կեցցէ անձն իմ, օրհնեսցէ զքեզ. և իրաւունք քո օգնեսցեն ինձ:

Մոլորեցայ ես որպէս ոչխար կորուսեալ. խնդրեա զծառայս քո, զի զպատուիրանս քո ես ոչ մոռացայ:

Մի եկեսցեն ի վերայ իմ ոտք ամբարտաւանից, և ձեռք մեղաւորաց մի դողացուսցեն զիս:

Անդ անկցին ամենեքեան որք գործեն զանօրէնութիւն, մերժեսցին և այլ մի կարասցեն հաստատիլ:

Ես ի տէր յուսացայ, ցնծացայց և ուրախ եղէց Աստուած փրկիչ իմ:

Տէր տէր ես ինձ զօրութիւն և կացոյց զոտս իմ ի հաստատութեան, ի վերայ պարանոցի թշնամեաց կացոյց զիս, և հանգոյց զիս երգս երգս:

Որ բնակեալն է յօգնութիւն՝ բարձրելոյն, ընդ հովանեաւ Աստուծոյ յերկնից հանգիցէ։

Ասասցէ տեառն՝ ընդունող իմ ես, ապաւէն իմ Աստուած, և ես յուսամ՝ ի նա։

Նա փրկեսցէ զիս յորոգայթէ որսողին, և ի բանից ի խռովութենէ։

Ի թիկնամէջս իւր ընկալցի զքեզ. ի հովանի թևոց նորա յուսասցիս։

Որպէս զէն շուրջ եղիցի զքեւ՝ ճշմարտութիւն նորա։

Ոչ երկիցես դու յերկիւղէ գիշերի, և ոչ ի նետէ՝ որ թռչի ի տուէ։

Յիրէ որ շրջի ի խաւարի, ի դայթակղութենէ դիւին ի հասարակ աւուր։

Անկցին ի կողմանէ քումմէ հազարք, և բիւրք ընդ աջմէ քումմէ. և առ քեզ ինչ ոչ մերձեսցին։

Բայց միայն աչօք քովք հայեսցիս դու, և զհատուցումն մեղաւորաց տեսցես. զի դու տէր յոյս իմ՝ ես։

Զբարձրեալն արարեր քեզ ապաւէն. զի ոչ հասցեն առ քեզ չարք, և տանջանք մի՛ մերձեսցին ի յարկս քո։

Հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո, ի պահել զքեզ յամենայն ճանապարհս քո։

Ի բազուկս իւրեանց ընկալցին զքեզ. զի մի՛ երբեք հարցես զքարի զոտն քո։

Ի վերայ իժից և քարբից գնասցես դու. և առ ոտն կոխեսցես զառիւծն և զվիշապն։

Քանզի յիս յուսացաւ, և փրկեցից զնա. հովանի եղէց նմա, զի ծանեաւ զանուն իմ՝։

Կարդասցէ առ իս՝ և ես լուայց նմա. և առ նմա եղէց ի նեղութեան։

Փրկեցից եւ փառաւոր արարից զնա. երկայն աւուրբք լցուցից, եւ ցուցից նմա զփրկութիւն իմ։

Առ քեզ Տէր համբարձի զաչս իմ. որ բնակեալդ ես յերկինս։

Որպէս աչք ծառայի ի ձեռն տեառն իւրոյ, եւ որպէս աչք աղախնոյ ի ձեռն տիկնոջ իւրոյ։

Այնպէս են աչք մեր առ քեզ տէր Աստուած մեր. մինչեւ ողորմեսցիս ի վերայ մեր։

Ողորմեա մեզ Տէր ողորմեա մեզ. զի բազում լցաք արհամարհանօք։

Եւս առաւել լցան անձինք մեր նախատանօք, որք նախատէին զմեզ. եւ արհամարհանօք ամբարտաւանից։

Աստուած յանուն քում կեցո զիս, եւ ի զօրութեան քում իրաւ արա ինձ։

Աստուած լուր աղօթից իմոց, ունկն դիր բանից բերանոյ իմոյ։

Օտարք յարեան ի վերայ իմ, եւ հզօրք խնդրեցին զանձն իմ, եւ ոչ համարեցան զքեզ Աստուած առաջի իւրեանց։

Ահա Աստուած օգնական իմ, եւ տէր ընդունող հոգւոյ իմոյ։

Ի դարձուցանել զչարն ի թշնամիս իմ, ճշմարտութեամբ քով սատակեա զնոսա։

Եւ կամօք իմովք պատարագս մատուցից քեզ. եւ խոստովան եղէց անուան քում Տէր, զի բարի է։

Յամենայն նեղութենէ իմմէ փրկեցեր զիս, եւ ի թշնամիս իմ ետես ակն իմ։

Օրհնեալ ես դու տէր Աստուած հարցն մերոց գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ անուն քո յաւիտեանս։

Եւ օրհնեալ է անուն սուրբ փառաց քոց, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ քո յաւիտեանս։

Օրհնեալ ես ի տաճարի փառաց սրբութեան քո, գովեալ և առաւել բարձրացեալ յաւիտեան։

Օրհնեալ ես ի վերայ աթոռոյ արքայութեան քո, գովեալ և առաւել բարձրացեալ յաւիտեան։

Օրհնեալ ես որ նայիս ի քրովբէս և հայիս յանդունդս, գովեալ և առաւել բարձրացեալ յաւիտեան։

Օրհնեալ ես ի վերայ հաստատութեան երկնից, գովեալ և առաւել բարձրացեալ յաւիտեան։

Օրհնեցէք զԱստուած ի սրբութեան նորա, օրհնեցէք զնա ի հաստատութեան ի զօրութեան նորա։

Օրհնեցէք զնա ի զօրութեան նորա, օրհնեցէք զնա ի բազում մեծութեան նորա։

Օրհնեցէք զնա ի ձայն օրհնութեան, օրհնեցէք զնա սաղմոսիւք և օրհնութեամբ։

Օրհնեցէք զնա ցնծութեամբ, գովեցէք զնա ուրախութեամբ։

Օրհնեցէք զնա ի բանս քաղցր գովեցէք զնա ի բարբառ լսելի։

Օրհնեցէք զնա ի ձայն գոհութեան, ամենայն հոգիք օրհնեցէք զտէր։

Արդ արձակեա զծառայս քո Տէր ըստ բանի քում ի խաղաղութիւն, զի տեսին աչք իմ զփրկութիւն քո՝ զոր պատրաստեցեր առաջի ամենայն ժողովրդոց։

Լոյս յայտնեցար հեթանոսաց, և փառք ժողովրդեան քում Իսրայելի։

Ձգեցեր զձեռն քո՝ և փրկեաց զիս աջ քո. և տէր հատուսցէ ընդ իմ։

Տէր ողորմութիւն քո յաւիտեան, զգործս ձեռաց քոց մի անտես առներ։

Տէր հան ի բանտէ զանձն իմ. գոհանալ զանուանէ քումմէ։

Եւ քեզ սպասեն արդարք՝ մինչեւ հատուցես ։

Մեծացուցէ անձն իմ զտէր, եւ ցնծասցէ հոգի իմ աստուծով փրկչաւ իմով ։

Այս արար ի վերայ խոնարհութեան աղախնոյ իւրոյ, այսուհետեւ երանիցեն ինձ ամենայն ազգք ։

Արար ընդ իս մեծամեծս հզօրն եւ սուրբ է անուն նորա ։

Ողորմութիւն արար ազգաց յազգս երկիւղածաց իւրոց, արար զօրութիւն բազկաւ իւրով ։

Ցրուեաց զամբարտաւանս ի մտաց սրտից, եւ քակեաց զհզօրս յաթոռոց ։

Զխոնարհս բարձրացոյց՝ զկարօտս ելից բարութեամբ, եւ զմեծատունս արձակեաց ունայնս ։

Պաշտպանեաց Իսրայէլի ծառայի իւրոյ, յիշելով զողորմութիւն իւր ։

Որպէս խօսեցաւ առ հարսն մեր՝ ընդ Աբրահամու եւ զաւակի նորա յաւիտեան ։

Տուր զօրութիւն ծառայի քո, կեցո զորդի աղախնոյ քո, եւ արա առ իս նշան բարութեան ։

Տեսցեն ատելիք իմ եւ ամաչեսցեն, զի դու Տէր օգնեցեր ինձ եւ մխիթարեցեր զիս ։

Անձն իմ ի ձեռս քո է յամենայն ժամ, եւ ի սուրբ խաչ քո յուսացեալ եմ Թագաւոր երկնաւոր․ զողորմութիւն որբոց քոց բարեխօս ունիմ առ քեզ ։ Որ երկայնամիտդ ես առ ամենեսեան, մի անտես առներ զապաւինեալս ի քեզ․ այլ պահեա պատուական եւ սուրբ խաչիւ քով ի խաղաղութեան ։

Տէր Աստուած մեր՝ դու պահեա զմեզ խաղաղութեամբ ի գիշերիս յայսմիկ և յամենայն ժամանակի ։ Ընդ-ոսկրս երկիւղիւ քո բևեռեալ պահեսցիս և զխորհուրդս մեր ։ Որպէս զի յամենայն ժամ քեւ պահպանեալ լիցուք յորոգայթից թշնամւոյն ։ Զի քեզ հատուցուք զօրհնութիւն և զփառս Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյդ սրբոյ ․ այժմ և ։

Հրեշտակի խաղաղութեան յանձն արա զանձինս մեր Տէր զօրութեանց ․ որ եկեալ պահեսցէ զմեզ անխռովս ի մտաց և ի գիշերի ․ յարթնութեան և ի հանգստեան մերում ․ զի դու ես արարիչ լուսոյ և հաստիչ գիշերի ։ Եւ այժմ աղաչեմք զքեզ տէր Աստուած մեր , շնորհեա գիշերիս շնորհեա խաղաղութեամբ անցուցանել ․ և հասանել ի պաշտօն առաւօտու յերկրպագութիւն և ի փառաբանութիւն ամենասուրբ Երրորդութեանդ ․ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ․ ամէն ։

Անկանիմք առաջի քո ամենայն սուրբ Աստուածածին , և աղաչեմք զանարատ զկոյսդ , բարեխօսեա վասն անձանց մերոց , և աղաչեա զմիածին Որդիդ փրկել զմեզ ի փորձութենէ և յամենայն վտանգից մերոց ։ Որ արձակիչդ ես կապելոց՝ պարգևատու ամենեցուն , այսօր հայցեմք ծերունւոյն՝ արձակեա և զիս զբազմամեղս ի կապանաց մեղաց ի կեանսն յաւիտենից ։

Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն ասացեալ.

ԲԱՆ ԺԲ.

Ընկալ քաղցրութեամբ տէր Աստուած հզօր ըզդառնացողիս զաղաչանս ․ մատո զթութեամբ առ պատկառելոյս զիմօք ․ փարատեա ամենապարգեւ զամօթալից տխրութիւնս ․ բարձ յինէն ողորմած զանբերելի ծանրութիւնս ․ անջրպետեա հնարաւոր զմահացու կրթութիւնս ․ աւարեա միշտ յաղթող զխաբողին հաճութիւնս ․ բացարձեա վերնոյին զմերկոյն մառախուղ ․ կերեա կեցուցիչ զկորուսչին ընթացմունս ․ ցրուեա ծածկատես զմխանողին չար գամունս ․ խորտակեա անքննին զմարտողին զխոցմունս ։ Տեառնագրեա քո անուամբդ զընծայեալ երգ յարկիս ․ պարփակեա քո ձեռամբդ զտուեալ տաճարիս ․ գծագրեա քո աջովդ զմուտ սենից սենեկիս ․ կնքեսցէ զքո նշանդ ի հետս եկից մաղթողիս ․ ամրացո քո աջովդ զհանգստեան խշտի ․ մաքրեսցես ի հայլից զծածկաբան անկողնոյս ․ պահեսցես քո կամօքդ զապաստանեալ անձն ոգւոյս ․ անխարդախ պատեսցես զքո շնորհեալ շունչ մարմնոյս ․ կացուսցես շրջափակ զպար զօրաց երկնային ․ կարգեսցես ի գլուխ ընդ դէմ գլխոյն դասու ։ Տուր հանգիստ բնակութեան մահահանգստիս նիրհման ի խաղաղութեան գիշերիս ․ բարեխօսութեամբ հայցուածոց սրբուհւոյ Աստուածածնին՝ և ամենայն ընտրելոց ։ Ամփոփեալ պահպանեա զպատուհան տեսութեանց զգայարանացս խնամոց անդորրութեան զերանգմունս՝ ի ծփական խռովութեանց ․ կենցաղական զբաղմանց ․ անըղձական երազոց ․ խօլականաց ցնորից ․ յիշատակաւ քո յուսոյդ անխախտելի պաշտպանեալ ․ Եւ սթափեալ վերստին

ի նմանէ ծանրութեան, ամենազգաստ արթնութեամբ հովանւոյդ զուարթութեամբ ի քեզ արձանացեալ, զայս ձայն մաղթանաց՝ բուրմամբ հաւատոյ քեզ ամենօրհնեալ թագաւոր փառաց անճառից, փառաբանողաց երկնագունդ խմբից երգակցեալ յերկինս առաքել։ Զի դու փառաւորեալ ես յամենայն արարածոց յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն։

Աղօթք զօրաւոր նորին սրբոյն Գրիգորի.

ԲԱՆ ԽԱ.

Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ, օրհնեալ յաւիտեանս հօրդ ահաւորի անքննելի ծնունդ, որ սկզբանոյ առ ի քէն և ոչ ինչ։ Որ ի ծագել անստուեր նշուլից ողորմութեան քո փառաց. հալին մեղք. հալածին դեւք. ջնջին յանցանք. խզին կապանք. խորտակին շղթայք. կենդանանան մահացեալք. բժշկին հարուածք. ողջանան վէրք. քաւին ապականութիւնք. աւերի տան ախտութիւնք. նախանձելի հեծութիւնք. փախնու թշուառն. մեկնի մեգն. մերժի մառախուղն. փարատի մառայլն. ցրուի աղջամուղջն. վերանայ մութն. գնայ գիշերն. տարագրի տագնապն. չքանան չարիքն. հալածին յուսահատութիւնքն. և թագաւորէ ձեռն քո ամենակալ քաւիչ ամենայնի։ Որ ոչ երկեր կորուսանել զմարդկան ազգս այլ կեցուցանել, թող ինձ զանթիւ չարիսն իմ բազում ողորմութեամբդ։ Զի դու միայն ես յերկինս անճառ. և յերկրի անքննին. ի տարր գոյի. և յեզր ծագած աշխար-

հի. սիրելին ամենայնի, և յամենայնի. ամենայն լռմամբ օրհնեալ ի բարձունս. և քեզ ընդ Հօր և Հոգւոյդ սրբոյ փառք յաւիտեանս. ամէն:

Զհանգստեան զաղօթս և զաղաչանս ընկալ մարդասէր Աստուած ի հաճոյս բարերար կամաց քոց. մեր մեղաց և մեր բազում յանցանացն թողութիւն շնորհեա, և քեզ փառք յաւիտեանս. ամէն:

Փառք քեզ՝ տէր Աստուած մեր. որ պարգևեցեր զօրս զայս բարեաւ և խաղաղութեամբ անցուցանել:

Մարդասէր Աստուած՝ զառաջիկայ գիշերս որ ի վերայ մեր գալոց է. ի մեղաց փրկեա. ի չարեաց ազատեա, և ի գործս բարիս առաջնորդեա:

Առաւօտու օրհնութեանցն և փառաբանութեանցն արժանի արա զամենայն հաւատացեալս անուանդ քում սրբոյ. և պահեա ի խաղաղութեան:

Տէր Աստուած մեր՝ տուր զքո խաղաղութիւնդ ամենայն աշխարհի, բարձ զպատուհասս և զպատահարս ի յարարածոց:

Ողորմեա հարց և եղբարց մերոց՝ կենդանեաց և հանգուցելոց:

Ողորմեա եկեղեցի շինողաց, երախտաւորաց, պտղատուաց, ուխտաւորաց, և այնոցիկ որք ընդ հովանեաւ սրբոյ եկեղեցւոյ են հանգուցեալ:

Տէր Աստուած՝ ողորմեա թագաւորացն քրիստոնէից և իշխանացն բարեպաշտից, զօրաց և զաւակաց նոցին պահելով ի խաղաղութեան:

Տէր Աստուած մեր՝ պահեա զաւազանորդս և զեղբայրութիւնս մեր անփորձ և անխռով ի կամս ողորմութեան քո․

Նշանաւ սուրբ և պատուական խաչիւ քո՝ հալածեա զերևելի և զաներևոյթ թշնամիս ի սահմանաց մերոց և ի բնակութենէս մերմէ։ Փրկեա զմեզ ի հրոյն յաւիտենից, և քեզ փառք յաւիտեանս․ ամէն։

Օրհնեալ տէր մեր Յիսուս Քրիստոս․ ամէն։

Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն քո։ Եկեսցէ արքայութիւն քո՝ եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի։ Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր։ Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց։ Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա զմեզ ի չարէ․ զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս․ ամէն։

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ս. Գ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. Տէր Գ. Դիւրուսոյց եղանակը փորձուած և վկայուած. Գին 10 ղուրուշ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Տէր Գ. Ազգային պատմութիւնը մինչև 1860 մայիս 24 թուականը կը հասցնէ. Գին 10 ղուրուշ։

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Հին և Նոր կտակարանաց համառօտ բովանդակութիւնն է դասական ընթացքի վրայ յօրինուած. Գին 10 ղուրուշ։

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Պէզճեան Յարութիւն ամիրայի. Գին 10 ղուրուշ։

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՕՏ. Տղայոց համար յօրինուած. Գին 60 փարա։

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ կամ Նոր Նախագիտելիք մանկանց. Տղայոց դիւրուսոյց եղանակաւ յօրինուած. Գին 6 ղուրուշ։

Կը գտնուին ամէն Հայ գրավաճառներու քով։